

MECLİSTE KEŞMEKEŞ

AF cunta?
plân
komünistliktir
KANUN
HUZUR!
AF! MİLLÎ IRADE
HU AF anayasa aykırı kanunlar ya A

Yıl: 1 - Sayı: 39 12 Eylül 1962 100 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Mustafa Cura'ya cevap

1 — YÖN'ün 35. sayısında yayınlattığınız sözde cevap yazınız, tam bir bocalama yazısıdır. Okuyucu olarak dışarıdan bir de siz bakınız: gülünçlüğü göre ceksiniz.

2 — İnsanların nasıl kişiler olduğu, ufacık davranışları, hattâ kullandıkları sözcüklerle bile belli oluveriyor. Dursun Kut'tan hıncınızı alamadığınız için, bir sözcükten medet ummuşsunuz: Bizim olan ve pek güzel kullanmakta olduğumuz (denetmen) i çıkarıp, bizim olmıyan ve asıl kelimenin yerini burada tutmayan (kontrolcu) kelimesine sığınmışsınız. Size göre, doğrusu olan (denetmen) i kullanmayıp, (kontrolcu) demekle adı geçeni bir çeşit aşağılamış oluyorsunuz öyle mi? Ne zavallılık!

3 — Dursun Kut'un öğretmenlikle ilgisi olmadığını *söylerken*, onu, seçildiği halde, Kurucu Meclise sokturmıyanların zihniyetini şahsınızda ifade etmiş oluyorsunuz. Şu veya bu alanda çalışmalar, görev adlarını değiştirebilir; ama bu (meslekte asıl olanın öğretmenlik) olduğunu her halde bilmiyorsunuz..

4 — Gerici'nin anlamını biz biliyoruz da, *(ilerici)* nin anlamına siz niye varamadınız? «İlerici olanın *yüzü ne tarafa dönüktür?*» diye soruyorsunuz. Ne tarafa dönük olacak? Tabiî *ileriye!* Atatürk'ün baktığı yöne! Denenmiş, pörsümüş bir metotla ithama kalkışıyorsunuz öyle mi? Şimdiden sonra bunları kim yutar a efendi?

5 — O kadar seviyeli yazı içinde siz, özellikle son kısımlara doğru bir demagoji örneği veriyorsunuz. YÖN okuyucularını ne sandınız?

Azime MEDİKZADE
(Öğretmen — Uşak)

Ayni konu

Bugün elime bir bildiri geldi. Mustafa Cura, Ankara öğretmenleri adına hazırlayıp göndermiş.

Kendilerine şunu ansıtayım ki, yanlış kapı çaldılar. Ben, ilerici fikirlerin ardındayım. *Köfte yiye yiye* midesi pas tutmuş, Bakanlığın gözüne girmek için çabalıyan kavukçuların değil.

Ben, Köy Enstitüsü çıkışlıyım. Anam beni haşhaş tarlasında doğurmuş. Yıllarca çıplak gezdim, çobanlık yaptım. Bir yufka ekmekle akşam ettiğim günler çok oldu. Bu memleketin gerçeklerini, nasıl kalkınmanın gerektiğini, Mustafa Cura'dan çok daha iyi bilirim.

Aydın'daki seçimlerin meşru olmadığı yazılıyor. O toplantıda delege olarak ben de vardım. Onlardan daha iyi izledim. Hem, Mustafa Cura ve taraftarlarını da o toplantıda çok iyi öğrendim. Toplantı ilericilerin zaferi ile sonuçlanmıştır. Seçtiklerimizin, haklarımızı arıyacaklarına inanıyorum.

Mehmet YALÇIN
(Öğretmen — Turhal)

Johnson, Thalmayer ve ötesi

Konunun bolca bulunduğu bir ülkede yaşıyoruz. Adi polis olaylarını ve sosyete fısıltılarını, hattâ hattâ güldürüde Aziz Nesini geçen Adalet Partisi kongrelerini, gerici yayınların İslâmi tefrikalarını, hasretli Türkmen kardeşlerine kavuşma hayali içinde bocalıyan yazılarını bir yana bırakın. Yine de olaydan geçilmez Türkiyemizde.

Sam Amca'nın ikinci başkanı Johnson, gecekonduları şereflendirdi. Kendilerine kahve ikram edemiyen bir hanımın kocasının işçi olduğunu ve ayda 248 T. L. aldığını öğrenince, acı acı başını salladığını, pastahanede çocukları toplatıp onlara hakiki Maraş dondurması ikram ettiğini gazetelerden okuyor ve düşünüyoruz.. Ben, Johnson'un yerinde olsam, Âdeta mirasyedi kimliğinde olan Türkiye idarecilerine şunları sorardım doğrusu: — İç işlerinize karışmak gibi olmasın ama, sizler Türkiye'de yaşıyanların çoğunluğundan yana mısınız, yoksa mutlu azınlıktan yana mı? Bizim yaptığımız yardımlar gecekondulara ulaşamıyor. *Hem kuzum*, 250 lira ile nasıl geçinilir? Bu sırrınızı anlıyamadım? Evet yardımların çoğu, şimdiler de *özel* sektöre hibe edilmektedir, Bay Johnson!. Yüz milyonluk kredi bankaları onların. Bankaların çoğu onlardan yana. Velhasıl çoğunluk, azınlığın kurbanı Türkiyemizde.

Tüm sömürücüler köyde, kentte, okulda, camide, Mecliste sülük gibi çoğunluğun koruyucusu olarak çoğunluğu sömürürler. Hem de karıncayı incitmeden. Yağdan kıl çekercesine. Sonra yine parti kongrelerinde Faşistler, camide kötü yapılı hocalar, Mecliste ağa bozmaları, çoğunluğu uyaracak bir avuç aydını karalamaya kalkarlar. Bunlar komünisttir sloganı ile kendi çıkarlarını örtbas ederler. Bir Mahmut Makal'ı takip eden şair Oktay Rifat'ın pasaport olayı, bunun acı bir örneğidir. Buraya bir nokta koyarak. Türkiyemizde sendikacılığın gelişmesine harç katan Uluslararası Hür Sendikacılar Federasyonu Türkiye temsilcisi Thalmayer'in hudut dışı edilmesi haberine gelelim. Tüm suçu Morrison Şirketine karşı olması ve işçileri uyarmasından öteye geçmiyen bu Amerikalının kovulmasına *göz* yumanların, kimin ekmeğine yağ sürdüklerini anlamamak için vurdum *duymaz olmak ge*rekir. Çoğunluğun uyanmasını istemiyen kişilerden başka kim ola ki dersiniz? Hele idareciler de onlara ses çıkarmazsa, kim cirit oynamaz ki bu ülkede?

Yine gazetelerde Devlet Plânlama Teşkilâtında ki, beş yıllık plân çekişlerini, Alican — Feyzioğlu peşrevlerini, Thalidomide'i, doğumun kontrolünü, işsizliği, erozyon faciasını, bir tekme ile hastasını öldüren doktorun serbestçe dolaşmasını, beş yüz jandarmayı yarıp kaçmağa muvaffak olan ünlü Koçero'yu okuyoruz. Fakat bizce en ilginç ve halk arasında en kötü propagandası yapılan ve bilhassa gericilerin saldırılarına hedef olan olay, Ata'nın mânevi kızı Ülkü Hanımın, bir Musevi vatandaşımızla evlenmesidir. Vah efendim vah, Türkiyemizde *bu da olurmuymuş!* Ülkü Hanım ne yapmıştır? Medenî Kanun hükümlerine göre evlenmiştir. Ana yasamız bile kişisel özgürlüğe kolay kolay karışmaz. Ama bütün maksat, Ülkü Hanımın şahsında Ata'ya hücum etmektir bizce. Artık işimizi gücümüzü bırakıp, onun bunun evlenmesiyle uğraşır olduk. Bu, bize Osmanlı Devletinin son devirlerindeki Yeniçeri Ahret tartışmalarını hatırlattı. Oysa, ciddî çalışmaya o kadar ihtiyacımız var ki?.

Turgut AKIN

Sağlık Bakanına açık mektup

Sayın Bakan,

Gazetelerde, Devlet hastahanelerinin süratle özel teşebbüse devredilmesi gerektiği *fikrinde olduğunuzu*, «ücrette özel teşebbüsü tamamen serbest bırakacağız» dediğinizi okuduğum zaman, samimi olarak arzedeyim ki, gözlerim doldu. Şaşırdım. Yanılmış olmıyayım diye yazıyı bir daha okudum. Hayır yanılmamıştım.

Bu defa dolu gözlerim, içime boşandı. Haklıydı gözlerim. Çünkü gözlerimle ne acı hâdiselerin tanıklığında bulunmuşum.

Belki garibinize gidecek, ama yine de bunlardan birkaçını arzedeyim:

Gözüne demir pası düşmüş, otuz yaşındaki vatandaşın, tedavi için doktorun istediği yüz lirayı temin edemediğinden, gözünü kaybettiğini.

İhtisas yapmış doktor ben, yirmi liralık doktor değilim diye, sancılar içerisinde kıvranan vatandaşa önceden pazarlık yaptığını, muayene etmeyip, pratisyen doktora havale ettiğini, o hastanın bu yüzden acılar içersinde kıvranarak öldüğünü gözlerimle gördüm.

Elli liralık ilâç parası bulamadığı için, gangren olan varası yüzünden, bacağını kestirmek zorunda kalan delikanlıyı.

Çocuk mütehassısı doktora verecek hususi muayene parasını ve ilâç parasını bulamadığımızdan, öksürükler içersinde boğularak ölen kardeşimi gözlerimle gördüm.

Sayın Bakan, çoğunluğu teşkil eden biz fakir zümrenin hayatını hâlâ mı paraya satmak niyetinde olanlar var?

Biz, doktorluğun sosyalizasyonunu duyunca, ne kadar sevinmiştik. Tek ümidimiz olan Devlet hastahanelerini de malûm kişilere devredip, bizi kocakarı ilâçlariyle azrailin pençesine terkeden zihniyete şaşıyorum doğrusu.

Karın doyuracak kadar ekmek parasını 16 saat çalışmasına rağmen bulamıyan, çoğunluğun en kıymetli varlığı olan sıhhatini servet sevdalılarının insafsız ellerine terketmek niyetinde oluşunuz, çoğunluğun gözlerini doldurduğunu düşünerek, teselli ediyorum.

Sayın Bakan, zatıâlinizin ve sizin gibi düşünenlerin en tehlikeli hastasını, en lüks ve teşkilâtlı hastahanelerde tedavi ettirebileceğinizi biliyorum. *Ne olur* bizim gibi çalışarak karnını zor doyuranların hastalarını da düşünün ki, bizim duamız da sizin için olsun.

Mecit AŞKAN
(Susuz — Kars)

Doğu ve Batı

Bütün ileri uluslar çalışıyor. Daha ileri, daha sosyal olmaya çabalıyor. çünkü zamanımızdaki — ilerilik — ancak sosyallikle ölçülebilmektedir. Bütün atılan adımlar, bütün düşüncelerin özü bu noktada toplanmaktadır. Hattâ bazı düşünürler, Batının attığı bu adımlara bakarak, Batı ile Doğunun yakın bir gelecekte hemen hemen aynı dünya görüşünde birleşeceklerine inanmış bulunuyorlar. Misali Amerika ile Rusya.

İşte Kennedy, daha birkaç hafta önce, büyük fırtınalar koparan ve yaşlı, çalışamıyacak insanların güvenliğini teminat altına alan kanunu çıkardı. Ne var ki, bu kanunu Almanya daha 1890 yılında çıkarmakla yaşlılarını düşünen ulusların ilki olmuştu. Öyle ki bugün, Amerika, Kanada gibi özel teşebbüsün şampiyonluğunu yapan bazı ülkeler, Batı Avrupa nazarında sosyal bakımdan hiç de ileri sayılmamaktadırlar. Gerçekten de işçilerine ihbar müessesesini tam bir şekilde tanımayan işçi kurumlarını çeşitli şüphe ve zan altında bulunduran ülkelere sosyal bakımdan ileri demek, çok güçtür.

Bugün artık emekçilerin tabiî hakkı olan sendikalar, demokratik ilkelerin devlet hayatında yokluğu hiçbir zaman düşünülmiyecek kadar, önemli kuruluşlardır. Normal olarak sendikaların var olması demek, onların seslerini duyurmaları ve sermayenin karşısına kuvvetli *bir şekilde* çıkmalarını zorunlu kılar, yoksa sosyalist memleketlerdeki gibi sadece eğitim kurumu değildirler. Bilindiği gibi, Batı Avrupanın ilerlemiş ülkelerinde sendikalar kuruluş gayelerine uygun olarak, sosyal hayattaki yerlerini almış veya almaktadır. Batıda, başka bir deyimle iktisaden gelişmiş ülkelerde her türlü kalkınmanın en önemli unsuru sayılan sermaye, büyük haksızlıklar

pahasına da olsa, bir
toplanmıştır. Bütün
le, geçmişte yapılan
haksızlıkların tekrar
gel olmak ve millî
âdil bir şekilde da
tır. Söz konusu me
ler, bu yolda dev a
la ilerlemektedir. O
bizde bu çok önemli
sermaye çeşitli sebep
henüz toplanmamıştır
nun bugünkü şartlar
da toplanması de
halkın büyük bir kı
büyük mahrumiyetle
raması *demektir*. B
kaçınmanın imkânı
tur. Ancak bizim i
kar *yol*, katlanılacak
rumiyetlere toplum
göğüs germemiz, yok
kuzuncu yüzyıl Av
nın gittiği yola girm
gildir.

İkinci Dünya H
müteakip, sermaye
önemli bir kısmını k
den İngiltere'nin tu
yol ve İngiliz zengin
yamalı elbiseler
unutulmasın. Bunlar
da normal karşılan
dır. Diğer taraftan, A
bizim gibi kalkınma
runda olsaydı, he
ondokuzuncu yüzyıl
nu tutmıyacak veya
mıyacaktı.

E. ÖZÇ
(Almanya

Değ
ne

10 yıl boyunca
amcanın dolarlariyle
mahallede «gecek
miyonerler türeten D
rat parti *yöneticil*
bugün isim değişt
memleket yönetimin
sahibi olabilmiş
ları, Köylerdeki mil
ca toprak kölesi ile
raklı fakir çiftçi kü
bir yana, büyük
içinde bulundukça
kü Parlementodan
leket kalkınmasına
hangi olumlu
çıkmasını bekliyebi

Halbuki, bugün
ketin gerçekçi aydı
saldırışlarının hız
artmaktadır.

Çoğunluğu mevc
zeni, daha doğrusu
sizliği muhafaza
içinde. Bulunduğu
ları gecekondu sakin
cetenlerin de o milyo
olduğunu bile bile,
günlerin geri gelme
lamak umut ve çoba
de. Gazeteleri, mi
ticarî ve *siyasî* teşki
la gün geçtikçe kuv
yorar. Memleketin ile
gerçek kurtuluş yo
bulmak. muhtaç
hamleleri başarmak i
yanın hiç bir memlek
örnek aramağa ihti
yok bizim. Yeter k
türkü bütün yönleri,
leri ve ihtilâlci met
le sadece gönüller
değil, bütün benliği
yaşatmasını becereb

Sonuç olarak
ğiz ki: Biricik kurtu
lunu bulmak için ke
ze şu soruyu sormak
vabını kafamızda ak
halinde bulmak m
dür; Atatürk sağ o
bugün ne yolda, ne
den hareket ederdi?

Cevap: Halkçı,
g ü n d e n g
k u v v e t l e n i y o
Kemal YIL

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

YÖN

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAYI TAAHHÜT ETMİŞTİR)

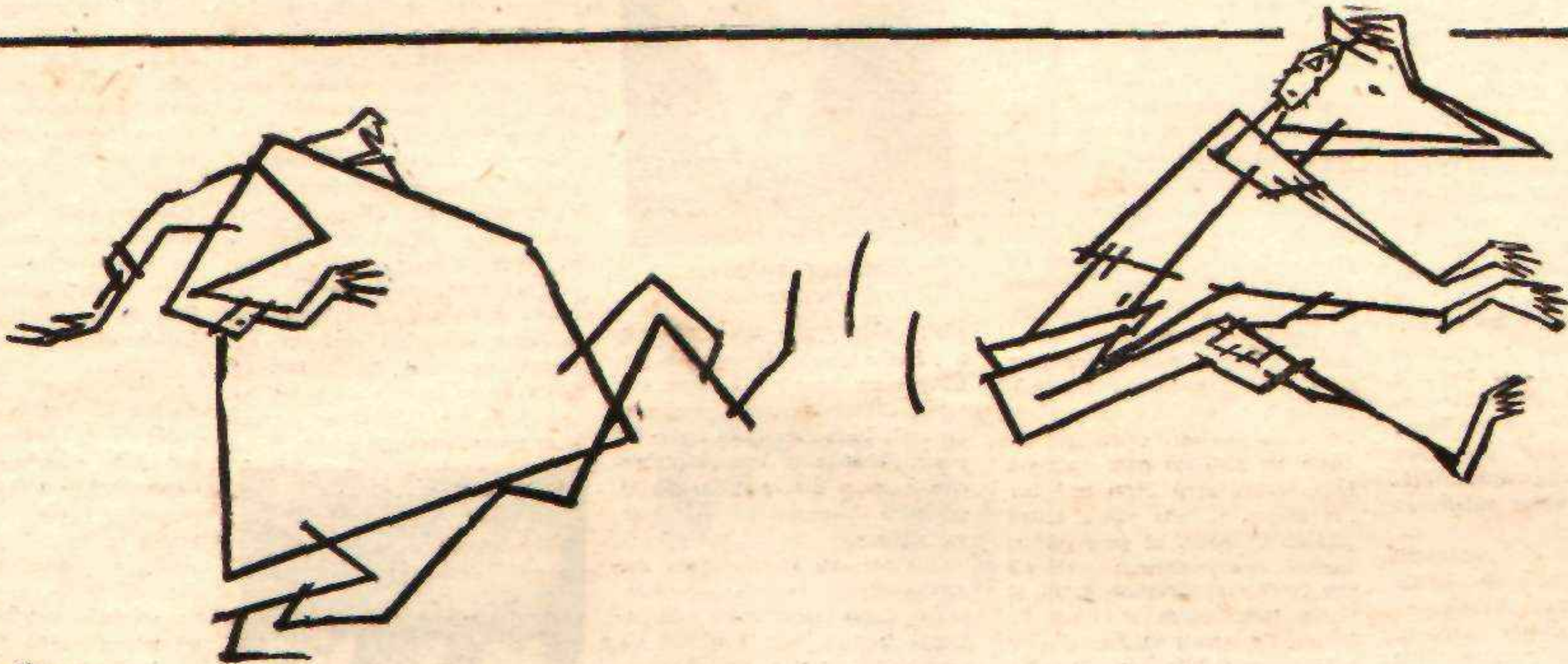
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

İDAREHANE : BAKANLIKLAR — AKARA, ATATÜRK B U L V A R 137/8 Telefon: 12 72 88 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenari Sokağı 32 Cağaloğlu. Posta kutusu 512 — İstanbul, Tel: 229315 — 229316 ★ Dizilip basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

ABONE Yıllığı (52 sayı) 50 T.L. altı aylığı (26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı) 12.50 T.L.'dır. 1962 yılı için özel indirimli abone tarifesi: *Yıllık 40 TL., altı aylık 20 TL.*, Üç aylık 10 T.L.'dır. Yurt dışı abonelerinde posta *ücreti tutarında ilâve yapılır.*

İLÂN : Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dır. 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarifeye ve pazarlığa tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet *kabul olunmaz.*

BAKIŞ

YARGIÇLAR VE TOPLUM...

Sınav

Önümüzdeki altı aylık dönem Türkiyenin kaderini şimdi ellerinde bulunduranlar için çetin *bir sınav dönemidir. Kimin* gerçek demokrasiden yana olduğu, kimin o yöndeki gidişten korktuğu altı ayın sonunda belli olacak. Çünkü bu altı ay, Anayasanın 149. maddesiyle iptal dâvası hakkına sahip kılınan kimselerin yürürlükteki *kanunlar için bu haklarını kullanmalarına* imkân veren bir süredir. Geçici 9. maddeye göre, Anayasa Mahkemesinin *göreve başladığı Resmi Gazeteyle yayın*landıktan altı ay sonra düşecektir.

Ortada Anayasaya aykırı bir sürü kanun bulunduğu muhakkak. Bunların çoğu, Ceza Kanununun 141. ve 142. maddeleri gibi, doğrudan doğruya düşünce ve anlatım özgürlüğüyle ilgili. Toplumcu düşünüşün baskı altında tutulmaması, serbestçe örgütlenebilmesi için bunların düzeltilmesi, akla ve mantığa uygun ölçülere indirilebilmesi şart. Kimse, bugünkü rejimin sahiplerinden yüzde yüz bir düşünce özgürlüğü ve örgütlenme serbestliği beklemiyor; toplumsal gerçekler karşısında bunu beklemeğe de imkân yok. Ama bir rejim ve bir toplum düzeni, kendisini evrim yoluyla da olsa başka yönlere çevirmek isteyen akımlara sedes aldırmayacak kadar can düşmanı olmamalıdır. *Kanlı devrimlerin kurbanı olmak* istemiyenler, hiç olmazsa kendi çıkarları açısından, özgürlük taraftarlığı ve hoşgörürlük şampiyonluğu etmek zorundadırlar.

Altı aylık süre, Cumhurbaşkanına ve Türkiye Büyük Millet Meclisindeki politikacılara, düşünce özgürlüğü bakımından tanıdıkları sınırları yeniden çizebilmek imkânını vermektedir. Aslına bakılırsa, Üniversitelerin de işin içine karışmaları gerek: «Doğruyu araştırmak» Üniversitelerin varlık ve görevleriyle yakından ilgili olduğuna göre, doğruyu araştırma yolları üzerine konabilecek veya konmuş düşünce ve anlatım engellerine karşı Üniversitelerin de cephe alıp 149. maddenin imkânlarından faydalanmaları beklenecektir.

Bu, politikacıların ve bilimcilerin sınavı. Bundan sonrası yargıçların sınavı olacaktır. Bir defa, Anayasa Mahkemesi üyeleri, bu çeşit iptal dâvaları dolayısıyla, hukuk anlayışlarını ortaya koymak fırsatını bulacaklardır. Anayasanın ne yolda anlaşılacağı önümüzdeki ay*larda belli olacak.*

Bütünleme

Daha ötesi, bütün Türk yargıçlarının tutumlarıyla ilgili. Çünkü, önümüzdeki altı ay içinde beklenen davranış*lar görülmese bile, gelecek günler* büsbütün karanlık sayılmaz. Birçoklarınca sanılanın aksine, altı aylık sürenin so*na ermesi, düşünce ve anlatım özgürlüğünü* savunanları kanunlar karşısında yapayalnız bırakmıyor. Vatandaşların da, mahkemede görülmekte olan bir dâva dolayısiyle, kendilerine uygulanan kanunun Anayasaya aykırı olduğunu iddia etmek hakları var, ancak bu iddianın ilgili yargıç tarafından «ciddi» bulunması şart. Ayrıca, yargıç, uygulanacak kanununun hükümlerini Anayasaya aykırı görürse, kendiliğinden de Anayasa Mahkemesine başvurabilecektir. Anayasa Mahkemesine böyle «def'i» yoluyla başvurma, altı aylık süreyle de kayıtlı değil. Temsilciler Meclisinde Anayasa Komisyonu sözcüsü Sayın Muammer Ak*soy'un bir soru üzerine açıkça belirttiği* gibi, bu yola **«her zaman»** başvurulabilecektir. «Anayasaya aykırılığın mahke*melerde ileri sürülmesini, metinde «İp*tâl Dâvası» başlığı altında görüp aynı sürelerin burada da uygulanacağını sanmak doğru olmaz. Başka bir deyimle, önümüzdeki altı ay içinde, düşünce ve anlatım özgürlüğünü aşırı derecede sınırlandıran kanunlar konusunda hiçbir şey yapılmasa bile, bunların Anayasaya aykırı olduklarını mahkemede iddia edebilmek her zaman mümkün olacaktır.

Fakat bu iddiadan sonrası yargıçların tutumuna bağlı. İlk önce, iddiayı «ciddi» bulup bulmamak bakımından. Sonra da, Anayasa Mahkemesi safhasında. Çünkü Anayasa Mahkemesi, bu iddia üzerine kanunu «iptal» edebileceği gibi, vereceği hükmü, «olayla sınırlı ve yalnız tarafları bağlayıcı» da sayabilir. O zaman, düşünce ve anlatım özgürlüğünü savunanlar, Tantal işkencesinde olduğu gibi, her defasında yeniden başlamak zorunda kalacaklardır.

Sınıfta kalmak

Demek ki, genel olarak bütün yargıçların ve özel olarak da Anayasa Mahkemesi yargıçlarının tutumlarıyla, Türkiyede toplumsal düşünce yönündeki özgürlüğün gelişme hızı birbirine çok yakından bağlı. Toplumcu ve köklü çözümlere dayanan bir hareketin ilerleyişi karşısında yargıçların davranışı ne olacaktır? Batı ülkelerinde olup bitenlere bakılırsa bunun cevabı çoktan verilmiş: Hukuk ve onu uygulayan yargıçlar, kurulmuş bir düzenin araçları durumuna geldikleri için, o düzeni değiştirmek amacıyla girişilen hareketler karşısında *pek geniş bir hoşgörürlük göstermemiş*ler. Kapitalist düzen içindeki ülkelerde pek az istisnasıyla hukukçuları burjuva, hattâ yüksek burjuva sınıfından ayırmağa imkân yok.

Sınıf geçme

Türkiyede durum tam anlamıyla böyle midir? Elde *yeter* derecede toplumbilimsel veri olmadığı için kesin bir şey söylemek mümkün değil. Yalnız, Türkiyede Batı anlamında tam bir burjuva sınıfının henüz bütün ağırlığıyla ortaya çıkmadığı, dolayısıyla «bu sınıfın hukukçuları» ndan bahsedilemiyeceği söylenebilir. Ama, kravatlı burjuvazi yanında, devletin de desteğiyle Batıdaki gibi «tüccar ve sanayici burjuvazisi» ne doğru hızlı bir gelişmenin olduğu muhakkak. Ayrıca, hukukçu yetiştiren kurumlarımız da beslenme köklerini halk yığınlarının alt tabakalarına kadar indirebilmiş olmaktan henüz çok uzak. Hattâ, belki o tabakalardan gitgide daha da uzaklaşılmakta. *Önleyici tedbirler* alınmazsa kapitalist düzendeki hukuk ve özel çıkar birliği tehlikesi Türkiyeye de bulaşabilir. Batıdan, toplumsal temellerini ve nedenlerini araştırmaksızın, gözü kapalı aldığımız kanunlar bu tehlike *için elverişli zemini çoktan hazırla*mıştır.

Yargıçlarla belli sınıflar arasında bağlantıların kurulması, hukuku da çığırından çıkarır. Öyle durumlar olur ki, «Tanrısal hukuk, doğal hukuk» lâflarının gerisinde sırıtan çıkarları görmemek imkânsızlaşır. Bunu önlemenin yolu, yargıçlığı ve hukukçuluğu, yetişme kaynak*ları bakımından mümkün olduğu* kadar halka indirebilmek, köylü ve işçi tabakalarındaki halk çocuklarının bu mesleğe girişlerini kolaylaştıracak tedbirleri almaktır.

Şimdilik, Türk yargıçlarının toplum düşmanlarıyla *birlikte cephe tutacakla*rını savunmak için hiç bir ciddi sebep yok. Tabii, bu konudaki asıl inanç, önümüzdeki birkaç yıllık dönemin sonunda ortaya çıkacaktır. Son yılların ve bugünün olayları, Türk Ordusunun halktan yana olduğunu açıkça ortaya koydu. Şimdi, sıra yargıçlarındır.

Mümtaz Soysal

Plân Bakanlar Kurulunda

Bakanlar Kurulundaki plân çalışmaları bu haftanın başında bitirilecekti, fakat bitmedi. Vergiler, konusundaki Alican — Feyzioğlu çatışması, Bakanlar Kurulunda da kendini gösterdi Vergi işi kolay kolay çözülemiyeceğe benziyor Halbuki bâzı C.H.P çevreleri çok iyimserdı Y.T.P li bakan Mehmet İzmen'in dahi Y.T.P. Genel Başkanı Alicanın tutumunu desteklemediği belirtiliyordu. Fakat evdeki hesap çarşıya uymadı. Alican, vergı yükünün arttırılması konusunda ısrettı Bâzı gazeteler, Alican ve Feyzioğlunun kavga ettiklerini bile yazdılar Fakat Feyzioğlu, kavga haberini tekzip etti. Bununla beraber, teşkilâtının önemli bir kısmını A.P ye kaptıran Y.T.P. nin, vergi yükündeki artışın yaratacağı memnuniyetsizliğin sorumluluğunu C.H.P. ile paylaşmaya niyetli olmadığı aşikâr. Y.T.P. «Bu terazi o kadar sikleti çekmez» diyor

İnönü, C.H.P. nin yıldönümü toplantısında, herhalde bu meseleye işaret etmek istedi İnönüye göre, Hükümet iyi bir şey yaparsa, koalisyondaki öbür partiler «Biz yaptırdık» diyorlardı. Hükümet hoşa gitmiyen bir işe girişirse «C.H.P. yaptı, anlatamadık» mazeretine sığınıyorlardı Her iki halde de C.H.P. kayıplıydı.

Bu sözler basına, koalisyonun sarsıntıda olduğu şekilde aksedince, koalisyonu her ne pahasına olursa olsun yaşatmaya azimli görünen İnönü, «Ben, eski koalisyonu kasdettim» diyerek, sözlerini yalanladı. Fakat yeni koalisyonda da işler, tıpkı İnönünün tasvir eylediği şekilde cereyan etmektedir.

Yargıçlar iş başında

Antidemokratik kanunları kaldırma sloganıyla iş başına gelen Hükümet, bu kanunları kaldırmak hususunda son derece yavaş davransa da, yargıçlar harekete geçmiş bulunuyor. Nitekim Adana Toplu Basın Mahkemesi, bir dâvâ dolayısıyla, yapılan Tedbirler Kanununun Anayasaya aykırılığı iddiasını ciddî bulmuş ve meseleyi, Anayasa Mahkemesine göndermiştir. Yüksek Mahkeme bir ay için de görüşünü bildirecek. Eğer Yüksek Mahkeme, Tedbirler Kanununun Anayasaya aykırılığını kabul ederse, Kanunun mimarı olan 4 partinin de itibarı zedelenecek. Doğrusu çok güç iş.

Sunuhi Arsan
Olmak veya olmamak

İstanbulda da grev yapmak suçundan sanık olan işçilerin mahkemesinde savcı grev hakkının Anayasaca tanındığını hatırlatarak, grev yasağının Anayasaya aykırı olduğunu, bu yüzden kimsenin cezalandırılamıyacağını ileri sürdü. Böylece, işçilerin grev yapmasını önliyen hukukî engel, fiilen kalkmış sayılabilir.

Siyasi partilerde ise, Anayasaya aykırı kanunları kaldırmak için bir niyet görülmüyor Sâdece C.K.M.P. bu kanunların kalkması için Anayasa Mahkemesine müracaat edeceğini açıkladı Fakat C.K.M.P. hangi kanunların Anayasaya aykırı olduğunu henüz tesbit etmiş değil. Muhalefet yıllarında ihtisas komisyonları kurarak antidemokratik kanunları teker teker tesbit ettiren C.H.P. in ise sesi çıkmıyor

Af!

Kongrelerde af demogojisi yapanlar, Mecliste çabuk dize geldi. A.P. li Reşat Özarda çok kahramanca bir eda ile verdiği 100'e yakın imzalı toptan af teklifinin Mecliste görüşülmesi lehine oy vermeye bile cesaret edemedi! Af şampiyonu A.P. bir takım Mahmut Paşa pazarlıklarından sonra, Hükümetin af tasarısını kabul edecek. Buna sebep, Hükümet tasarısı reddilirse, iç tüzük hükümlerine göre affın 1 yıl geri kalması tehlikesi. Hükümet tasarısından faydalanacak olan «Kayseri çoğunluğu» ise böyle bir tehlikeyi göze almaya kesin şekilde karşı. Hem artık herkes biliyor ki, affı yalnız İnönü çıkarabilir. Akıllı af şampiyonları samimî konuşmalarında «Haydi sen Özardanın görüşünü kabul ettirdin. Hükümet de istifa etti Peki sen Kayserinin kilidine el sürebilir misin? O kilit, İsmet Paşadan gayri herkesin elini, ateş gibi yakar. Adam kapıyı açacağını söylüyor. Bırakalım, açsın yahu» diyorlar. Doğrusu bu, en akıllıca davranış. İnönü, ağzıyla kuş tutsa, C.H.P. ye karşı seçmenler, affı çıkartanın A.P olduğuna inanacaklar. Zinde kuvvetler ise, affı çıkartan İnönüye karşı olan güvenlerini biraz daha kaybedecekler.

Bu arada A.P. li bir gazete, af için yapılan liderler toplantısındaki gizli görüşmeleri açıklıyor. Gazeteye göre, İnönü, kademeli af konusunda şunları söylüyor: «Bu afların en güç olanı ağır mahkûmlardır. Birincisinin, yani kademeli affın ehemmiyeti bir defa yolu açmaktır. Geri kalan kısmın cezasını affetmek için yolu açmış olacağız. Vaziyet bu...»

Ordunun affa karşı olmasının sebebini de İnönü, şöyle açıklıyor: «Orduda, ihtilâlin intikamını alacak bir idarenin geleceği endişesi mevcuttur». Kayseri affı, işte bu şartlar altında İnönü Hükümeti tarafından çıkartılacak.

27 Mayıs Fikir Kulübü ve Thalmayer

Sendikacı Thalmayer'in hudut dışı edilmesinden doğan tartışmalara 27 Mayıs Fikir Kulübü de karıştı. Kulüp bu konuda Genel Başkan Dr. Memduh Eren'in imzasıyla şu bildiriyi yayınladı:

«Uluslararası Hür Sendikalar Birliğinin Türkiye temsilcisi J. Thalmayer, belirli bir sebep gösterilmeksizin hükümet kararı ile yurt dışına çıkarılmıştır.

27 Mayıs Fikir Kulübü olarak; demokratik kurallara bağlılığını her vesile ile tekrar eden hükümetin, bu kararın arkasındaki sebepleri halk oyuna açıklamasını talep ediyoruz. Aksi takdirde, bu kararın kökü içerde ve dışarda olan birtakım baskı gruplarının etkisi altında alındığına inanmamız gerekecektir. Böyle bir durumu ise bu ülkeden kapitülasyonları temelli bir şekilde def eden devrim ilkelerine bağlı bir kuruluş olarak nefretle reddederiz.»

Türkiye İşçi Partisi

Türkiye İşçi Partisi Altındağ İlçe Merkezi, bol sayıda sivil polisin de katıldığı bir törenle, pazar günü açıldı. Açılış dolayısıyla Parti Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, ikinci önemli konuşmasını yaptı. İkinci konuşma muhteva itibariyle birinciden fazla farklı değildir. Fakat ikinci konuşma, birinciye nazaran hislere daha çok hitab eden dokunaklı bir dille kaleme alınmıştır.

Mehmet Ali Aybar
Yeni bir ses

Aybar, bu konuşmasında da, antidemokratik kanunlar üzerinde, haklı olarak uzun uzun durdu. Genel Başkan, «Bu kanunlar yürürlükte kaldıkça, hiçbir hakkımız, hiçbir hürriyetimiz güvenlik altında değildir... Bu kanunlar yürürlükte oldukça, emekçi halk yığınlarının politik bir kuvvet hâline gelme yönündeki gelişmeleri elbette ki yavaşlatılabilir. Durdurulamasa bile elbette ki kösteklenebilir. Ve unutmamak lâzımdır ki, bu kanunlar yürürlükte kalırsa, siyasî ortamın bu veya şu sebepten gerginleşmesi hâlinde, bu kanunlar emekçi halk yığınlarına karşı kitlece tatbik edilebilir Ama bu kanunlar, herhalde, hâlâ tek tek fertlere tatbik edilegelmektedir. Ve yine bu kanunlar yürürlükte olduğu içindir ki, toprak ağalarının sürücü sermayenin menfaatlerini savunalar, bunların ücretli kalemleri, bu kanunların yarattığı ortama dayanarak emekçi halk yığınlarına saldırmaya teşebbüs etme imkânlarını bulabiliyor.»

Bu kanunlar nasıl kalkacak? Bu konuda iktidara güvenilebilir mi? Hayır, Aybar da bu çelişmenin tamemen farkında: «Bu antidemokratik kanunların kaldırılmasını, o antidemokratik kanunları koyanlardan bekliyoruz. İşte onun için de antidemokratik kanunlar, bütün açık rejim hikâyelerine rağmen, bugün hâlâ yürürlükte kalıyor.»

O halde ne yapmalı? Türkiye İşçi Partisi liderlerin teklifi şu: «Geniş bir halk tabakası bu kanunları ortadan kaldırmaya zorlasa hiçbir hükümet halkın bu ilerici ve devrimci isteklerine karşı duramaz. Hele bunun arkasında bir de Anayasa hükmü bulunursa. Bunun için, Türkiye İşçi Partisi Anayasaya aykırı kanunlar meselesini halkoyuna sunmak kararındadır. İşçi Partisi elindeki bütün imkânlardan yararlanarak bu dâvâya hizmet için halkoyunu harekete geçirmeye çalışacaktır.»

Teşebbüs yerindedir. Gerçi düne kadar Menderese karşı hürriyet mücadelesi yaptığını söyliyen birçok basın organı, artık antidemokratik kanunlarla ilgilenmiyor. Muhafazakâr siyasî partiler de, antidemokratik kanunlarla mücadeleyi unutmuşa benziyor. Bu durum, meselenin halkoyuna duyurulmasını son derece güçleştirecek. Fakat yine de bu yolu denemekten başka çare yok.

Aybarın konuşmasındaki ikinci önemli nokta, yüzde 75'i köyde yaşıyan bir memlekette, İşçi Partisinin köye nasıl gireceğiydi. Genel Başkanın birinci konuşmasında bu meseleye dokunmaması bir noksanlıktı. Aybar son konuşmasında, bu meseleyi ele alıyor. Fakat sâdece köye girmenin güçlüklerini belirtmek için. Halbuki partinin başarısı işçi köylü ittifakını başarabilmesine bağlı. Bu sebeple Türkiye İşçi Partisinin köy ve köylü meseleleri üzerine eğilmesi ve köylü oyunu sağlıyacak metodlar araştırması şart

T.İ.P. Genel Başkanı, Altındağ nutkunda, ilk konuşmasında yer alan önemli bir meseleye ise hiç dokunmadı. Mesele, ilerici — gerici çekişmesiyle ilgiliydi. Bu konuşmada Aybar «Bu gün gerici çevreler hızla teşkilâtlanmaktadır Aralarında doğrudan doğruya münasebet olmıyan kimseler ilericilere karşı cephe birlikleri kuruyorlar. Bunun karşısında ileri kuvvetlerin birbirine düşmesi, birbirinden ayrı kalması affedilmez bir gaflettir.» diyerek ilericileri birleşmeye çağırıyordu Gerçekten ilerici kuvvetlerin toparlanması, günün en önemli meselelerinden biri. Bunun için, sınıf önderliği dâvasını dahi ikinci plâna iterek, bütün demokratik kuvvetleri toplayıcı bir formül etrafında cephe kurmak lâzım Fakat İşçi Partisi henüz bu tarz geniş ve toplayıcı bir formülle ortaya çıkmış değil.

Sahir Kurutluoğlu
Mahrem soruşturmalar

Plân ve düşmanları

Beş Yıllık Kalkınma Plânının basına açıklanmasında önceki günlerde, plân ve plânlama konusunda gene hayli lâf edildi. Bir kısım AP senatör ve milletvekilleri plân fikri için «komünist metotları» derken, plânlamacılara da bu metoda uygun sıfatlar yakıştırdılar. O kadar ki, AP İzmir teşkilâtının çıkardığı gözde milletvekillerinden Mehmet Ali Aytaç, Meclis koridorunda gazetecilerle konuşurken, «Bir kere plâncılık demokrasiye aykırıdır. Plânın demokrasiyi mahvetmesinden korkarım. Plân deyince aklıma Rusyada mahvolmuş binlerce infsan geliyor. Sonra efendim, beş yıllık plânın yatırımlarının yüzde kırkı devlete, yüzde altmışı hususî sektöre gitmiş. Yüzde kırk devlet sektörü ne demek? Plâncılığa karşıyım ama, yüzde doksan dokuzu hususi sektöre, yüzde bir devlete yer verilse neyse...» demekten çekinmedi. Aytaç'ın yumurtladığı bu cevherler arkadaşlarını bile dehşete düşürdü de etrafında bulunan bir kaç tanesi gazetecilere, «Tabiî bunlar paşanın şahsî fikri, AP de aynı fikirde diye yazmayın sakın» diye tenbihte bulunmak zorunluluğunu hissetti.

Geçen haftanın başında da, AP Grubu toplandığında bir takım AP milletvekilleri, Cevat Önder'in önderliğinde, Beş Yıllık Plânın uygulanması ve Plânın bütünlüğünün korunması konusunda Mecliste temsilcileri bulunan dört parti temsilcilerinin imzaladığı bir teklife şiddetle çattılar. Bu arada, daha birinci Koalisyon sırasında teklife imzasını koymuş olan AP li Orhan Apaydın da, böylesine bir teklife imzasını koyduğu için şiddetle tenkit edildi. Kafatasçıların yönetimindeki AP içinde durumu pek iyi olmayan ve partiden atılmak üzere Yüksek Hakem Kuruluna sevkedilmiş olan Apaydın Kardeşlerin küçüğü de bu sert tenkitleri grupta sineye çekti. Fakat ertesi gün yaptığı bir açıklama ile AP den ayrıldığını bildirdi. Kendisine komünist denmesine tahammül edememişti

Parlâmentodakı muhalefet kanadının en kuvvetli partisinde bütün bunlar olup biterken, iktidar partilerinin kanatları arasında da plâna ve dolayısiyle plânlamacılara karşı husumet sürüp gitti. Başında CHP li Sahir Kurutluoğlu'nun bulunduğu İçişleri Bakanlığının emniyetle ilgili görevlileri Plânlamacıların geçmişi ve geçmişi hakkında son derece gizli tutulan soruşturmalar açtılar! Elde edilen bilgiler gene «mahrem kaydıyla», başka CHP li bakanların kulaklarına fısıldandı

Haftanın sonunda ise, Millî Eğitim Komisyonundaki bir müzakerede CHP nin eski bakanlarından, Cumhuriyet Senatosu Grup Başkan Vekili Tahsin Banguoğlu, kazara «Plânlamanın acaba bu konuda fikri ne?» diyen bir Maliye Bakanlığı temsilcisini bütün hırsı ile haslayıp ve plânlama hakkındaki görüşünü ortaya koydu. Banguoğlu'nu çileden çıkaran, seçim bölgesi olan Edirnede kurulacak üniversitenin önce hangi fakülteleri nin açılması gerektiği yolunda ki tartışmalar sırasında, komisyonda hazır bulunan Maliye Bakanlığının temsilcisinin, «açılacak fakülteler için Plânlama Teşkilâtının yaptığı insan gücü hesaplarından istifade edilse iyi olur, bu bakımdan Devlet Plânlama Teşkilâtından da bir kere fikri sorulsa» demesi oldu. Maliye Bakanlığı memurunun bu son derece sade ve efendice teklifine Edirne Senatörü, «Büyük Millet Meclisi Devlet Plânlama Teşkilâtının şubesi değildir» diye karşılık verdi ve memura hitaben, «Bakanlık temsilcileri Meclisi ne sanıyorlar? Yetkilerini ve ihtisaslarını aşan konulara da karışıyorlar, buna kimsenin hakkı yoktur» dedi. Devlet adamı tecrübelerinin de olması gereken Banguoğlunun bu hırslı çıkışı Maliye Bakanlığı temsilcisi Devlet memurunu haklı olarak kırdı. Komisyonda, —komisyonda Şadi Pehlivanoğlu başkanlık ediyordu ve içerde sadece iki CHP li vardı—, senatör ve milletvekillerinin önünde kendisine hakaret edilen Maliye memuru, senatöre cevap vermek istedi ama, buna da imkân bırakılmadı. Münakaşa yatıştırıldı.

Eski bir eğitim bakanının, seçim bölgesine yatırım bahis konusu olunca, ihtisad organlarına danışmayı bile reddederek demagojiden medet umması hazindir:

Bütün bunlar, Plân anlayışının ne kadar ötesinde olduğumuzu gösteriyor. Eski bir Millî Eğitim Bakanı, «Plânlama Teşkilâtı da kim oluyormuş» demekte mahzur görmez. A.P. Anayasanın öngördüğü Plân Uygulama kanunu tasarısını «antidemokratik» diye reddeder. Tasarıyı İmzalıyan Orhan Apaydın, Coşkun Kırca, Sadık Perinçek ve Nurettin Ardıçoğlu milletvekillerini ve Plâncıları komünistlikle suçlandırır. A.P. Grup Başkanı Nurcu Saadettin Bilgiç «5 Yıllık Plân C.H.P. liler tarafından hazırlandı. Plânı imzalıyanlar arasında aşırı solcular var» der. Cevat Önder «Plân Sol temayüllü, kimseler tarafından yapıldı. Plân hakkındaki kanunu Meclise sevkedenler de sol temayüllü» buyuyur. Hükümet, Plâncılar hakkında gizli tahkikat açtırır. Sonra da plân sözü edilir. Hadi efendi...

CHP'de darbe

Perşembe günü CHP Meclis grubunda, CHP nin statükocu *Genel Merkez ekibi ile*, dinamik politikayı savunan 63'ler arasında kıyasıya bir çekişme oldu ve statükocu Genel Merkez taraftarı kaybetti.

63'lerin adayı Suphi Baykamın Meclis Grubu Başkan vekilliğine seçilmesi, başta Aksal olmak üzere Genel Merkez'in kozasını bir türlü kıramayan kelebeklerinin kanatlarının pır pır etmesine yol açtı. İnönü bile bu beklenmedik sonuç karşısında hafiften bozuldu *ama, yılların* verdiği alışkanlıkla renk vermedi ve ertesi gün Başbakanlıkta kabul ettiği yeni Grup Başkan vekiline bol bol iltifat etti.

İki aylık tatilde, Genel Merkezlerinin pasif politikasının teşkilâtları üzerindeki yıkıcı etkisini gözleri ile görmüş olan CHP nin genç milletvekilleri, aslında CHP Grubunun ilk toplantısında içlerini dökmek niyetindeydiler. Ne var ki, evvelki *pazartesi günü yapılan olağanüstü* grup toplantısında İnönü ortaya sadece bir tek konu koymuş, Meclisin geleceği bakımından CHP mensuplarına sakin olmalarını tavsiye etmişti. O gün vakit dar olduğundan içlerini dökemeyen CHP nin genç elemanları perşembe günü yapılacak olan *grup toplantısını* beklemeye karar verdiler. Perşembe günü Şevket Raşit Hatipoğlunun Millî Eğitim Bakanlığına getirilmesiyle boşalan Grup Başkan vekilliklerinden biri için seçim yapılacaktı. 63'ler buna hazırlandılar. Genel Merkezler ise, 63'lerin kuvvetlerine inanmadıkları gibi, bunların bir isim etrafında toplanabileceklerini de ummamaktaydı. Üstelik, Grup Başkan vekilliği için gösterdikleri Lebit Yurdoğlu da karşısına çıkacak her türlü rakibi rahatça [illegible] edebileceğinden emindi.

Daha toplantıdan önce kulis çalışmaları başladı. Lebit Yurdoğlu ve etrafındaki taktisyenlerin bir kısmı gerçekten ustaca bir önsezi ile, 63'lerin adayını vurmaya çalıştılar. İleri sürdükleri iddia, Suphi Baykamın Genel Merkezin desteğini kazanmış aday olduğuydu. Bu söz gariptir ama, etkisini gösterdi. 63'lerden bir kısmı, sırf genel merkezden gelecek her türlü fikrin karşısında oldukları için düştükleri tereddüt sonunda Baykama oy vermediler. Bir kısım Egeli Milletvekili'de 63 lerin safında oldukları halde, başkan vekili seçiminde Egelilik dâvasına kapıldıklarından Lebit Yurdoğlu lehine oy kullandı. Alaturka kurnazlıklara pek meraklı bir kaç genel merkezci de, Baykamın toplayabileceği oyları parçalamak endişesi ile Emin Paksüt, Hilmi İncesulu ve Selim Sarperi başkan vekilliğine aday gösterdi. Ne var ki, Grup karşısında nasıl yıprandıklarını bilen Paksüt ve İncesulu adaylıklarını geri aldılar. Sarper Grup toplantısında yoktu, şayet olsaydı o da adaylığını geri alırdı ama olmaması oyların dağılmasına yol açtı.

Suphi Baykam
63'lerin zaferi!

Genel Merkezin, «aman aman ortalık dalgalanmasın» havasındakı yöneticileri seçim sonuçları ortaya çıktığında şaşkınlık içinde yerlerinden doğruldular. «Daha aktif politika takip etmek lâzımdır» tezinin savunucusu 63'ler, Genel Merkezin eyyam görmüş üstadı Lebit Yurdoğluna *yaman bir ders vermişlerdi*. Dr. Suphi Baykam 48 oyla CHP Millet Meclisi Grup Başkan vekili seçildi. Lebit Yurdoğlu 44 oyda kaldı. Toplantıda hazır olmadığı için adaylığını geri alamayan Selim Sarper 13. Genel Merkezcilerin taktikleri sonucu adları öne sürülen ama hemen ardından adaylıklarını geri alan Paksüt 8. İncesulu da 3 oy aldılar. 3 oy da boş çıktı.

Kapı önünde seçim sonucunu bekleyen gazetelere haberi ilk Suphi Baykamın bir zamanlarki amansız rakibi Kasım Gülek verdi. Halinden son derece memnun bir şekilde gazetecilere:

«— Suphi kazandı» dedi, her birinin teker teker ellerini sıktı. Lebit Yurdoğlu, İzmirli arkadaşları Osman Sabri Adal, Ziya *Hanhan gibi 63'ler hareketini* destekleyen en yakın arkadaşlarından dahi oy alamadı.

Grup Başkan vekilliği seçiminde darbeyi yiyen Genel Merkezciler, daha şaşkınlıkları geçmeden ikinci bir darbe daha yediler. Grup Yönetim Kurulu üyeliklerinden ikisi için de seçim vardı. Bunları da gene 63'lerin adaylarından Kenan Esengil 62, Mehmet Sağlam 61 oyla kazandı.

CHP Grubundaki bu iki seçim, Kurultayın pek yaklaştığı şu günlerde dahi Genel Merkezcilerin gözlerini açmışa benzememektedir. Genel Merkez Gruptaki yenilgisini şimdilik, gençlerin bir atakılığı olarak, bir sürpriz olarak karşılamakta, 63'ler hareketinin köklü bir hareket *olabileceğine asla ihtimal vermemeye* devam etmektedir. Şimdi bütün iş, Genel Merkezi daldığı hab—ı gafletten uyandırmak görevi geniş ölçüde omuzlarına düşen Suphi Baykam Grup Başkan vekili olarak, 63'lerden aldığı oyları, bakan olmak için bir *atlama taşı olarak istismar* etmez de CHP yi azıcık olsun kımıldatabilirse, parti belki biraz olsun yeniden bir ümit kaynağı olmaya başlıyabilir.

Ellibeşlerin sözcüsü

Çayıralarının eski Ceza Hakimi Gıyasettin Karaca geçen Perşembe günü CHP grup toplantısında Erzurum Milletvekili olarak açıkça partisine meydan okudu ve, «Ey Grup! Adaleti, hukuku sizden istiyorum. Şayet kanun böyle çıkarsa partiden istifa edeceğim, gerekirse mebusluktan bile vazçerim. Şahsen benim şarkta halkın içine çıkacak yüzüm yok» dedi.

Rüştü Özal
«Ya hazine hakkı?»

35 yaşındaki genç *CHP* milletvekilini böylesine heyecanlandıran, grubuna, partisine ve hattâ İsmet Paşaya meydan okuturan konu, Ellibeşlerin memleketlerine dönmesi konusuydu. CHP grubunda o gün, Koalisyon kanatları arasında bir çıban başı olmak istidadı gösteren 105 sayılı *mecburi iskân* kanununun kaldırılması yolundaki kanun teklif ve tasarısı görüşüldü. Bir gün önce Koalisyon Grupları Başkan vekilleri arasında KK Komisyonu —Koalisyonu Koruma omisyonu— toplanmış, ortalama bir hal yolu bulmuştu. Ellibeşler, 105 sayılı kanun kaldırılarak *yerlerine iade edilecek*ler, içlerinden sadece altı tanesinin beşer bin dönümden fazla toprağı olduğundan, bunlar 1945 de kabul edilen 4753 sayılı kanun hükümleri dairesinde kamulaştırılacaktı.

KK Komisyonunun bu kararını CHP Senato ve Meclis Grupları ortak toplantısında, hukuki işleri tedvir mütehassısı kesilen Coşkun Kırca, açıkladı. Alınan kararın nedenlerini uzun uzun anlattı. Tutulan yolun CHP için tek çıkar yol olduğunu, vatan sathında ısrarla toprak reformu lâfı edilirken bunun aksine davranışların doğurabileceği tepki

İlhan Selçuk

Lüzumsuz gayretler

Eğer birisi çıkıp da 27 Mayıs ihtilâlinden bir kaç ay önce gelecek yılların Türkiyesinde neler olacağını haber verseydi, acaba bu kehanet nasıl karşılanırdı?

Bazılarına göre akıl almaz hikâyeler sayılacaktı bu kehanet.. Düşünün bir kere on beş yıldan beri Türkiyede karşılıklı hâkim kuvvetler olarak siyasi kudreti ellerinde tutan veya siyasî kudreti etkileyen Demokrat Parti ve Halk Partisinin yanında o zamana kadar hiç hesap edilmeyen, siyasî parti çevrelerinin kaale bile almadıkları yepyeni bir kuvvet belirdi.. Bu yeni kuvvetin adı:

Zinde kuvvetler.

İktidar el değiştirmişti. Hem de yepyeni dokuda bir el birdenbire memleketin kaderine hâkim oluvermişti. İlk şaşkınlık *geçtikten sonra görüldü ki, bu yeni kuvvet eskimiş* siyasi kuvvetlere hiç benzemiyordu.

Bu yeni kuvvet üzerine eski siyasi kuvvetlerin yapacakları her türlü hesap tutmayacaktı.

Bundan sonrası belki de bazılarımız için bir rüya gibidir. Hapishaneler, idamlar, kanunlar, Kurucu Meclisler, Anayasalar, referandumlar, yeni seçimler... Bir rüzgâr gibi geçen günler sonunda hiç düşünülmeyen, akla bile gelmiyen, 27 Mayıs gününden bir kaç ay önce söylense çok kişinin hiç ama *hiç* inanmıyacağı bir sürü *hikâye yaşadık*.

Bu hikâyede dikkati çekici nokta, yeni kuvvet karşısında yalnız Demokrat Partinin değil, ihtilâl safında görünen Halk Partisinin de birden bire küçük kalışıdır. Kudretli ve devletli İsmet Paşa bir anda silinivermişti. Siyasî Partilerimiz ve siyasî partilerizimin dayandığı müesseseler bu kadar boşlukta ve bu kadar endişede kaldıklarını herhalde hiç hissetmemişlerdir. O zaman bu siyasî partilerin bir anda birbirlerine kenetleniverdiklerini görüyoruz. Birbirleriyle oynadıklar oyunun dozunu o kadar kaçırmışlardı ki hepsini birden yıkacak bir noktaya geldiklerini ancak her şey olup bittikten sonra farketmişlerdi. Bu oyunun tekrar ve ayni şartlarla yeniden başlıyabilmesi için gereken büyük gayretler *İsmet Paşa ve çevresine düşüyordu. Bu gayretleri ellerinden* geldiğince gösterdikleri şimdi yavaş yavaş el altından basına verilen vesikalarla meydana çıkmaktadır: İsmet Paşanın mektupları... İsmet Paşanın ricaları... İsmet Paşanın müdahale teşebbüsleri...

Gerçekten de İsmet Paşa bu safhada, ağırlığını terazinin kefesine koymaktan hiç çekinmemiştir. Ama bu gayretlerin şu anda açıklanması da faydasızdır. İsmet Paşayı Demokrat Parti mirasçılarının fanatik kanadında beraat ettirmek artık *mümkün değildir. Halk arasında gittikçe yayılan* ve propagandası mahsus yapılan bir inanca göre «başa gelen bütün bu işlerden» yalnız ve yalnız İsmet Paşa sorumludur.

Bu fikrin beslediği hınç bir burgu gibi döne dolaşa derinleşmektedir. Siyasî kavgaların, söylenen sözlerin, açığa vurulan düşüncelerin, kongre nutuklarının ve gittikçe büyüyen husumetin hangi hedefi nişan aldığı ortadadır. Yeniden kızışan az şekerli demokrasi kavgasında, siyasî partiler kendi varlıkları pahasına bir zıtlaşmanın körlüğünden vazgeçmiş görünmüyorlar. Bu belki de siyasî yapılarından doğan bir tabii körlüktür.

Ama bu körlüğün sonucunda doğacak vahim kördöğüşünün önüne geçilebilecek midir?

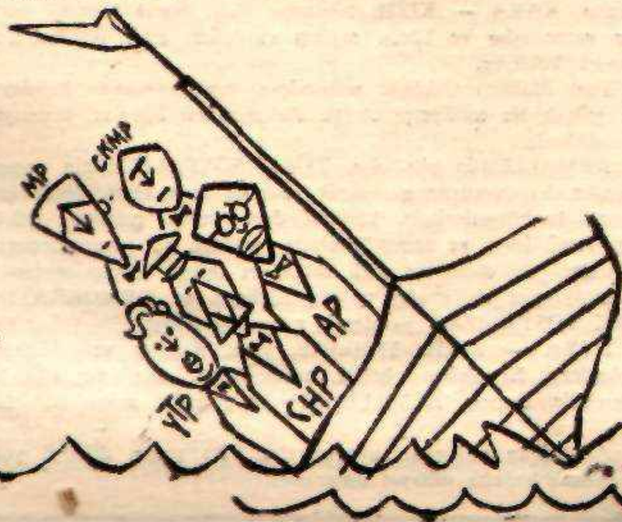
Bu sorunun cevabını vermek ilerideki yıllarımız için yeni bir kehanette bulunmaktan başka bir şey değildir. Bu kehanette de mantık insanı inanılmaz görünen hikâyelerin kıyısına götürüyor.

Bizim politikacılar arasında kan dâvâsı güden iki kabile efradından farksız bir anlayışla siyaset yapanlar var. Bunların karşısında Halk Partisinin kudretli çevrelerinin 27 Mayıs tasarruflarından sıyrılmak için yaptıkları her gayret boşunadır.

Üstelik bu davranışın çok yanlış bir taktik olduğunu da âcizane hatırlatmak isteriz. 27 Mayısı yapan kuvvetleri Millî Birlik iktidarının sorumluluğu ile yalnız bırakmak ve Demokrat mirasçılara:

— İşte vesikalar, bu işlerde bizim kabahatimiz vallahi yok... demek hem hiç işe yaramaz... Hem de hâlâ Halk Partisine sempati duyan bazı çevrelerde çok kötü tesirler yaratır.

Nitekim yaratmaktadır da..

leri belirtti. Koalisyonun diğer kanatlarının bu konuda taviz *vermiş olduklarını da söyledi.*

Coşkun Kırca'nın son derece derli toplu ve gerçekten mukni açıklamasına o gün CHP grubundan itiraz eden tek insan Erzurum milletvekili Gıyasettin Karaca oldu.

Karaca gruptaki konuşmasını tamamiyle Ellibeşlerin, daha da doğrusu, ellibeşlerin içinde en varlıklı olan «altılar» ın ağzı ile yaptı. Önce Ellibeşlerin Doğudan sürülmelerini anlattı, uğradıkları haksızlıkları belirtti. Doğuda bu durumun CHP nin nasıl *aleyhinde işlediğini söyleyerek* de Doğulu CHP milletvekillerine göz dağı verdi. Zaman zaman yalvararak, zaman zaman sertleşerek yapılan konuşma, içinde pek çok ağa sözcüsü olduğu halde, inanılmayacak bir sessizlikle ve tasvip edilmez bir eda ile dinledi.

Karaca sonunda, «Ey grup! Adaleti, hukuku sizden istiyorum. Şayet kararınızda ısrar ederseniz YTP bizi oyuna getirecek ve Ellibeşlerin dâvasına sahip çıkıp onların mallarını iade ettirecek. *Doğuda dâvayı biz* kaybedeceğiz. Onlar hakkı veren, biz haksızlığı tescil eden parti olacağız. Şahsen benim artık Şarkta halkın içine çıkacak yüzüm yok. Şayet Ellibeşlerin malları mutlaka kamulaştırılacaksa, hiç değilse bugünkü rayici üzerinden bedeli verilsin. Hükümetin bu kadar parayı vermesi bir yükse, ben aradaki farkı kendi kesemden ödemeye razıyım, yeter ki vatandaşın hakkı zedelenmesin» dedi. Kanun KKK da kararlaştırıldığı şekilde CHP *grubundan geçip* kanunlaşması halinde partiden hattâ milletvekilliğinden de ayrılacağı tehdidini savunarak kürsüden indi.

Nasıl olduysa o gün CHP grubunda basiret hakimdi. Gıyasettin Karacanın tehdidi bir kısım arkadaşları arasında, «tamam, Gıyas YTP de yerini yapmaya çalışıyor» diye karşılandı. Gıyasettin Karacaya cevap verenlerin sayısı da hiç az olmadı. Söz alanlardan Vefa Tanır, meseleyi bir kere daha açıklayarak, Ellibeşlerden sadece altısına tatbik edilecek *4735 sayılı kanun* hükümlerinin daha önce 19 ilde 97 vatandaşa da tatbik edildiğini, «Ellibeşlerin altısına farklı ve özel bir muamele yapılamıyacağını» söyledi. Ellibeşlerden altısının kamulaştırılan toprakları için kendilerine 288 bin lira ödenmişti. Şayet bunlara Gıyasettin Karacanın dediği gibi, rayiç bedel üzerinden para ödenmeye kalkışılırsa, 1945 — 1955 yıları arasında aynı kanun hükümlerine tabi tutulmuş vatandaşların da yeni alacak haklarının doğacağını belirtti.

Çoğu zaman sakin duran ama fikirlerini her zaman sonuna kadar tok bir sesle ve derinlemesine savunan Aydın Bulak ise şu konuşmayı yaptı: «105 sayılı kanunda iki mesele var. Birisi insan haklarını ihlâl eden mecburi iskân, diğeri de kamulaştırma.

Mecburi iskân, Ellibeşlerin verildikleri mahkemelerde beraatleri ile ilâma bağlandı. İsnat edilen suçlardan beraat ettiklerine göre yerlerine iade edilmeye *hak kazanmış oluyorlar, iade* edilsinler. Ama işin ikinci safhasına sıra gelince durum değişiyor. Kamulaştırma toprak reformunun zaruretini kabul etmiş bir parti olarak biz taviz veremeyiz. Altı ağaya 4753 sayılı kanunun hükümleri tatbik edilmiştir. Bunlar istisnaya maruz kalmamışlardır. Kamulaştırma da bugün rayiç fiyat yoluna gidilirse 1945 den beri kamulaştırılan bütün arazi sahiplerinin ayni yola gidecekleri, yeni istihkak davaların açacakları muhakkaktır. Bu ise toprak reformu fikrine veda etmek demektir. Bunun devlete yükleyeceği mali külfetin altından kalkamayız.

Gıyasettin Karaca arkadaşımız Ellibeşlerin haklarının iadesi ile halka dönüleceğinden ve inileceğinden bahsetti. Halka *dönmek ve inmek, altı ağanın* toprağını iade etmekle değil, halka toprak vermek, ışık götürmekle olur. Hazinenin zararını azaltmak için ağalara verilecek tazminatın yarısını vermeye hazır olduğunu söylen arkadaşımız *bu parayı daha hayırlı halk hizmetlerine harcayabilir.*»

Ellibeşlerden altısının, en varlıklılarının, bu arada da Şeyh Saidin oğlu ve torunlarının CHP Grubundaki sözcüsü Gıyasettin Karacaya verilen cevaplar bu kadarla da bitmedi. 105 sayılı kanun kendi imar ve iskân bakanlığı zamanında tatbik edilmiş olan Konya Milletvekili Rüştü Özal da söz aldı ve meselenin asıl can alacak noktasına parmak bastı. «Gıyas arkadaşımızın temas etmediği en mühim hususlardan biri de ağaların elinde olan ve kamulaştırılan arazinin büyük kısmının hazineye ait ve fuzuli işgal altında bulunduğudur. Biz 105 sayılı kanunun tatbikatı sırasında bu hazine arazilerini de geri aldık ve yeniden h a z i n e namına tescil edip topraksız köylüye dağıttık» dedi.

Verilen bu bilgilerin ışığı altında grup, 105 sayılı kanunun kaldırılması ve Ellibeşlerin yerlerine dönebilmelerine imkân sağlayan, ancak bu arada Ellibeşlerin gerçekten büyük toprak sahibi olan altısı hakkında da 1945 tarihli ve 4753 sayılı kanunun işlemesini mümkün kılan teklif ve tasarıları desteklemeyi, bunun dışında da herhangi bir tavize yanaşmamayı prensip olarak kararlaştırdı.

CHP Grubunda 105 sayılı *nunun kaldırılması konusunda* yapılan müzakereler sırasında ortaya çıkan bir başka gerçek ise, maalesef devrimci CHP milletvekillerinin dahi dikkatini çekmeden geçip gitti. O da, 1945 yılında binbir iyi niyetle çıkarılmaya çalışılan, ama sonradan kuşa çevrilen ve tatbikatı 1955 yılına kadar sürüp sadece 97 kişiye yapılan 4753 sayılı kanunun Ellibeşlerin altısının dışında daha başka toprak ağalarına niçin tatbik edilmediği hususu oldu. Gerçi, şeytana külâhı ters giy giydirmekte dahi mahir olan bir kısım ağalar, 4753 sayılı kanun hükümlerinden kurtulmak için sahip oldukları büyük toprakları aile fertlerine dağılmış gibi göstermektedirler ama, gene de Türkiyede Ellibeşlerin altısının dışında pek çok toprak ağası beşbin dönüm topraktan fazlasının üstünde hüküm sürmektedir. Bu hususta İmar Bakanlığından sorulacak bir soru pek çok acı gerçeğin gözler önüne serilmesine yol açacaktır. Hele, ağaların fuzuli işgalinde bulunan hazine arazilerinin miktarı ise, pek çok CHP linin gözünü açacak çokluktadır.

55'lr tasarısı Pazartesi günü Mecliste görüşüldü. Gıyasettin Karaca ve diğer bazı Doğu milletvekilleri, ağaların mallarının tamamının iadesi veya paralarının tam *ödenmesi tezlerini sa*vundular. Fakat Koalisyonun iyi bir günündeydi. Bu sebeple 6 zengin ağanın dertleriyle fazla ilgilenen olmadı. Neticede, mevcut 203 milletvekilinden 203 ü de CHP Grubunda kabul edilen görüşe katıldı. Yalnız, tasarının konunlaşması için 226 oya ihtiyaç vardı. Bu sebeple, tasarı tekrar oylanacak.

Kapitalistlerin savaşı

Geçtiğimiz hafta içinde Ankarada iki dev Amerikan şirketi kıyasıya bir savaş verdi. Bizim gazetelerde pek yer bulmayan bu savaş aslında keselerimizle pek yakından ilgiliydi. Savaşın konusu, Türkiyede yapılacak 25 küsür milyon liralık bir ihaleyi kimin alacağıydı.

Sermayeleri, Türkiyenin yıllık bütçelerine ulaşan dünyanın en büyük çelik şirketleri olan United States Steel Corparation ile Bethlehem Steel Export.

Kemalizm Türk Sosyalizmi

Artık gerici cephe ve onlarla iş-birliği yapanlar açığa çıkmış durumdadır. Atatürk'ün izinden yürüyen hakikî milliyetçiler, Türk sosyalistleri olarak yılmadan mücadele etme azmindeyiz.

Muzaffer KARAN

Büyük Atatürk, çeşitli sosyal, ekonomik ve politik zorunlukların etkileri altında, yarıda bıraktığı ve başaramadığı reformları, Türk gençliğine emanet ederek ebediyete intikal etti. Milletlerin hayatında önemli roller oynayan köklü değişiklikler ve yeniliklerin bir çırpıda halledilivermesi elbette mümkün değildir. Her fâni gibi, ömrünün yetmiyeceğini bilen Ulu Önder, altı meşâle —altı ok— ile milletine ışık tuttu, yön gösterdi. Kalkınma, yücelme ve yaşama felsefemizin —KEMALİZM—in temellerini attı.

Bizim kuşak kırkını çoktan aştı. Ardımızdan kuşaklar ulaştı. Nice altın yıllar kaçtı. Koskoca bir milletin sel gibi alın teri, *dağlar gibi emeği boş yere yitirildi. Sadece bir umut kaldı ortada.*

Bilgisizlik, ilgisizlik, kin, garez, kör inatlar, kaprisler ve iğrenç çıkarlar uğruna tecrübe tahtasına döndürüldü millet. Atatürk'ten sonra hükûmet idare edenlerin bilerek, bilmeyerek işledikleri millî suçlar, ihanetler, inkılâp tarihimizin yüzünü karartacak kadar çoktur. Altın senelerin kara sahifeleri, karanlık simalarla doludur.

Yılların emeğini alın teri ile yuğurmuş, umudunu göz yaşında bulmuş cefakâr Türk milleti. Medeniyetlere beşik olmuş, verimli ve vefakâr Anadolu. Kendi kaderine terkedilmiş bir vatan, Atatürk'ün yurdu. Emaneti teslim alan Atatürk gençliği ve ötekiler.......

Mağaralarda barınanlarla, Hilton'larda zevk ve sefa sürenler yanyana dolaşırlar bu topraklarda. Yalın ayak, aç, çıplak gezenler vardır ve Kadillak'lardan *inmeyenler. Kuru soğanını* ekmeğine katık yapanlarla, bir gecede fakirin birkaç yıllık gelirini pervasız har vurup harman savuranlar hep ayni milletin evlâtlarıdırlar.

Baştanbaşa tezatlar diyarıdır yurdumuz. Saymakla bitmez. Pandor kutusu açılmış bir kere, saçılma hızlanıyor. Dipte kalan, milletin umudu, bu da yitirilmek üzere.

Bir KARA TEHLİKE var ülkemizde, çığ gibi büyüyor. 27 Mayıs'a kin, garez ve nefret kusan intikam erbabı ile, mukaddesatçı şövenler, ırkçılar. Turan'cılar, milliyetçi maskesi takmış Atatürk düşmanları, Hitler kırması Faşist bozuntuları, bütün örümcek kafalılar, binbir çeşit yobazlar, çıkarları baltalanmış, çanına ot tıkanmış vurguncular, kapkaççılar, karmanyolacılar ve Çıfıt pazarı gibi karmakarışık sürülerle insanlar hep elele vermişler. Safları günden güne kabaran bu gerici kuvvetler, bir kara tehlike halinde yurdumuzun dört bucağında cerre çıkmış kol gezmeye başlamışlardır. İçten ve dıştan destek görmektedirler. Teşkilâtları, köylere kadar yaygındır. Etiketleri okunuyor. Neyin nesi, kimin fesi oldukları bellidir. Ektikleri fesat tohumları filizleniyor Sabırsızlıkla hasat zamanını bekliyorlar.

Bir de ezelî düşmanımız KIZIL TEHLİKE var. Ağını germiş, pusuda bekliyor. Memleketi bölgelere ayırmış. Ocak, bucak ve büyük şehirlerde semt, semt yer altı teşkilâtını çoktan kurmuş. Hücre faaliyeti gündengüne gelişmekte

KARA — KIZIL ikizler şimdilik menfaat birliği kurmuşlar, yurdumuzu kanlı kardeş kavgalarına, ihtilâllere doğru sürüklüyorlar. İlerde kim kimi yerse, parsayı o toplayacak, oyunu kazanacak.

İçinde bulunduğumuz bugünkü ortamda, bütün propaganda alanlarına, maalesef bu iki yıkıcı kuvvet hâkimdir. Yâni, milletleri içinden yıkan en büyük silâh bunların elindedir

Memlekette açlık, işsizlik var. Cehalet, irtica ve yobazlık var, Eşkiyalık, hırsızlık, dolandırıcılık ve binbir çeşit uğursuzluklar var. Bu katı gerçekler içerisinde, yıkıcı propaganda yapmak ve taraftar toplamaktan kolay ne var? Yapıcı konuşsanız dahi inandıramazsınız. Lâf, karın doyurmaz ki. Gözle görülür, elle tutulur bir şey ortada. Olsa bile, devede kulak kalır bunlar, çığ gibi yoklukların içinde.

*Statükoculuk terk edilmedikçe, ilerici hamlelere geçilmedik*çe, en şiddetli tedbirler de kâr etmez bu yıkıcı faaliyetler karşısında. İdaresizlik ve yoksulluk içinde baş vurulmuş şiddet tedbirleri, yıkıcılığın dâima muharrik gücü olmuştur.

Diğer taraftan toplumlara zaman, zaman yön veren bazı kanunlar vardır. Değişmez ve şaşmaz toplum kanunlarıdır bunlar. Türk milleti bu kanunların etkisi ile ileriye doğru itilmeye başlamıştır. Akışa uymak zorunluğundadır. Bu akışı görmek, bilmek ve anlamak gerek. Aksi takdirde, toplum içindeki zıtlıklar çelişir, çatışır ve birbirlerini yerler. Ama. sosyal kanunlar daima hükümlerini icra ederler. Bu, bir değişmez kaidedir Ne idare—i maslâhat politikası, ne statükoculuk, ne sun'i tıkaçlar, ne de hiç bir şey akışı durduramaz. Bu akış, Türk Cumhuriyeti ile birlikte doğan, 27 Mayıs'ta sel gibi coşan, barajları yıkıp aşan ve yoluna devam etmeye çalışan KEMALİZM'in TÜRK SOSYALİZMİ'nin akışıdır. Geç kalındığı takdirde, etrafını da silip, süpürerek duruluncaya kadar başı boş akar Kara — Kızıl ellerin kontroluna tâbi kalırsa soysuzlaşır Halbuki Atatürk altı okla bu akışa şuur vermek istemiş, yön göstermiştir. Devletçilik, Halkçılık, Milliyetçilik, İnkılâpçılık, Lâiklik ve Cumhuriyetçilik, TÜRK SOSYALİZMİ'nin temel taşlarıdır. Taşlar yerlerinden oynatıldığı için, o günden bugüne, çatı kurulamamıştır. Nice altın bahası emekler yıllarla beraber uçup gitmiştir.

Devletçilik, bilgisiz ve kötü ellerde kısırlaşmış; gelen, geçenin arpalığı haline getirilmiş. Halkçılık, halktan uzaklaşma, O'nu kendi kaderine terk etme şeklinde tecelli etmiş.

Milliyetçilik, mukaddesatçı, şöven ve ırkçı geçinen Faşist bozuntularının bir istismar aracı olmaktan kurtulamamış. İnkilâpçılığımızın çoktan, üzerine bir sünger çekilmiş. Lâiklik, din tüccarlarının tezgâhlarında dinsizlik şekline sokulmuş. Ortada bir Cumhuriyetçilik kalmış. Baki kalan, bu kubbede hoş bir seda. Evel Allah Cumhuriyetçiyiz. Gerisine ne lüzum var. İstim misâli, diğerleri geriden gelir.

Devlet idare etme san'atını, oy peşinde koşma, Parlâmentoda arz—ı endam etme ve bol bol vatanlı, milletli palavralar yumurtlama şeklinde telâkki edenler, artık gaflet uykusundan uyanmalıdırlar. Milletin karnı lâfla doymuyor. Devlet çarkları, taşıma suyla dönmüyor. İkinci Koalisyon son şans olabilir Zira, kara kıyamet, *kızılca kıyamet kopmak üzeredir. Ferma'da bekleyenler* var. Sosyal kanunlar da, durmadan milleti iteliyor.

KEMALİZM'in koruyucusu bütün genç kuşaklar, her yaştan aydınlar, KARA — KIZIL tehlikeye karşı cephe tutmuş, yurt sever vatandaşlar ve bütün sağlam kuvvetler, artık hükümetten birşeyler bekliyor.

Yurt dâvâlarını, köklü reformlara, rey kaygusuna kapılmadan, gerçek bir milliyetçi olarak ele almasını bilenler, başarıya ulaşacaklardır.

KEMALİZM'in altı oku, TÜRK SOSYALİZMİ'nin temel taşlarıdır. Yurdumuzun ekonomik ve mâlî kaynakları, bütün imkân ve kaabiliyetlerimiz, kültürel durumumuz, çalışma gücümüz, ferdî istek ve temayüllerimiz, gelenek ve göreneklerimiz ve bunlar gibi daha bir sürü faktörleri ortaya koyup meczederek bünyemize en uygun yapıcı, ıslahatçı ve DEMOKRATİK TÜRK SOSYALİZMİ yaratmak zorunluğundayız.

KARA — KIZIL TEHLİKE, yâni, Faşizim ve benzeri ideolojiler, Kominizm belâsı, ancak böyle bir sosyalizm'le önlenebilir. Esasen, KEMALİZM'in ifade ettiği mâna da budur.

Atatürk'ün yolundan ayrılmıyalım. Bu yolun dönüşü yoktur. Ancak hedefte nihayet bulacaktır.

Muş—Tatvan arasında yapılacak ve Pakistandan Avrupaya kadar uzanan demiryolunun bir parçasını teşkil edecek CENTO Projesine dahil yolun ihalesi için, Bayındırlık Bakanlığında yapılan bir kapalı eksiltmeye katıldılar. İhalenin konusu, Muş—Tavan arasında inşa edilecek demiryolunun malzemesinin teminiydi. İki büyük çelik şirketi ihale konusunu öylesine yağlı kuyruk kabul etmişlerdi ki, bunu birbirlerine kaptırmamak için kıyasıya savaştılar. Sadece sonradan ihale üzerine kalan Bethlehem Steel Export şirketinin bu ihaleyi kazanabilmek için Ankaradaki temsilcilerinin bir ayda 17 bin liralık telgraf 15 bin liralık telefon, 20 bin liralık otel ve 2500 liralık da taksi masrafı yaptıklarını söylemek yeter. Daha dere görünmeden sıvanan paçalarla yapılan 54—55 bin liralık bu masraf dahi, Amerikan şirketlerinin nasıl çalıştığı hakkında bir fikir vermektedir. Buna yakın bir masrafın da karşı şirket mensupları tarafından yapıldığı gözden uzak tutulmamalıdır. Şirketler işi öylesine ciddi tutmuşlardı ki, kaldıkları otelde temsilcilerini özel dedektifler kolluyor, karşı şirketin davranışlarını takip için özel adamlar çalışıyordu!

İhaleyi kazanan şirketin temsilcileri Mr. Deardoff ve Mr. Ganz öylesine kuşkuluydular ki, kaldıkları oteldeki dairelerin önünden geçen otel müstahdemininden dahi hüviyet soruyorlar, kendilerinin hep karşı şirketin adamlarının tarassudu altında olduğunu söylüyorlardı. Tabii aynı şey United States Steel Corporation'un adamları için de bahis konusu idi. Nedense bu aşırı hassasiyet ve Bayındırlık Bakanlığının ihale ile ilgili yüksek memurlarına karşı gösterilen fazla ilgi, bizim ilgililerin hiç ama hiç dikkatini çekmedi.

Şimdi Bethlehem Steel Export, gelecek marta kadar, Demiryolu inşaatı ile ilgili malzemeyi Türkiyeye teslim edecek ve Mart başında da yolun yapımına başlanacak. Doğu Anadolunun bu Demiryolunun yapılmasından elde edeceği fayda yabana atılmayacak kadar büyük. Ama insan ister istemez bu arada Amerikanın dev çelik şirketinin de bu işten ne kadar kâr sağlıyacağını düşünmeden edemiyor.

Demokratik Müeyyideler

Kanunlar ve kanunî müeyyideler kâfi değildir -Haklara «zilyet» olmalı- Kedinin bacağını derhal yırtmalı - Hakkına sahip olmanın tek çaresi: Yaygın kök salmak, kuvveti kökten almak - Aydınların rolü?

Vâlâ Nureddin Vâ-nû

Günlük gazetelerdeki sütunlarımda defalarca belirttiğim şu fikri, YÖN dergisinde de tekrarladıktan sonra asıl konuma girmek istiyorum.

— Halkın haklarını kanunlarla ve devletin elindeki müeyyidelerle teminat altına almak iyidir ama kâfi değildir. —diye yazmıştım.— Bizzat halkın «zilyet» olabileceği demokratik müeyyideler vardır ki, kalabalıklara üstünlük sağlar. Sırf «devletin hakları ihkak etmesini» beklemek, elinde bir alacak senedi olup da mahkeme kapılarında karar, icra dairelerinde infaz istemeye benzer. Daha basit bir teşbihle vasînin iradesine tabi olmağa [illegible]er. Kanunî haklar işte böyle, halkın iradesi dış[illegible]da haklardır. Hattâ günün birinde bir «taraf şor» rejim, yahut düpedüz bir zalimler juntası, bir faşizm gelip mevcut kanunları değiştirir, yahut çiğner, bilemediniz ters yorumlar. Bu sebeplerle sırf kanunî müeyyideler halkın hakkını korumağa elvermez. Halk bizzat elinde bulunduracağı — elbet gene Kanunlara uygun — müeyyidelerle vasisiz insan gibi, reşit insan gibi hareket edebilmelidir. Grev hakkı, bu neviden demokratik bir müeyyidedir. Sendikalar ve cemiyetler kurup geniş ölçüde yürüyüşler, gösteriler yapmak, mitingler tertiplemek de demokratik müeyyideler arasındadır. Bizde hâlen bir sendikacılık gelişmesi varsa da, cemiyetler henüz gereği gibi ve ileri memleketlerdeki nisbette türeyip üremiyor. Kendi mizaç ve meşrebinize, eğilim ve ihtiyacınıza göre cemiyetler kurunuz. Mevcutlara giriniz. Öyle ki, bir karakuşvarî idare kanunî müeyyideleri kötürümleştirse bile demokratik müeyyideleri yok etmekten âciz kalsın. Göğdeyi biçerse bile kök yaşasın. Bu suretle de demokrasi öldürülemesin. Fırtınadan sonra güneşin ilk açışında kökten, memleketin her yönünde yeni yeni filizler sürsün.

Günlük gazetelerdeki sütunlarımda işte «Cemiyetler Kurunuz!» diye demokratik müeyyidelerin çoğalıp kuvvetlenmesi üzerine bu şekilde dikkati çekmiştim.

Halen kurulan ve daha da kurulacak olan sendika ve cemiyetlerin hem nizamında, hem de geniş ölçüde — tıpkı vücuttaki en ince damarlar kadar yaygın — olması için, üstelik halkın hakiki menfaatlerine uygun düşmeleri için ne yapmalı?

Sendikaları ele alalım. Bunların idareci kadroları büyük bir çoğunlukla hasen ve fi'len istihsal başındaki kimselerden kurulmazsa ilerde sendikalar Amerika'daki adaşlarının hastalığına uğrar: Romanlardan ciddî neşriyata kadar birçok yerlerde okuyup duruyoruz ki, Amerikanvarî sendikaların birçoğu, fi'len işçilik edenlerin güdümünde değildir. Siyasetin başında nasıl «politika esnafı» varsa, üyeleri on milyonları aşan bu işçi teşekküllerinin başına da «sendikacı esnafı» geçip oturmuştur. Bazı hallerde bunlar hattâ ganster evsafı bile gösteren milyonerlerdir. Gerçi işverenlere karşı sert davranışlarda kusur etmiyorlar; fakat gangs değildir zaten!

Kedinin bacağını ilk geceden ayırırcasına Türkiye'de tedbiri daha başlangıçta almalı. Sendikacının esnaflaşmamasına, dolayısile de ilerde gangsterliğe doğru soysuzlaşmamasına karşı hassas davranmalı. Bunun için de çare, istihsalden kopmamış insanları çoğunluk halinde işçi teşkilâtının başında bulundurmaktır. Bunlar kütleler içinde bir köklülük sağladıktan başka, hakiki ihtiyaçları daha da aksettireceklerdir. Bilhassa, yukarda bahsettiğimiz şekilde bir zalimin yahut bir faşist juntanın zuhuru halinde demokratik müeyyide millî hayattan kanunî müeyyide ile birlikte sökülüp atılamıyacaktır.

Bu, elbette, işçi teşkilâtı içindeki mütehassıs elemanların, bilgin ve aydınların kendilerini sırf sendikacılık, cemiyetçilik, particilik, teşkilâtçılık, neşriyatçılık kollarına hasretmemesi anlamına gelmez. Sendika misâline dönelim: Hukuk işidir, hesap işidir, dünyanın her yerindeki meslek gelişmelerini inceleyip kıyaslamak işidir, nazariye işidir, öğretim işidir, hatiplik ve teşkilâtçılık işidir. Bu sebeple sendikalarda seçkin elemanlar lâzımdır. Tâ ki işverenlerin temsilcilerile karşılaşınca hiç değilse bir bilgi ve cerbeze dengesi kurulsun. O sebeple, her sendikacıya: —«Esnaflığa kaymaman için haydi istihsal başına!» denemez. Ancak, sendikaların başındakiler mahdut bir ölçü, bir nisbet dahilinde aydınlardan mürekkep olmalı. Nasıl aydın? Hani Üniversite profesörlerinden hangı eserleri yazdığı soruluyor ya; onun gibi kendilerinden hesap kitap sorulan aydınlar. İşçi teşkilâtında da nazarî yahut amelî eserleri yıldan yıla biriken; ve kişilik — karakterleri gibi — gene kontrola tabi tutulan aydınlar...

İşçi teşkilâtının başında gene de nisbet, «fi'len istihalde bulunanlardan yana» ağır basmalı.

Bu çeşit işçi teşekkülleri hem sağlam kurulmuş, ham itibarlı olacaktır. Gazeteler yazıyorlar: Çalışma Bakanı Bülent Ecevit Morrison'un malûm müdafaasını yapıp sendikaların itibarını zedeleyince, pişmiş aşa su karışmış. Bazı işyerleri işçiye zam yapacakken sendika temsilcilerini kapı dışarı etmişler: — «Sizlere kırk para veremeyiz. Zira sizler hepiniz blöfçü insanlarsınız.» demişler.

Blöfçü olmadığını göstermek için demokratik müeyyidelere, memleket ölçüsünde, bütün meslekler ölçüsünde ve bilhassa nizamında «zilyet» olmak; çalışanların itibarını evvelâ bizzat çalışanlar tipinin patron kasalarına karşı davranışı nazik lara, sonra işverenlere, devlet teşkilâtına tanıtmak lâzımdır.

Türk halkının demokratik müeyyidelerle hakkını usulünce koruması için ise, bu hakkı resmi ve gayr—ı resmî vasîlere gözü kapalı havale etmeyip bizzat ele alması (milyonlarla ellere alması) şarttır.

Hakların alınması ve korunması ne resmî [illegible] kamların mürüvvetine kalmalıdır, ne de soysuzlaşmaları mümkün olan profesyonellere geniş ölçüde (ve kanunlara uygun şekilde) kurulacak kimi siyasî, kimi meslekî, kimi kültürel kimi (ilh) türlü tenevvüdeki cemiyetlere dayanmalıdır haklar.

Bu haklar, bu halktan sökülemiyeceği için zahiren sökülse de, halkın bağrında yaşamakta devam edeceği için, tam demokratik müeyyide[illegible]

Ayten Akturan
Hedef: 27 Mayıs

Mektup hırsızlığı

Telefon memuresi Ayten Akturan'nın, münfesih Yüksek Adalet Divanı Başsavcısı Altay Egesel'e yazdığı aşk mektuplarını çaldıkları iddiası ile haklarında dâva açılan Demokrat Akdeniz Gazetesi sahibi Nâzım Oymakbaşı ile PTT odacılarından Firuz Ak'ın yargılanmalarına dün İzmir 2. Asliye Ceza Mahkemesinde devam edilmiştir. Duruşmada, maznunlara, «Siz hortlamış bir zihniyetin temsilcisisiniz» diyen savcı aleyhine, duruşmada hazır bulunan dinleyiciler tarafından tezahürat yapılmıştır.

Ardı kesilmiyen bu müdahaleler, bir mektup hırsızlığı ile ilgili duruşmayı, 27 Mayıs aleyhtarı bir nümayiş haline getirdi. Özel hayatı yüzünden, bir kadın, çeşitli hakaretlere uğradı. Bir sürü kirli çamaşır ortaya döküldü.

Duruşmada şahit olarak dinlenen Ayten Akturan'ın hususî doktoru Nadi Gözen, «Ben Ayten'i bir müddet evvel tedavi ettim. Hattâ bu sebeple gazetelere dahi geçtim» diyerek söze başlamış ve şöyle devam etmiştir:

«Bir gün elime, adını hatırlıyamadığım bir gazete geçti. Bu gazetede Ayten'in, Egesel'e yazdığı aşk mektupları neşredilmekteydi. İşte bu mektupların birinde, Ayten şöyle diyordu: (Beni tedavi eden doktor, çok iyi bir insan. Her zaman güler yüzle davranıyor ve bana âşık olduğu her halinden belli oluyor.) Bunları okuyunca, tepem atmıştı. Ben Ayten'e hiçbir zaman «Seni seviyorum» demedim.»

Bu sırada söz alan dâvacı avukatı Fikret Filorat'ın, «Karşı tarafın isteği, müvekkilimi teşhir etmektir» demesi üzerine, sinirlenen Oymakbaşı, «Avukat, ne söylediğini bilmiyor. Ayten, Egesel ile olan münasebetini meşru bir yola sokmak için yapmadığını bırakmadı. Hattâ şimdi de onun yüzünden buradayız» demiş ve «Acaba Ayten'i doktora kim götürdü?» diye sormuştur.

Şahidin «Ziya Hanhan ile beraber geldiler» diye cevap vermesine kızan Ayten'in, bu mesele ile ilgili «sanık mahkeme salonunu sirke çevirmek istiyor. Dâvayla ilgisi olmıyan sorular sorularak, duruşmanın havasını bozmamak için muhterem hâkim beyden bir talebimiz var» demiştir. Bu sözler üzerine, Nâzım Oymakbaşı «Biz ne sovtarıyız, ne de cambazız» deyince, salonda büyük bir alkış tufanı kopmuş; hâkimin de «Biz bu muhakemeyi Türk milleti için yapıyoruz» demesi üzerine, salon ikinci defa alkıştan çınlamıştır.

Bu sırada söz alan savcı «Duruşmanın başından beri nümayiş yapılmaktadır. Bütün dinleyiciler dışarı çıkarılsın» demiş ve bu sözler salonun bir anda karışmasına sebep olmuş ve dinleyiciler şöyle bağırmışlardır:

«— Yüksek Adalet Divanında şak şak vardır. Burada neden olmasın?»

«— Savcı, sen kim oluyorsun da, bizi dışarı çıkartıyorsun...?»

«— Bizim buradan, ancak ölümüz çıkar.»

Bunun üzerine tekrar söz alan savcı, «Duruşmanın sükûneti ihlâl edildi. Bu sebeple, polisten yardım istensin. Polis gelinceye kadar da duruşmaya son verilsin» emiştir.

Böylece duruşma, 5 dakika tehir edilmiştir.

Polislerin gelmemesi üzerine, tekrar duruşmaya başlandığında savcı «Adalete saygısızlık yapılmaktadır. C. Savcılığına müzekkere yazılıp, polis celbedilsin» diyerek duruşmaya başlanmamasını istemiştir.

10 dakikalık bir aradan sonra, üçüncü defa başlıyan duruşmada şahit olarak dinlenen polis memuru Emin Sönmez, «Daha önceki ifademi tekrar ediyorum» diyerek, zaman geçmesi dolayısiyle olayı unuttuğunu belirtmiştir.

Bu arada tekrar söz alan dâvacı vekili Hikmet Filorat, maznun Firuz'un Demokrat Partiye kayıtlı bulunduğunu ve vazifesini bu hüviyetin tesiri altında kalarak Ayten Akturan'a ait mektupları çalmak suretiyle suiistimal ettiğini söylemiş ve Firuz Ak'ın DP. de kayıtlı olup olmadığının Cemiyetler Masasından sorulmasını talep etmiştir.

Talep hakkında mütalâası sorulan savcı, «Biz duruşmanın başından beri hassasiyetle ve hangi taraftan gelirse gelsin, âdi bir hırsızlık vak'asının, siyasî mecraya dökülmemesine çalışıyoruz. Binaenaleyh, bu talebin de reddini istiyoruz. Âdi bir hırsızlık dâvası eski kinlerin, eski husumetin ve zihniyetin kan dâvası haline getirildi. Bu itibarla dâvayla ilgili olmıyan kısımların sorulmaması mütalâa olunur» dedi.

Bunun üzerine söz alan sanık vekili Süha Göksel, «İddia makamının bu şekilde konuşması, salâhiyetleri dahilinde değildir. Bu âdi bir hırsızlık dâvası değildir. Karşınızda bulunan müvekkillerim de birer sabıkalı değildirler. Bu meseleyi gazetecilik fonksiyonları içinde mütalâa etmek gerekir» demiştir. Bunun üzerine salon, bir anda alkışlar içinde çınlamaya başlamış ve ancak hâkimin ikazıyla tekrar sükûnet temin edilebilmiştir.

Sanık vekilinin bu şekildeki konuşmasını müteakip, iddia makamı, «Cevap vermek mecburiyetindeyim. Karşımızda, mukaddes müdafaa hakkının bir temsilcisini değil, davranışları ile hortlayan bir zihniyetin mümessilini görmekteyiz. Öyle bir zihniyet ki, sesi avukatın ağzından, gürültüsü samiin mevkiine tertipli olarak getirilen şahısların elleri arasından çıkmaktadır. Bizi inkılâbın ruhuna inanmış C. Savcısı olarak daima karşılarında bulacaklardır» demiştir.

Savcının bu şekildeki konuşmaları üzerine, salonda tekrar gürültüler yükselmiş, sanık vekili «İthamlarınızı aynen size iade ediyorum» diyerek, [illegible] ifadeyle çıkışmıştır. Diğer taraftan dinleyiciler, «Hakaret ediyorsun savcı, sözünü bil...»

«— Türklüğü tahkir ediyorsun» diye bağırmışlardır.

Ortalığın karışması üzerine hâkim, polis talep etmiş ve gelen polisler cop kullanmak suretiyle salondakileri dışarı çıkarmışlardır.

Neticede muhakeme, bazı hususların tesbiti için tâlik edilmiştir.

Duruşmadan sonra, maznun vekili Süha Göksel ve maznun Nâzım Oymakbaşı, halk tarafından [illegible] yaşa, varol sesleri ile gösteride bulunulmuştur.

Diğer taraftan mahkeme, Adliyeyi terketmekte olan Ayten Akturan dinleyici olarak duruşmaya gelenler tarafından yuhalanmıştır. Ayten, polislerin yardımı ile bir otomobile binerken, halk yuha sesleri ve tükürerek, «Lânet olsun sana» diyerek Ayten'in üzerine hücum etmek istemişlerse de, polis mâni olmuştur.

Bu sırada, Ayten'in yanında beliren esmer ve yaşlı bir kadının, «lânet olsun, sizin gibi çapulculara..» diye bağırması, daha çok yuhalanmalarına sebebiyet [illegible]

Ankara Dil - Tarih ve Coğrafya Fakültesinin eski hocalarından sosyolog Behice Boran, YÖN'de çıkan Cahit Tanyol'un görüşleri ile ilgili bir siyasî not üzerine aşağıdaki yazıyı gönderdi. Faydalı tartışmalara yolaçacak olan yazıyı memnuniyetle yayınlıyoruz.

Behice Boran, YÖN'den de söz ettiği için bu konudaki görüşümüzü bir iki kelimeyle açıklamayı uygun bulduk. Bu konulara, çok daha geniş ölçüde tekrar döneceğiz.

Tanyol'un yazısı bizim için, Türkiyede Batıda olduğu gibi iktisadî kalkınmayı yürütecek vasıfta bir burjuva sınıfının bulunmadığını, devletin mutavassıt bir sınıf tarafından yağma edildiğini göstermesi bakımından ilgi çekici. Böylece, karma ekonomi masalı suya düşüyor. Fakat YÖN'ün bahis konusu yazısında da belirtildiği gibi, Türkiyede bir cins burjuva sınıfı mevcuttur ve Batı anlamında bir burjuva sınıfı ve kapitalizm hızla gelişmektedir. Bu kapitalist gelişmeyi gördüğü içindir ki YÖN, sosyalizmin savunucusu olarak çıkmıştır. Yalnız memleketimizdeki kapitalizm, bugünkü safhada az gelişmiş bir kapitalizmdir. Türk sosyalistlerine düşen, XIX. yüzyıl Batı şemasının memleketimizde aynen tekrarlanacağını düşünmek yerine, Türkiyenin 1962 yılındaki objektif şartlarını ortaya koymak ve sosyalizme geçiş yollarını araştırmak olsa gerektir. YÖN, önümüzdeki sayılarda bunu yapmaya çalışacaktır.

Türkiyede Burjuvazi yok mu?

Behice BORAN

Prof. Tanyol Türkiyede burjuva sınıfı üzerine bir yazı yazmış, YÖN de 22 Ağustos 1962 tarihli sayısında bu yazıyı özetleyip övüyor. Yazının nerede yayınlanmış olduğu bildirilmediğinden ben yazıyı bulup okuyamadım, ama beni asıl YÖN'ün gösterdiği tepki ilgilendirdiğinden yazıyı YÖN eleştiricisinin anladığı ve özetlediği şekilde söz konusu etmekte bir mahzur görmedim.

YÖN eleştiricisi «Tanyol'a göre biz de Batıdaki gibi bir burjuva sınıfı olmamıştır» diyor ve kendisi de yazısının daha aşağılarında «Bizde Batıdaki anlamında bir burjuva sınıfının olmadığı muhakkak» yargısını kesinlikle veriyor. Bana kalırsa bu konuda bazı önemli ayrıntılara daha fazla dikkat ederek Batıdaki gibi bir burjuva sınıfı yoktur ama batı anlamında bir burjuvazi vardır ve gelişmektedir demek daha doğru olur. Ve bu, kelimelerde bir kılı kırk yarma hareketi de değildir.

Memleketimizde batıdaki gibi bir burjuva sınıfının bulunmadığını söylemek sosyolojik bir keşif olmasa gerek. Geri bir memleket olduğumuzu, hızla kalkınmak zorunda bulunduğumuzu şu son seneler durmadan tekrarlıyoruz. Geri, sanayileşmemiş, henüz derebeyliği artıklarını temizliyememiş, fakir bir toplumda batıdaki gibi bir burjuva sınıfı olur mu? Öyle bir burjuva sınıfı ancak batıdaki gibi sanayileşmiş, gelişmiş kapitalist toplumlarda olur.

Bizim burjuvazinin batıdakine benzemediği, «Aracılıktan kolay para kazanmaya alışmış, şahsi çıkarı şahsi teşebbüs namı altında savunan zümreler» oldukları için (Batıdakiler şahsi çıkarı şahsi teşebbüs olarak savunmuyorlar mı?) Türkiyenin kalkınmasında önemli bir rol oynıyamıyacakları iddiasında da aynı muhakeme hatası var. Bizim burjuvazi batınınki gibi olsaydı zaten memleket kapitalist düzende sanayileşmiş, teknikte ve kültürde o sisteme has ilerlemeleri kaydetmiş olurdu. Artık kalkınma, sanayileşme meselelerinin sözü edilmez, bizim toplum da batı kapitalist memleketlerinin karşılaştıklarına benzer meselelerle uğraşırdı.

Hele aradaki farkı bir «mülkiyet anlayışı farkı» olarak izah etmek büsbütün su götürür bir iddia. Batıda ferdî, hususî mülkiyet anlayışı mı burjuva sınıfını doğurmuştur. Yoksa burjuvazinin büyüyüp kuvvetlenmesi mi hususî mülkiyet anlayışını doğurmuş ve perçinlemiştir? Avrupa'da hususî mülkiyet anlayışının ve hukukunun tarihi tetkikini yapmaya kalkışacak olsanız bunu ister istemez burjuvazi sınıfının doğup büyümesine, bu sınıfın gelişmesini de ticaret ve sanayiin gelişmesine, bu sonuncuyu da ticaret ve sanayii teşvik edici tarihi şartların meydana gelmesine bağlıyacaksınız.

Böylece hususi mülkiyet anlayışı diğer sosyal hâdiseleri izah eden bir sebep veya müstakil faktör olmaktan çıkıp kendisi toplumun yapısında yer alan önemli, temel değişmeler silsilesinin bir sonucu olarak görülecektir. Zaten metodolojik prensip olarak da, sosyal değişme ve gelişmeleri hukuki olaylar ve müesseselerle izah etmk sosyolojide tutunmuş bir metod değildir.

Osmanlı İmparatorluğunun sosyal evrimde neden geri kaldığı meselesi, üzerinde derinlemesine tarihi araştırmalar yapılacak bir meseledir. Burada genel olarak şu üç noktaya işaret edebiliriz:

1) Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş ve genişleme devirleri dünya tarihinin öyle bir devresine rastlamıştı ki, Osmanlı İmparatorluğu merkezi bir feodalite olarak bir anakronizm teşkil ediyordu. Avrupada dünya tarihinde ilk defa olarak kapitalist sistemi yaratacak olan sosyal değişmelerin başlangıcı tâ XI. Yüzyıla kadar uzanır. Bu yüzyıldan sonra Avrupada nisbi sükûn ve istikrarın yerleşmesile iç ticaretin ve şehir hayatının başlaması, Haçlı Seferlerinin ticareti teşviki, coğrafi keşifler, Okyanuslar aşırı ticaret ve yeni pazarlar, Amerika'dan altın ithali gibi faktörlerin tesiriyle Avrupa feodaliteyi arkada bırakıp kapilaist düzenin ilk safhasında gelişirken biz genç bir toplumun bütün enerjisiyle merkezi feodal bir imparatorluk kuruyorduk. Bu, bilimsel anlamiyle bir tarihi «tesadüf» idi; yani birbirinden bağımsız, kendi sosyal kanunlarına tâbi olarak gelişen iki ayrı olaylar serisinin zaman ve mekânda birbirine ulaşması ve keşişmesiydi.

2) Avrupanın doğu ile ticaretinin anayolları üzerinde bulunan Osmanlı İmparatorluğu toprakları yine bu durumlarını muhafaza etselerdi Osmanlı İmparatorluğu komşu Avrupada yer almakta olan değişmelerin belki de tesirinde kalır ve dışla olan münasebetler sonunda içte de aynı istikamette gelişmeler başgösterebilirdi. Oysa coğrafi keşifler sonucu Akdeniz havzası memleketleri eski ticari önemlerini kaybetti, Avrupanın ticareti okyanuslar aşırı ticaret halini aldı ve Anadoludaki büyük ticaret ve el sanayii merkezleri zamanla söndüler, ekonomik ilerleme yerine gerileme kaydedildi.

3) Bu iki sebebe, artık istilâlar devrini çoktan arkada bırakmış ve millî toplumlar halinde teşkilâtlanmış Avrupanın Asyadan bu yeni gelen, dinleri başka istilâcıları Avrupa camiasından atmak çabası ve Osmanlıların da din taassubu ve kuvvetten doğan kendini beğenilmişlikle Avrupaya sırt çevirmeleri yardımcı bir faktör olarak eklenebilir.

★

Osmanlı İmparatorluğunda mülkiyet anlayışının Avrupadakinden farklı olduğu fikri de tartışılabilir bir konudur. Osmanlı İmparatorluğunun son devrelerindeki mülkiyet anlayışı ve düzeni zamanın Avrupasındaki hususi mülkiyetten elbette farklıydı; ama farklı olmasının sebebi, Osmanlı İmparatorluğu çöküş devrinde feodal bir toplum durumundayken zamanın Avrupasının feodal safhayı aşmış, kapitlizmi geliştiriyor olmasıydı. Osmanlı İmparatorluğundaki mülkiyet anlayışı feodal Avrupanınki ile kıyaslanırsa —kıyaslanması gereken de budur— o zaman aradaki farkın mutlak olmadığı görülür. Roma İmparatorluğundan sonra Batı Avrupayı istilâ edip yerleşen kavimlerde toprak, şefin etrafındaki kumandanlara yaptıkları hizmet karşılığı veriliyor fakat şefin —kıralın— bütün topraklar üzerindeki mülkiyet ve hükümranlık hakkı hukuken mahfuz kalıyordu. Meselâ, Avrupa feodalitesinin klâsik örneği sayılan Fransada durum böyleydi. Toplumun o zamanki ekonomik—teknik şartları kuvvetli merkezi hükümetlerin kurulup tutunmasını engellediğinden uzun yüzyıllar boyunca Fransa kırallının bu merkezi hükümranlık hakkı daha ziyade nazariyede kaldı ve beyler topraklarının fiilen sahibi ve müstakil idarecisi ve kumandanı haline geldiler. Ama vaktaki burjuvazi kuvvetlenmeye ve bütün memlekete şamil merkezi bir hükümeti mahalli derebeylik sistemine tercih etmeye başladı, o zaman kırallık müesesesi ekonomik—politik kuvvet olarak bu sınıfa ve hukukan da uzun müddet arka plânda kalmış merkezi hükümranlık hakkına dayanarak derebeylerine mücadele açtı, sonunda da kazandı.

Osmanlı İmparatorluğunda sosyal düzenin idare eden ve edilen farkına dayandığı noktasına gelince, feodal sistemin insanlar üzerine doğrudan doğruya kurulmuş bir siyasi hakimiyet şekli ve bu hakimiyetin şahsi münasebetler hiyerarşisi halinde belirtisi olduğu bilinen bir gerçektir.

Kıral ile beyler ve beyler hiyerarşisinin basamakları arasındaki münasebetler sadakat yeminine bağlı özel bir merasimle kurulan şahsi bir münasebetti. Bu münasebet bir taraftan bir toprak mülkiyeti münasebetini, öbür taraftan da askeri, sivil görevlerin tesbiti ve tayini münasebetini ifade ediyordu. Kıral veya beylerle tab'aları arasındaki münasebet de idare eden ve edilen münasebetiydi ve bunlar arasında da bir takım şahsi hukuk münasebetleri mevcuttu. Osmanlı İmparatorluğu merkezi de olsa yine bir feodalite olduğundan orada da idare eden —edilen farkı ve bunlar arasındaki şahsi münasebetler sistemi ön plânda yer alıyordu.

Toplumda gayri şahsi münasebetlerin ağır basması, yani eşya arasındaki münasebetlerin —emtea mübadelesinin— insan münasebetlerini tayin etmesi kapitalist sistemin gelişmesiyle kendini belli eder.

Mahalli veya merkezi olsun feodal sistemin insanlar üzerinde doğrudan doğruya kurulmuş bir siyasi hâkimiyeti ve bu hâkimiyetin şahsi münasebetler hiyerarşisi halinde belirtisini ifade etmesi, f e o d a l t o p l u m l a r d a s o s y a l s ı n ı f l a r olmadığı anlamına gelir mi? Elbette hayır. İstihsal münasebetleri sisteminin mevcut olduğu, nüfusun bu istihsal sistemindeki farklı mevkilere göre çeşitli gruplara ayrıldığı ve bu gruplardan fiilen istihsalde bulunup değer yaratan grupların ancak kıt kanaat geçindikleri, konak ve saraylarda samur kürkler içinde yaşayanların ise sosyal gelirden aslan payını aldıkları bir toplum düzeninde sosyal sınıflar yoktur da ya ne vardır? Sosyal sınıflar bu sözünü ettiğimiz gruplar de

[illegible]dir de ya nedir? Prof. Tanyol bu konuda ne diyor bilmiyorum ama, bazılarınca Osmanlı İmparatorluğunda sınıf yokmuş da zengin—fakir farkı varmış. Bu da ne demek oluyor? Sınıf farkı olmaksızın zengin—fakir farkı nasıl meydana gelmiş? Yoksa Osmanlı İmparatorluğu sosyalist bir toplumdu da herkes emeğinin değerine göre kazanıyor, konak ve saraylarda samur kürkler içinde yaşıyanlar çok değerli emekleri karşılığı mı *bu kadar yüksek gelir elde* edebiliyorlardı?

Feodal toplumlar sınıflı toplumlardı, ama feodal toplumun sınıf düzeni elbette kapitalist sistemin sınıflarından farklıydı. Aradaki önemli farklardan birisi, feodal düzende, idare eden—edilen siyasi farklılaşması ile iktisadi sınıf farklılaşmasının doğrudan doğruya birbirine tetabuk etmesidir. Modern kapitalist toplumda devlet toplumun bütününden bir işbölümü prosesüsü sonucu ayrılmış, kendine has bir mekanizma ve bunu temsil eden bir memurlar kadrosu —börokrasi— meydana getirmiş ve bu mekanizma ile bürokrasi gittikçe büyümüştür.

Tipik feodal düzende bu yoktur. Batıdaki mahalli derebeylik düzeninde beyler topraklarının hem sahibi ve gelirinin aslan payını alanı, hem de yöneticisi, yargıcı ve kumandanı mevkiindeydiler. Siyasi, askeri ve iktisadi fonksiyonlar aynı şahısta birleşmişti. Merkezi bir feodalite örneği olan Osmanlı İmparatorluğunda devlet mekanizması azçok bir farklılaşma gösteriyordu, ama yine de topraklar askeri fonksiyon karşılığı gelirinden faydalanılmak üzere dağıtılıyor, fethedilen yerlerdeki mahalli feodal düzenlere pek dokunulmadan bunlar merkeze bağlanıyor ve yerli nüfuzlular daima merkeze kafa tutan, kendi başına buyruk beyler olmak istidadını gösteriyordu. Bütün Osmanlı Tarihi mahalli kuvvetlerle merkezin mücadelesi tarihidir. Nazari hukuk bakımından durumları ne olursa olsun mahalli nufuzlular, hem *toprağın fiilen sahibi*, hem de o topraklar üzerinde yaşıyanların askeri ve mülki idarecisi durumunda idiler. Kısacası feodal düzende —merkezi şekli dahi olsa— idare eden ve edilen farkı *aynı zamanda bir sınıf farkıydı.*

Eski feodal düzeni çökmüş ama tam tasfiye olmamış, kapitalist sisteme girmiş ama geliştirememiş bizim gibi toplumlarda siyasi ve iktisadi kuvvetin doğrudan doğruya aynı ellerde birleşmesi durumu yeni bir şekil alarak devam ediyor. Prof. Tanyol'un memurlar aristokrasisi dediği de bu. Siyasi — idari mekanizmanın özellikle üst basamaklarında yer alanlar için siyasi nüfuz aynı zamanda iktisadi çıkar sağlama vasıtası oluyor. Taahhütler, ihaleler, şirketlere iştirâkler, yakınlarına şirket kurdurmalar, devlet teşekküllerini özel çiftlik gibi kullanma yollarından zenginleşen, hem siyasi, hem de iktisadi kudreti ellerinde birleştiren bir sınıf meydana geliyor. Siyasi nüfuzu iktisadi kudret elde etmek için kullanmak bize has olmayan, bizim durumumuzdaki yarı feodal, yarı kapitalist toplumların belirli bir farkı olmalı ki, son yıllarda soyalist literatürde «bürokratik burjuvazi» diye bir *terim kullanılmaya başladı.*

Şimdi, memleketimizde feodal düzen kalıntıları devam edegelmekle beraber, kapitalist istihsal düzeninin de girmiş ve Cumhuriyet devrinde gelişmiş olduğu bir gerçektir. Hususi mülkiyet de bütün ayrıntılarıyla müesseseleşmiştir. Ama Batıdakine kıyasla kapitalist istihsal sistemi ve burjuva sınıfı güçsüzdür, gerekli sanayileşmeyi sağlıyamamıştır ve sağlıyamıyacaktır da, o başka. [illegible], var ve bir derece de gelişmiş olduğu muhakkak. Onun için diyorum ki [illegible] batı anlamında bir burjuvazi var ama bu burjuvazi batıdaki gibi güçlü değil. Bununla beraber, batıdaki gibi [illegible], gelişmiş değil diye bizim burjuvaziyi küçümsemek doğru olmaz. Sosyal [illegible] önce kendi toplumlarına nisbetle değerlendirmek *gerekir ve bizim bur*[illegible] de bizim toplumun çapına göre bir burjuvazi. Bugünkü politik düzenin de bu burjuva sınıfına dayandığı ve [illegible] yararına olduğu apaçık. Basını[illegible] boyunca belirtildiği üzere, [illegible], vergi reformu hep [illegible] için. Hattâ ilk bakışta bur[illegible] sınıfının yararına gibi görünen tedbirler bile nihai amaçları bakımından yine burjuva düzeninin desteklenmesi ve muhafazası için yapılıyor. İşçi hareketinin ve haklarının artık eskisi gibi baskı altında tutulamıyacağını anlıyan burjuvazinin uyanık tabakaları ve onların yabancı akıl hocaları memlekette hızla gelişme istidadı gösteren işçi hareketini asgari ücret, sosyal sigorta, toplu sözleşme v.b. tedbirlerle yetinen *dar bir sendikacılık hareketi içinde* tutmak, bu hareketin siyasi bir mahiyet alıp sosyalist bir yön tutmasını önlemek amacını güdüyor.

Sonra şu çok söz konusu olan ve şikâyet edilen toprak ağalarını alalım. Tarımda feodal artıklar süregelmekte olmakla beraber ağaların eski feodal beyler durumunda olmadığı, büyük derecede *burjuvalaşmış oldukları da* meydanda. Dış piyasalar için istihsalde bulunan, makineli tarım yapan Cadillac'lı güney toprak ağaları artık tarımda kapitalist istihsal sistemini uygulayan büyük burjuva çiftçilerdir. Bunların çiftliklerinde çalışan tarım işçileri ise henüz sanayi işçileri kadar bile kanunlarca korunmuş durumda değillerdir. En amansız sömürme bu tarım sektöründedir.

Söz buraya gelince, Türkiyede burjuva sınıfı yok demenin sadece yanlış değil aynı zamanda zararlı olduğu da beliriyor. Zaten bu mesele üzerinde durmak lüzumunu duyuşum da ondan.

Tarih ve sosyolojiyi ilgilendirir akademik bir konu gibi görünen «Türkiyede burjuvazi var mı yok mu?» meselesinin gerçekte pratik, aksiyon için taşıdığı önemli neticeler vardır. Türkiyede batı anlamında hususi mülkiyet ve burjuvazi yoksa, tabii o zaman burjuvazinin karşı kutbu işçi sınıfı da yok demektir. İşçi sınıfı olmayınca da, bir işçi sınıfı ideolojisi ve hareketi olarak sosyalizm söz konusu olamaz. O zaman sosyalizm, toplumda gerçek bir dayanak ve kuvvetten y o k s u n , havada kalmış, bir takım «hayırperverane» fikirler ve dilekler sistemi, veya bir seçkinler kadrosu yönetimi hülyası olmaktan ileri geçmez. Bizim yoktur denip de aslında var olan burjuvazi de bunu ister zaten. Yürütmek istediği demokrasi oyununda, «Her çeşitten partimiz var, bakın görün sosyalistlerimiz de var» demek işine gelir. Burjuvazinin sınıf çıkarlarına zarar vermiyen, aydınların kendi aralarında da tartışıp oyalandıkları bir sosyalizm.

Unutulmamalı ki, en nazari, felsefi soyut görünen meseleler bile pratik ve aksiyon için önemli neticeler taşır. Türkiyede sosyalist hareketin kuvvetlenmesi için fikirlerin açıklığa, duruluğa, keskinliğe kavuşması ve en soyut fikirlerin bile aksiyon için daima bir anlam taşıdığına çok dikkat edilmesi şarttır.

öhhööö

Hocalara Maşallah!..

Amerika Başkan Yardımcısı Johnson'un bir «Barış Ordusu» —yani *Barış Gönüllüleri— vardı. Türkiye'ye* gelip de, bir süre ingilizce dersi vereceklerdi.

Bu ordudan geçenlerde 32 kişilik bir grup geldi. Türkiye'ye ayak basar *basmaz, kendilerini karşılıyanlara ilk* soruları şunlar oldu:

—Melis faaliyete geçti mi?

— Beş yıllık plân ne âlemde?

Vesaire...

İnsan şöyle *bir* düşünüyor: Bunlar sorgu—sual meleği mi, yoksa ingilizce hocası mı?

Zihniyet

Hırsızlık suçuyla yakalanan bir delikanlı şöyle diyor:

— Okuyabilmek için paraya ihtiyacım vardı. Onun için yaptım bu işi. Beni gazetelere verirseniz, intihar ederim...

Yooo, iyi bir savunma değil bu, kardeşim!... Örneğin, bizim hükümetin de paraya ihtiyacı var ama, hiç de hırsızlık yapmayı düşünmez. Madem ki okumak için paraya ihtiyacın vardı, yardım isteyeydin.

Ama, hayır hayır... Bir kişinin yardım istemesine dilencilik diyorlar biz de.

Akademik konuşma

Senatör Burhanettin Uluç Paşa:

— Doğudaki şekavet âdi bir suç mu, yoksa fikir mahsulü hareketler mi? diye soruyor.

İçişleri Bakanı Kurutluoğlu da:

— Hayır, diyor, eşkiya sırtından Türk milletine bir fikir cereyanı girecek kadar, bu millet uykuya dalmış değildir.

Kurutluoğlu haklı... Bize fikir cereyanları aydınların sırtından girer. Ama, yüksek politikamız gereği, halkın burnundan gelir.

Orta yol

Halk diyor ki, «İnönü sağa baktı, iş yok, sola baktı, iş yok; sonunda ötekilerin *yolunu tuttu.*»

Buna bir de bektaşi fıkrası ekliyelim de tamam olsun:

Bektaşinin biri daralmış, yani su dökesi gelmiş. Hemen toparlanıp bir yana dönmüş. *O sırada biri gelmiş ya*nına:

— Aman, demiş, ne yapıyorsun? O yan kıble...

Bektaşi usulcana bu yana dönmüş. Adam:

— Hişşt, demiş, çarpılırsın. O yan gündoğu...

Bektaşi öbür yana dönmüş. Adam gene:

— Sakın ha, demiş, çarpılırsın. O yan...

O yana dönm, bu yana dönme... Bektaşi iyice daralmış. Hemen sırtüstü uzanmış:

— Ben de ortaya şa'aaparım, demiş.

Ve dediğini yapmış. Yapmış ama, bktaşide ne ağız kalmış, ne burun...

Millî Eğitim

Elimde 15/11/1961 tarihli bir mektup var. Mektubu kimin kime yazdığını söylemiyeceğim. Size bu mektuptan bazı parçalar aktarıyorum. Okuyun da, efendilerin bu halkı nerden nereye getirdiğini görün. Ondan sonra da, bu ülkeye hapishane mi, yoksa timarhane mi açılması gerektiğine karar verin.

«Ey Aziz Türk Büyüğü

Muhterem saygı değer kıymetli .... hazretlerine.

Sayın büyüğüm:

Kıymetli dakikalarınızı alacak olan şu âcizane mektubumla siz büyüğümü rahatsız etmek cüretini kendimde bulduğum için, kusurlarımın affını rica eder, Yüksek müsaadelerinizle zatıalilerinizi rahatsız edişimin sebeplerini nâçiz kelimelerimle anlatmaya çalışmama izin vermenizi istirham *ederim efendim.*»

Mektup sahibi vatandaş, partisi için gördüğü üç rüyasını anlatıyor ve mektubunu şöyle bağlıyor:

«Mektubuma son verirken, zatıa*lilerinizin* ve Aziz Türk milletinin ilelebet payıdar olması için Cenabı Allahtan sağlık ve başarılarınız için temennilerde bulunurken, hürmet ve saygılarımın kabulünü istirham eder, mübarek *ellrinizden kölelerinizle birlikte* öperiz efendim.»

Ne demişti Atatürk: «Bu millete her şeyi öğrettik de, uşaklığı öğretemedik!»

Yok, yok... *Bazılarına onu da öğ*retmişiz. Hem de aliyyülâlâ cinsinden...

Çiftlik - çöplük

Öncü gazetesinde resimli bir haber: «İşsiz, fakir halk, şehrin çöplüklerine ekmek kapısı diye bakmaktadır.»

Gerçekten de resimde, çöp kutusundan ekmek arayan aç çocuklar görülmektedir.

Ama, kim kime dum duma!

Sömürgen politikacı ülkeyi çiftlik haline getirirse, yoksul ve kimsesizlerin ekmek kapısı da elbette ki çöp kutuları olur!...

Kelle parası

Bakanlar Kurulu toplanıyor ve Koçero, Tilki Selim, Ağıt Bilen gibi eşkiyaların yakalanmasına yardım edenlere para verilmesine, görevli memurların da ikramiye ile okşanmalarına karar veriyor...

Yanılmıyorsam, Aziz Nesin vaktiyle çıkardığı Marko Pşa'da şöyle bir fıkra yazmıştı:

Pasif Korunma denemeleri yapıldığı günler... Nazi uçaklarına karşı halk, sığınaklara kaçışma denemeleri yapıyor. Bekçinin biri kaymakamlığa çağrılır ve eline bir kâğıt tutuşturulur. Kâğıtta, «falan saatte pasif korunma denemesi yapılacaktır, sinyal verilir verilmez herkes *sığınaklara* koşsun» gibi bir lâf edilmektedir. Ama, bekçinin okuması yazması yoktur. Boynuna davulu asar, mahalleye çıkar, bir süre, aklında kaldığı gibi bağırır:

— Falan saatte passif gorunma var. Düdük ötünce herkes sığınaklara girsin. Duyduk duymadık demeyin!

Ama, çok geçmez, ne diyeceğini unutur. Bunun üzerine, davula vurur ve şöyle bağırır:

— Herkes pasifini gorusun!

Hükümet de halka ayni şeyi söylemiyor mu?

— Herkes pasifini korusun!

Piston - Destek

Basın *İlân* Kurumu, fikir işçilerinin ücret ve maaş tutarını gazetelerin ve dergilerin patronlarına ödüyor Ama patronlar, fikir işçilerinin maaşlarını gününde ödemiyorlar. Kanun manun *denilince* de, bir punduna getirilip usta gazeteci harcanıyor, yerine «acemi çaylâk» takımından stajyerler alınıyor.

Fıkrayı bilirsiniz: «Domuz sana hücum etti, ne yaparsın?» «Ağaca tırmanırım.» «Ağaç yok.» «O zaman taşla vururum kafasına.» «Taş da yok.» «Sopayla vururum.» «Sopa da yok.» «Kaçarım.» «Kaçamazsın.» Sonunda adam dayanamamış: «Yahu» demiş, «sen domuzdan yana mısın, yoksa benden yana mı?»

Fikir işçisinin hakkını patronun sebine koyan bu kurum Basın İlân Kurumu mu, yoksa patronlar için kurulmuş Piston Destek Kurumu mu?

Gazeteler kalitesiz çıkıyormuş... Çıkar tabii! Fikir işçisinin kanı, patronun midesine akarsa, gazetede kalite kalır mı?

iadeli

Boks maçından dönen gençler ko*nuşuyorlar. Biri:*

— Zenciler neden sıkı yumruk atarlar? diyor.

Öteki:

— Tabii atarlar, diyor. Yüzyıllardır yedikleri yumrukları toptan iade ediyorlar da ondan...

Bu, bana, işçiler «hak, hak, hak» dedikçe hükümetlerin niçin korktuklarını düşündürdü. Durmadan «hak, hak, hak» diyen işçiler bir de «Tuuu»! diyecek olurlarsa, bu tükrük altında yamyassı olacakların halini bir düşünün!...

Doğru koyalım

Yargıtay Başkanı Recai Seçkin, adli tatilin sona ermesi münasebetiyle yaptığı konuşmada:

— Adalet işlerinin aksak gittiği bir ülkede sürekli bir iktisadi refah görülmemiştir ve görülemez, diyor.

Sayın Başkan izin verirse, konuşmasını şöyle düzeltelim:

— İktisadi refahın olmadığı bir ülkede adalet işlerinin dürgün gittiği görülmemiştir ve görülemez...

Hüseyin Korkmazgil

RÖPORTAJ

UZAK BATI

(Türkiyede daha ekilecek topraklar var)

Samim Kocagöz

EGE

SİSAM ADASI

DİPBURUN

DENİZ

Durum

Hayırdır inşaallah dün gece gözü açık bir düş gördüm!. Kuşadası'na beş kilometre yakın bir bağın kenarındaki küçük bir evdeyim. Bağın eteklerinde deniz.. Büyük bir koy. Ayın onbeşi, ışıl ışıl koyda yakamozlar.. Ayışığı koyun solundaki Samsun dağlarını mat bir aydınlığa boğmuş. Karşıda Sisam adası: Upuzun bir gölge olarak uzanıyor. Biliyorum, Samsun dağlarının öte yakası, Balat (Söke) ovası. Samsun dağları, Sisam adasına doğru alçalıyor, alçalıyor. Dipburun'da Söke ovasına geçit veriyor. Balat köyünden, Aydın'a, Sarayköy'e, tâ Denizli'ye kadar Samsun dağlarının güney yönündeki ovada köyler köyler var. Sıra sıra kasabalar, şehirler var. Gelgelelim, Samsun dağlarının kuzey yönü, Sisam'a, Kuşadası'na bakan yakasında kimsecikler yok. Bomboş.. Binlerce dönüm toprak, açılmamış, ellenmemiş, ormana dönmüş topraklarda kuş uçmuyor, kervan geçmiyor...

Gerçekleşen düş

Ayışığında bu zengin, bu uçsuz bucaksız, Samsun dağlarına yaslanmış topraklara bakıyor bakıyorum. Kafamın içi önce altüst oluyor. Düşler görmeye başlıyorum. Sonra yine kafamın içi Devlet Plânlama Teşkilâtına dönüyor. Birdenbire kendimi, Anadolu'nun doğusunda mı desem, kuzeyinde mi desem, güneyinde mi desem, büyük bir orman bölgesinde buluyorum. Bir karışıklık bir kalabalık.. Yığın yığın köylü yurttaşlar, siz deyin üç bin, ben deyeyim onbin kişi varız. Hepimizi büyük bir mahkeme salonuna doldurmuşlar. Yüksek kürsüde heybetli ama sevimli bir yargıç oturuyor. Bir bir bizi sorguya çekmekte: Perişan halli bir köylüye,

— Neden yaktın ormanı? diyor. Köylü, boynunu büküyor.

— Tarlam yok, sayın yargıcım, tarla açmak için ormanı yaktım... Karşılığını veriyor. Yargıç, bir başka köylüyü ayağa kaldırıyor:

— Neden kestin ormandaki ağaçları? diye soruyor. O da boynunu büküyor.

— Kömür yakmak için, kömür yapmak için sayın yargıcım!. Karşılığını veriyor. Ne yapayım, geçim derdi, diye ekliyor. Sayın yargıç, bir çobana dönüyor,

— Ya sen, ya sen!.. Diye öfkeyle soruyor, niçin keçilere yedirdin ormanı?

— Geçimimiz keçi yüzünden sayın yargıcım, karşılığını veriyor çoban.

Yargıç, bu sefer bir başka köylüye dönüyor:

— Ya sen? Sen ne halt ettin? Köylü, boynunu büküyor,

— Vallah Billâh ben hiç bir suç işlemedim Büyük Yargıcım, benim dikili ne bir ağacım, ne de bir karış toprağım var...

— Öyleyse, ne arıyorsun bu suçluların arasında?

— Bilmem, karşılığını veriyor köylü, avare avare nereden ekmek bulurum diye *dolaşıyordum. Başımda altı nüfus var.* Çalışacak toprak, iş arayordum. Dediler ki, şurada sayın bir yargıç var, milleti sorguya çekmekte. Neden sorguya çeker diye meraklandım da geldim. Yargıç, böyle karşılık verenleri kenara ayırıyor. Ötekileri sorguya çekmeye devam ediyor. Sorgular bittikte, başlıyor kara kaplı kitapları karıştırmıya. Parmağını bir yasanın üstüne basıyor. Tok bir sesle bağırıyor:

— Orman yakmanın cezası İDAM!.. Hepiniz, idama mahkûm oldunuz!.. Dönüyor jandarmalara sayın yargıç. Götürün şunları!. Buyruğunu veriyor. Ben, donmuş kalmışım. Bu sırada köylü yurttaşlarım, beni dürtüp kaldırıyorlar:

— Yahu, sen okumuş adamsın, çık da sayın yargıcımıza karşı bir çift söz et. Bizi savun!., diyorlar. Hemen canlanıyorum:

— Söz istiyorum yargıcım, savunmamızı yapacağım!. diyorum. Söz veriyor yargıç bana. Saygıyla yargıcı öne çıkıp selâmlayorum: Pek büyük, sayın yargıcım! diyorum, bizi bu seferlik bağışlarsan, bir daha ne tarla açmak için orman yakarız, ne kömür yapmak için... Keçileri de toptan keser, fakir fukaraya dağıtır kalanını kavurma ederiz. Size namusumuz üzerine söz veriyoruz!.

— Namus sözünüze inanırım, diyor yargıç, ama aç kalınca yine orman yakacaksınız. Yine keçi besleyeceksiniz. Sizi idam etmeli ki, bu dertten memleket kurtulsun...

— İzin verin yargıcım, sözümü bitireyim diyorum, bu işin bir çaresi var.

— Neymiş bu çare?

— Biz, şu salonu dolduran binlerce vatandaş, orman yakan yakmıyan, topraksız vatandaşlar, uzak Batıya göç edeceğiz. Batıda, bir Ege denizi var. Bu denizin mavi sularına inen koca Samsun dağları var. Samsun dağlarının Sisam adasına bakan kuzey yamaçlarından denize inen geniş, bereketli topraklar var. Biz, bu topraklarda köyler kuracağız. bağ yetiştireceğiz, tütün ekeceğiz... Binlerce binlerce ağaç delice zeytin var. Bu ağaçları aşılıyacağız, memleketin gereken yerlerine zeytin yağı akıtacağız. Ocağına düştük, izin ver bize.

Ben, bu sözleri edince, salondaki binlerce yurttaş, bir sevinç çığlığı koparıyor. Alkıştan ortalık inliyor. Sayın yargıç, tokmağını güm güm vuruyor. Bizi susturuyor. Sağındaki solundaki yargıçlarla kafa kafaya veriyor. Bir şeyler konuşuyorlar. Sonra, babaca bir sesle — GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ!., diyor, sözünü ettiğiniz bereketli topraklara göç edeceksiniz. Oralarda yurtlanacaksınız. Yeni köyler kurup, bağ yetiştireceksiniz. Tütün ekeceksiniz. Zeytinleri aşılıyacaksınız. Bu koşullar altında cezanızı tecil ediyorum. Beş yıl sonra gelip bakacağım. Üzümlerinizden yiyip, tütününüzden içeceğim. Şaraplarınızın tadına bakacağım. Zeytin tanelerinizin iriliğini ölçeceğim. Beğenmezsem..

Sayın yargıcın, «Beğenmezsem!.» sözünü, binlerce topraksız köylünün sesi kesiyor:

— Beğenmezsen yüce yargıcımız, boynumuz kıldan incedir!..

Ve yüce, sayın yargıcımız,

— Haydi bakalım, göreyim sizi!.. diyor.

Uzak Batı'ya göç

Bir çıkıyoruz yola!.. yayan yapıldak. Keçileri kesip kavurma yapmışız. Elli aile. Çoluk çocuk, karı kızan Çapa kürek, balta tahra omuza vurmuşuz. Az gidiyoruz uz gidiyoruz, bir de bakıyoruz, seksen aile olmuşuz. Yine az gidiyoruz, uz gidiyoruz, yüz aile olmuşuz. Telâş başlıyor, soruyorlar: «Gittikçe kalabalıklaşıyoruz, toprak yetecek mi?» «Hiç korkmayın» karşılığını veriyorum. 250 evi, aileyi, geçindirecek toprak var. Ellişer evlik beş köy kuracağız!.» Anadolu'nun göbeğinden, bir sel olmuş akıyoruz. Memleket türküleri söyleyerek, Dağbaşını söyleyerek yürüyoruz. Bir yerde önümüze, bazı yazarlar çıkıyor, politikacılar çıkıyor. Sanıyorlar ki, biz, şehirlere ...
du kurmaya giden kişileriz. «Amanla...
yorlar, «sakın şehirlerin tadını tuzun...
çırmayın.. Sokmayız sizi şehirlere...» ...
ra, «Hiç merak etmeyin. Kokmuş ...
niz sizin olsun. Biz, yurt kurmaya. ...
lanmıya gidiyoruz.» Ve sayın yüce ya...
zın verdiği izin kâğıdını gösteriyoruz ...
de bakıyoruz, karşımıza Toprak R...
tasarısını hazırlıyan Cavit Bey çıkıyo...
reye yahu? Kimin toprağını alacak...
diyor. «Biz, Devlet Toprağına gi...
kimsenin toprağını alacak değiliz» ...
lığını veriyoruz. «İyi ama,» diyor ...
topraklarının yerini Devlet ile ...
Biz, ölçüp biçeceğiz. Üçyüz yıl beklem...
rek. Toprak reformu yapacağız O ...

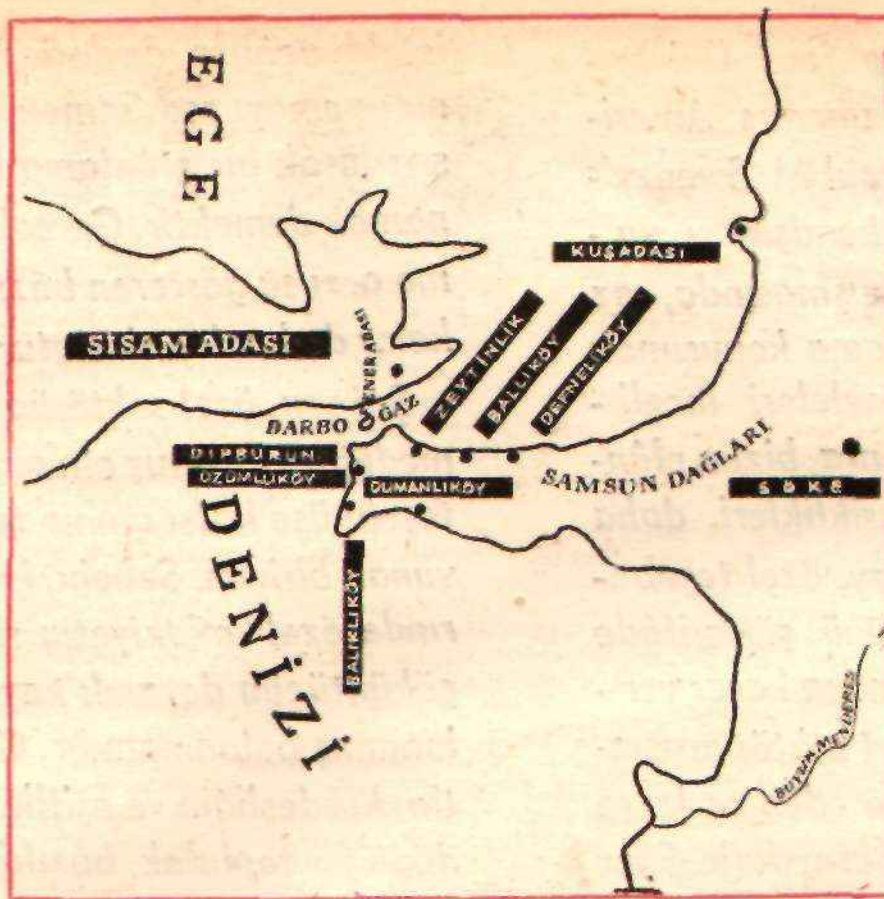
Yazımızda sözü geçen ...

«Sisam adasının karşısına düşen sahillere yerleşecek nüfus, orada bol balık bulacak»

...kların bugünkü durumu

Yazımızda sözü geçen toprakların gelecekteki durumu

ölçme biçme tamam olunca sizi yerleştireceğiz...» Bu sözlere de, «İslim arkadan gelsin. Biz, yürüyoruz...» deyip gerçekten de yürüyoruz.

Günlerce zorlu bir yürüyüşten sonra, kafilenin başındakiler, «Deniz! deniz!..» diye bağırıyorlar. Bayram yapıyor millet. Kuşadası körfezine gelmişiz...

Yollar kesik

Kuşadası şehrine girdiğimizde, Balıkçı Esnafı ve de bölgenin topraksız köylüsü, *bizi davulla zurnayla karşılıyor. Bir de bakıyoruz*, gönüllü bir Tarım uzmanları topluluğu önümüze düşmüş. Devlet Kara Yolları ekibi istim üstünde bekliyor. Hemen bir Kurultay toplanıyor. Kara Yolları mühendisleri diyorlar ki: «Kuşadasından Dipburuna, yol yok. Ama biz, sizin geldiğinizi duyduk. Hemen işe giriştik. Size bütün kıyıyı bereketli topraklara bağlıyacak 40 kilometrelik yol yapmıya giriştik. Yolu, üç ayda şipşak bitireceğiz. Biraz beklemeniz gerek...» «Nasıl bekleyeceğiz? Üç ay işten oluruz...» Demeye kalmıyor. Balıkçı yurttaşlar söze karışıyorlar: «Biz,» diyorlar, «Kuşadalı 300 balıkçıyız. Dipburun buradan 18 mildir. Balığa hep oralara kürek çekerek gideriz. Eğer bize de bir köy kurarsanız, sizi istediğiniz yere, kayıklarımızla, takalarımızla, küçük motorlarımızla taşırız.» Kurultay'da bir sevinç, bir alkış dalgası ortalığı kaplıyor: «Hay hay!. Ne demek!. Siz balıkçı kardeşlerimize de elbette bir köy kurarız...» Diyoruz. Alıyor sözü bölgenin topraksız kişileri: «Biz, bu toprakları çok eskiden biliriz. Ama yolsuzluktan bir türlü aşamadık oralara. Devlet eskiden beri delice zeytinlikleri aşılıyanlara tapu verir. Bir türlü gidemiyoruz. Yol yok, iz yok. Bu topraklarda bizim de hakkımız var. Biz de geleceğiz!.»

*Kurultay'da yine bir sevinç dalgası esi*yor. Millet, «Elbette, elbette sizlerin de hakkı var. Buyurun gelin!..» diye bağırışıyor. Tarım uzmanları, «Herkese yetecek toprak var.» diyorlar.

Kurultay, hazırlık görmeye karar veriyor. Samsun dağlarının eteklerindeki bereketli topraklara denizden göç başlıyor. Balıkçılar, hepimizi bu kıyılara taşıyorlar... Ziraat Bankası memurları, «İstediğiniz kadar para..» diyorlar, «müstahsil hale gelince ödersiniz...»

Ballıköy, Defneliköy

Önce, adı Küçü Kalamaki olan bir ... çıkıyoruz. İstiklâl Savaşından önce ... burasının adı. Samsunların çam ... eteklerine doğru Harup ...), Defne ormanları inmekte. ... danışıp, burada Defne ... kuruyoruz. Elli evlik bir köy. Yer ... hemen aralarında bir kooperatif ... işlerini yapmıya girişiyorlar. ... timara başlıyorlar. Defnelikleri çalıdan, gereksiz otlardan kurtarıyorlar. Bir de iskele kuruyoruz denize doğru. Kara yolu ile, deniz yolu ile, Kooperatifimiz eli ile harup ve defne yapraklarını Kuşadası limanına yollayacağız. Oradan da dış memleketlere ihraç edeceğiz. Dağlar dağlar boyunca harup var, defne var. Tohumu para, yaprağı para defne... Bu işten geri kalan vaktimizde, Devletin Orman işletmesinde çalışacağız... Ürünümüzü kooperatifimizin eliyle satacağız...

100 evlik bir köy daha kuruyoruz Defneliköy'ün on kilometre ötesinde. Buranın da eski adı Büyük Kalamaki. Bu köyümüz de harup, defne işi yapacak. Ama Türkiye'nin vaktiyle olduğu gibi, en nefis Bal'larını verecek. Binlerce kovan kuracağız. Yüz binlerce olacak arılarımız... E.. Ne olur bu köyün adı? Ballıköy!. Arı uzmanı, defne ve harup uzmanı bir tarımcı arkadaşı bu iki köye bırakıyoruz.

Zeytinlik ve Üzümlüköy

Geçiyoruz bu yerlerden zeytin yetiştirmeye hevesli, bağ yetiştirmeye hevesli yurttaşlarla eski adı İlyasağa olan kıyıya geliyoruz. Sisam adasına bakan bu kıyıda, tatlı meyilli tepecikler var. Üzerleri bu tepeciklerin, binlerle delice zeytin ağacı dolu. Hemen Zeytinlik adı ile bir köy kuruyoruz. Kooperatifini kuruyoruz. Zeytin uzmanı bir tarımcı arkadaşla yurttaşlar kolları sıvayıp hemen işe girişiyorlar. Ağaçları timara, aşılamıya başlıyorlar. De*nize bakan çıplak tepeciklere* çapa kürek girişiyor, çalıları çırpıları, fundalıkları açıyor, kazıyor; asmalar dikiyoruz. Üzümlüköy adiyle bir köy daha kuruyoruz. Biz, bu işlerle uğraşırken, İstanbul Boğazı kadar (Dar boğazdan,) karşıdan Sisam adasından, Yunanlı komşularımız bize hoşgeldine koşuyorlar. Birer acı kahvemizi içtikten, hatır sorduktan sonra, sizlerden bir ricamız var diyorlar: «Şu gördüğünüz bizim Sisam adası, kayalıktır. Vaktiyle bu ada sizdeyken biz, bu kıyılardan bereketli toprakları salla, gemilerle taşıyıp, kayalarımızın arasını doldurup bağ yetiştirdik. Uzun yıllardan beri bu topraklar artık gücünü yitirdi. Aman ne olursunuz bize birazcık daha toprak verin!.» Karşılık veriyoruz: Bu iş Devletimizin, Hükûmetimizin ve de Tarım uzmanlarımızın işidir. Onların izini gerek. Eğer artık toprağımız olursa, niçin siz komşularımıza vermeyelim?» Teşekkür ediyorlar, «Artık topraklara razıyız, bizi unutmayın!.» diyorlar.

Zeytinlik ve Üzümlüköy'ü kurduktan sonra geçiyoruz efendim Dipburun'a.

Dumanlıköy

Dipburun'u dolanınca Sisam adası ardımızda kalıyor, Sisam'la Anadolu arasındaki Darboğaz'dan çıkmış oluyoruz. Sağımız açık Ege denizi. Solumuzda küçük küçük koyları ile tatlı meyilli, bereketli topraklı tepecikler. Dipburun adı ile anılan topraklar bunlar. Beş kilometre ötede, Samsun dağlarının göbeğine doğru uzanan eski adı «Nero» olan yemyeşil bir vadi var. Buraları gören topraksız köylü yurttaşlar, sevinç gözyaşları döküyorlar. «Biz, buradaki delice zeytinleri timar eder aşılarız. Bu geniş bereketli topraklarda tütün yetiştiririz!.» Diye bağırışıyorlar. Hemen kolları sıvayıp Dumanlıköy'ü kuruyoruz. Çapa, kürek, saban, çift girişip, fundalıkları açıyoruz. Bu köyümüz çok çok büyük bir köy oluyor. Çünkü buradaki topraklar çok geniş, çok bereketli. Tütün ekiminden geri kalacak vaktimizde bütün yıl boş oturmak yok. Daha yüksekce tepeler, palamut dolu. Bol bol palamut toplayıp satacağız. Burada da kooperatiflerimizi kuruyoruz.

Balıklıköy

Bütün topraksız yurttaşlar böylece yerleştikten, işlerine güçlerine sarıldıktan sonra, iş 300 kişilik balıkçı yurttaşların köyünü kurmaya gelip dayanıyor.

Balıklı

300 balıkçı, çoluk çocuğu ile ediyor 1000'den fazla işçi. Dumanlıköy'ün altbaşında, deniz kenarında bir köy kuruyor, adına da (Balıklı) diyoruz. İskelesini, limanını şipşak yapıyoruz. Balık uzmanı arkadaş, «Bize burada bir de küçük balık konserve fabrikası gerek..» diyor. Bankacılar, hemen parayı basıyorlar. Çok geçmeden fabrikamız da kuruluyor. Öyle aracı maracı yok balıklarımızı satmak için. Bir sendika kuruyoruz. Erkekler balık tutacaklar, kadınlar, fabrikada çalışacaklar. Millette bir çalışma hırsı, bir şevk, bir çalışma sevinci var. Tam bu sırada bir balıkçı arkadaş, bir (müşkülümüz) var diyor:

Deniz ağaları

«Köyümüzü, fabrikamızı kurduk. Hesaplı kitaplı iş göreceğiz. Kuşadasındaki vatandaşlarımıza ucuz, taze balık da yedireceğiz. Gelgelelim, şimdi dörtbir yakamızda Deniz Ağaları var. Büyük Menderes Nehrinin ağzında Karina Dalyanı, aşağıda Köyceğiz Dalyanı var. Bu dalyanların ağaları, bizim bu sularda avlanmamıza engel oluyorlar. Kendi devletimizin kendi sularında biz, kaçak balık avlarız. Oysa onların sınırları, dalyanlarının sınırları belli olduğu hâlde, bu sınırları dalyanlarından 18 mil ötelere kendiliklerinden uzatıyorlar. Silâhlı bekçiler gezdiriyorlar. Geçenlerde bir arkadaşımızı kurşunladılar. Yaralandı. Mahkemelik ol*duk. Ya bekçilere rüşvet veriyoruz*, ya da tuttuğumuz balıkları 140 kuruştan kilosunu dalyancı ağalara satıyoruz. Yoksa bize, bütün kıyılar boyunca balık haram. Bizden bedava aldıkları balıkları ağalar, İtalyaya kilosunu 25 liradan satıyorlar. Doğru buradan sevk ediyorlar hem de... Ne halt edelim şimdi?» Hepimizi bir düşüncedir alıyor. Koskoca köy kurmuşuz. Balık konservesi fabrikası kurmuşuz. Ağalarla başımız dertte. Birden yanıbaşımızda dikilen Aydın milletvekilimiz Şükrü Koç'a gözümüz kayıyor. O, «Bu iş kolay. Ben, Ankara'dan bu işi hallederim. Ağalar, sınırlarına şamandıra diksinler. Herkes hakkına razı olsun. Açgözlülük yok. Siz de bana söz vereceksiniz, dinamitle balık avlamak yok! Balıklarımız rahat üresin.» diyor. Biz, «Deniz ağalarının haddini bildirmezsen, ruzu mahşerde iki elimiz yakandadır. Ve de bir daha seni milletvekili yapmayız...» diyoruz. Onun dinamit atma yasağı için söz veriyoruz.

Gerçeğe dönüş

Gece ilerlemiş. Ay batmak üzere. Bu gözüaçık gördüğüm düşün heyecanından serin havaya rağmen tere batmışım. Bütün bu anlattığım yerleri bütün gün gezmenin, — arkadaşım Şükrü Koç'a birlikte— yorgunluğunu hiç duymuyorum. Batmak üzere olan ayın ışığı karanlık denizin üstünde Samsun dağlarına dek uzanıyor. Düşünü gördüğüm toprakları aydınlatıyor. Kendi kendime, «Aferin Samim,» diyorum «bu naı buldun. Şimdi iş, üç nalla bir —eşeğe değil— ata kaldı. Doru, cıva gibi bir at. Yurttaşlarımla bu ata atlayıp, düşleri gerçekleştirmek gerek. Ama önce, ata devleti. Sayın Başbakan İnönü'yü bindirip bu yerleri gezdirmeli ki, düşümüz gerçekleşsin. Ziyanı yok, toprak reformu arkadan gelecektir.

Harvard'dan sonra Stanford Üniversitesine hocalık yapan tanınmış Amerikalı iktisatçı Profesör Paul M. Sweezy'nin Küba'da yaptığı bir konuşmayı yayınlıyoruz. Sweezy, konuşmasında, az gelişmiş ülkelerin plânlama konusunda karşılaştıkları temel meseleleri inceliyor Yazıyı okuduktan sonra, bizim plânlama denememizin eksiklikleri daha iyi anlaşılacaktır. Sweezy, özel teşebbüsün plânlamadaki rolünü şöyle ifâde ediyor: «Bir ülke plânlamaya karar verdikten sonra, plân ile özel sektör arasındaki münasebetleri idare eden açık ve teferruatlı kaideler tesis etmelidir. Eğer özel sektör plâna uymaya muktedir ve istekli değilse devletleştirilmelidir. Bunu yapmayı reddetmek, sorumluluktan sıyrılarak bir plânlama komedyası oynamak demektir. Gerçekten de, plânlama arzusu gösteren bâzı kapitalist ülkeler de bunlar olmuştur.

Şahsen, özel sektörün tehlike arzetmediğine inanmış olmama rağmen, özel teşebbüse karşı amme teşebbüsünü savunan biriyim. Sebebi, istihsal vâsıtalarında özel mülkiyetin siyasî ve ahlâkî çöküntünün devamlı kaynağı olduğuna inanmış bulunmamdır. Gerçek hürriyetin, kardeşliğin ve eşitliğin hüküm sürdüğü bir topluluk, bazılarının diğerlerini istismar etmesiyle mümkün değildir.»

İktisadî Plânlama

Prof Paul M. Sweezy–Çeviren: Ergun *Türkcan*

Önce şu soruyu soralım: Niçin geri kalmış ülkeler bugün iktisadi plânlamayla bu kadar ilgilidirler? Herşeyden önce, Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri yüksek bir endüstri seviyesi ve iktisadî gelişmeye plânsız erişmişlerdir. Niçin onların yolu bugün takip edilmiyor?

Bu öyle karışık bir sualdir ki, münhasıran hiç bir kısa cevap tatmin edici olamaz. Fakat muhakkak ki meselenin ne can alıcı noktası, ileri kapitalist ülkelerin iktisadî gelişmesinin, esasen bugün bile iyice anlaşılamamış bir oluşum sonucunda Batı Avrupa feodalizminin yıkılmasıyla az veya çok kendiliğinden beliren bir sanayi burjuvazisinin eseri olduğudur. Burjuvazi derebeylerin muhalefetini yenerek toplumun üstün sınıfı haline geldi. Bu sınıf devleti kontrol etti köylü ve işçi sınıflarını meydana getirdi. Böylece sermaye birikimi araçlarını elde etti ve daha sonra memleketlerinde endüstriyi kurdu.

Şimdi böyle bir oluşum, sanayileşmek için gerekli ölçüde olsa da imkânsızdır. Sebebi, iktisadi gelişmesini tamamlamış ileri sanayiye sahip, kapitalist ülkeler burjuvazisinin, diğer ülkelerde kuvvetli bir burjuvazi meydana gelmesini istememesi ve dolayısıyla da bu oluşumu önliyen kuvvete dayanan bir münasebet tesis etmiş olmasıdır. Bu emperyalizm dediğimiz olayın özü ve ta kendisidir.

Tabiî, söylediklerimiz az gelişmiş ülkelerde burjuvazi diye bir şey olmadığı mânasına gelmez. Buralarda, sermaye terakkümünü ticaret, ödünç verme, emtia ve gayri menkul spekülasyonu gibi iktisadi sahalara akıtma temayülü gösteren fakat bu ülkeleri sanayileştirmek için çok zayıf kalan bir burjuva sınıfı vardır. Teşhis böyle olduğuna göre, az gelimş ülkeleri sanayileştirme görevi burjuvaziden çok diğer bazı müessir kuvvetlere düşer. Bu kuvvetin de yalnız d e v l e t olabileceği aşikârdır.

İster istemez plânlama problemini ortaya koyan bu gerçeği bilmek bizce çok önemlidir. Burjuvazi rekabet eden bir sürü fert ve teşebbüs vasıtasıyla hareket eder. Bunlardan hiç biri bütün bir iktisadın gelişme istikametine kat'i olarak tesir edecek kadar geniş değildir. Bu şartlar altında plân diye bir şey meydana gelmedi. Burjuvazi devletin kontrolunu bıraktığı zaman bir çok insan yerine tek bir ünite karar veren kudret haline gelir; faaliyetin plânlanması meselesinde kaçınılmaz bir şekilde kendi görüşünü ortaya koyar. Plânlama iyi veya kötü, başarılı veya başarısız olabilir; mesele, hangi çeşitten olursa olsun plân yapma zaruretinin ortaya çıktığıdır. Zannedersem, yukarıdaki izahat, plânlamanın bir parça ideolojiyle ilgili olduğunu gösteriyor. Çeşitli karakterlerdeki rejimler, ekonomiyi geliştirme görevini benimser benimsemez kaçınılmaz bir şekilde ideolojinin içinde oluyorlar. Az gelişmiş ülkelerde, bugün, iktisadî gelişme ve plânlama «Siyamlı ikizler» gibi birbirine bağlıdır ve aslında plânlama problemleri iktisadî gelişme problemleridir.

Bu problemler nelerdir?

Binlerce problem arasından en önemli bazılarını çift cepheli olarak tasnif ettik :

(a) Plânlamanın iktisadî cephesi — Siyasi cephesi

(b) Tasarrufun harekete getirilmesi — Yatırılması

(c) Plânın formüle edilmesi — Uygulanması

(d) Hakiki terimlerle plânlama — Mali terimlerle plânlama

(e) Kısa devre plânlaması — Uzun devre plânlaması

Bu çift cepheli problemler diyalektik karşıtlar olsun diye yahut dinamik oluşumun varlığı hakkında fikir vermek için düşünülmemiştir. Basit sebebi şemanın açıklamamıza uygun olmasıdır.

(a) *PLÂNLAMANIN İKTİSADÎ CEPHESİ — SİYASÎ CEPHESİ:*

Siyasi cepheyi hesaba katmıyan görüşlerin ciddî bir eksikliği olduğuna inanıyorum. Çünkü bir plân yalnız iktisadî tedbir ve direktiflerin bir tertibi değildir. O bir memleket halkının ekonomisini geliştirme iradesinin müşahhas ifadesi, kendileri ve çocukları için daha iyi bir hayat ümit ve ihtirasının vucut bulduğu şekildir; öyle olmalıdır. O böylece şevk ve enerjileri harekete getirip, bir noktada teksif olmalarına yardım edebilir. Teşvik edici müessir bir kudret haline gelebilir. Bu rolü oynıyabilmek için bir yandan cesur ve hayalperest, bir yandan da gerçekçi olmalıdır. Eğer cüreti noksansa halkı şevke getirmeyi başaramıyacaktır; gerçekçi değilse onları aldatmış olacaktır.

Bir plânın siyasî potansiyelini daha iyi belirtebilmek için Çin misâlini zikredebilirim. Çin İhtilâli tarihin en büyük yükselişlerinden biri olmuş ve Çin halkını çok gelişmiş, kuvvet sahibi bir millet haline getirecek yola sıkıca yerleştirmiştir. Hiç şüphesiz bu oluşumda, hem çok ileri hedeflere sahip, hem de dikkati çekecek derecede gerçekçi olan plânın ilânı büyük önemi olan müspet bir faktördür Bu çeşit plânlama, bir harbin zafer neşesi bitmeden, uzun müddet halkın heyecanını devam ettirme gibidir.

Tersi de, daha *ziyade mütevazi plânlara sahip* H*indistan örneğinde olduğu gibi, köklü değişmeler talep edilmediği için, halkın hayal kudretine hükmetmek, onları büyük gayret ve faaliyetlere itmek bakımından başarı sağlamadı.*

(b) *TASARRUFUN HAREKETE GETİRİLMESİ — YATIRILMASI :*

Bunların iktisadî plânlamanın iki ana görevi olduğu söylenebilir Açık sebeplerden dolayı, biz onları ayırıyoruz; hakikatte ise son derece sıkı münasebetleri vardır. Çünkü işin ta başında, yatırım modeli hasılayı ve dolayısıyla yatırım için ne kadar tasarrufun elverişli olduğunu tayinde rol oynar.

Tasarrufu harekete getirmenin iki mânâsı var; Birincisi, istihsali mümkün olduğu kadar genişletmek ikincisi, yekûn istihsalin ne kadarının yatırıma sevk edileceğine karar vermek. İstihsal, âtıl kaynakları çalıştırma, israf ve ehliyetsizliği defetme, islah edilmiş istihsal metotlarını gösterme gibi tedbirlerle çoğalır. Bunların temel hedeflerden olduğunu uzun boyu anlatmağa lüzum yok.

Asıl, yekûn istihsalin ne kadarının yatırıma sevk edileceği hakkındaki karar, belki de bütün plânlamanın anahtar kararıdır. (Yatırımı ilim ve teknik personelin eğitilmesini de kapsayan bir terim olarak kullanıyorum.) Zannedersem, gelişmemiş bir ülkeye, genel olarak, yatırımın âzami olması prensibinin yol gösterdiğinde bir şüphe yoktur. Başka bir deyimle, istihlâk tesiri istihsale zarar vermiyecek kadar uzun bir zaman bir seviyede sabit tutulmalı, hattâ azaltılmalıdır; geri kalan sosyal hasılanın tamamı yatırılmalıdır. Bu ancak genel bir prensip olarak kabul edilmeli, tatbikatta yatırım seviyesini tayinde bazı gayri iktisadî faktörler göz önünde tutulmalıdır. İki tane gayri iktisadî faktöre işaret edeceğim her ikisi de Küba misâlinde büyük bir önemi haizdir. Birincisi, ihtilâlin siyasî temellerini kuvvetlendirmek amacıyla, bazı halk tabakaları ve sınıfların hayat standartlarını ıslâh için tesir etmenin gerekli olduğudur. Küba'nın buna misâl olduğuna ve bu noktai nazarda, geçen yıl esnasında düşük gelirli grupların hayat standartlarında dikkate değer ıslâhatın başarıldığına inanıyorum. İkincisi siyasî sebeplerden ötürü tedbirsiz bir hareket sayılsa bile, bilhassa burjuvazi ve iş aristokrasisinin istihlâk fazlalıklarını süratle azaltmaktır. Her iki sebepten dolayı, yatırım seviyesi, haklı olarak, salt iktisadî görüş açısından mümkün olabilecek seviyenin altında meydana gelebilir.

Farzedelim ki, yatırım seviyesine uyan bir karar alındı ve yatırım için gereken tasarruf miktarı biliniyor. Bu sektörlere nasıl dağıtılacak? Tabiî dağıtma işi plânlamanın temel sorularından biridir ve iktisadî gelişme problemleriyle ilgilenen iktisatçılar tarafından çok tartışılır.

Önce, tasarruf dağılışının birçok alternatifler arasında bir tercih yapmak mânasına geldiğini akılda tutmak gerekir. Tercihler rejimin ortaya çıkardığı öncelikler derecesine göre malûmsa, plâncılar bu işi rasyonel bir şekilde yapabilirler. Çok şükür bu problem, özellikle Küba gibi, her şeyin gerçek iktisadî bağımsızlığa kavuşmak görevine nazaran ikinci derecede kaldığı ülkelerde, gelişmenin ilk devrelerinde büyük güçlükler arzetmez. Aynı şekilde bir talih eseri olarak, iktisadi bağımsızlığa erişmek halkın en çok arzu ettiği hedefler olan sanayileşme ve farklılaşmağa ihtiyaç gösterir.

Bu öncelikler *göstergesine* rağmen yapılacak bir sürü güç seçim vardır. Meselâ, mümkün olduğu kadar ithal malları yerine dahilde istihsal edilen malları ikâme etmek gerekir. Yüzlerce mal ithâl ediliyor. Hangileri için ithalât yerine, ikâme malları istihsal edilmelidir? İstihsal hangi metotlarla olmalıdır? Bu sualleri cevaplandırırken aşağıdaki noktalar dikkate alınmalıdır: Ham madde imkânı, kullanılmıyan müstahsil kaynaklar, ithâl malları yerine ikâme edilen malların istihsali için muhtaç olunan ithâli gereken makine miktarı, ithâl malları yerine ikâme malları ne süratle istihsal miktarına ilâve edilebilir?.. v.s. İlâve ettiğimiz bu birkaç mülâhazadan sonra diğer bir dağıtım kriterine dokunalım.

Bazı iktisatçılar k â r l ı l ı ğ ı n, tasarrufun nasıl dağıtılacağı hakkında bir ölçü olması gerektiğini söylüyorlar. Meselâ, her hangi bir endüstride, bir monopol arzı tahdit edip, yüksek fiyat tespit ediyorsa —ve dolayısıyla da bu yüzden büyük bir kâr yapıyorsa— bu iktisatçılar, plânın, en geniş yatırımı bu sahaya temin etmesi gerektiğini söyliyeceklerdir Ben bu düşünceye katılamıyorum. Bahis konusu endüstri gerekli olmayan lüks mallar istihsal edebilir veya başka bir yerde ihtiyaç duyulan geniş mikyasta makina ve teçhizat kullanabilir. Bu örnekte olduğu gibi istihsalin tahdidi ve yüksek fiyatlar idame ettirilecek devlet başka bir usûlle —meselâ vergileme, millileştirme gibi— monopolden elde edilen kâr meselesiyle meşgul olmalıdır.

Lütfen yanlış anlaşılmasın Ben, fiyat ve kâr mekanizmasının yatırımın plânlanmasında hiç bir rol oynamıyacağını iddia etmiyorum. Böyle bir hükmün son derece yanlış olacağına inanırım. Tabiî istihsal ettiğimiz her şeyin maliyetini bilmek çok önemlidir. Bu amaçla, hiç bir şey size, en azından çeşitli malların nisbî nedretini ve farklı kalitelerdeki işgüçlerinin nisbî müstahsiliyetlerinin takribi bir ölçüsünü veren, ücret ve fiyat sistemi yerine ikâme olunamaz. Fakat bu, kat'iyetle bütün istihsalin maliyet ve fiyatın eşit olduğu noktaya itilmesi gerektiğini göstermez İktisadî gelişme gerekliliğini ihtiva eden sosyal refah

bazı malların daha büyük, bazılarının da ha küçük miktarlarda istihsal edilmelerini talep eder. Kârlılık kriteri devletin el koyduğu veya devlete ait olan kâr fazlalıkları meydana getirirken, sosyal refah, üstelik, bu sahalara yardımı gerektirecektir. Önemli olan yardımlardan, kâr fazlalıklarından kaçınmak *değil fakat iktisadî faaliyetlerin* hangi dalına yardım yapılacağı veya hagi dalından vergi alınacağını bilmek, amme menfaatı yönünden bir karar vermektir. Tamamen yanlış ve savunulması imkânsız olan, çeşitli istihsallerin neye mal olduğunu bilmemek ve dolayısıyla bunların maliyetleriyle, sosyal refaha ilâve ettiklerini mukayese için rasyonel bir esasa sahip olmamaktır.

Demin söylediklerimin açık bir formül göstermekten uzak olduğu söylenebilir; hak veriyorum ama mazeret beyan etmiyeceğim. Çünkü böyle bir formül yoktur, bulmağa çalışmak da abestir. İktisadî plânlama bir grup formül ve kurala irca edilemez. Rasyonel bir şekilde hüküm yürütmenin yerini hiç bir şey tutamaz. Bunlar da bizim bilgi ve tecrübe seviyemize göre daima değişirler. İktisadî plâncılar önce mevcut alternatiflerin tam ve gerçek bir tablosunu meydana getirmeğe çalışsınlar ancak bu şekilde işe yarıyan tercihler yapmayı ümit edebilirler. Tercihler demekle yalnız hedefleri değil, fakat bu hedeflere erişebilmek için ihmal ve feda edilebilen şeyleri de kastediyorum.

Bu bahsi geçerken iki mülâhaza daha ilâve edeyim: Birincisi, bana öyle geliyor ki, yatırım kararlarında tamamen ölçülebilir, maddî bir saha vardır. Bu kriterler ya marjinal tasarrufun bünyesinde veya mevcut bir fabrikanın durumunun değişmesinde yahut istihsal metodundadır. Yine de bunlar az gelişmiş bir ülke için kat'i önemi haiz yatırım kararları değildir. İkincisi, bir grup yatırım kararının delâlet ettiği maddî gerçekleri keşfe yarıyan matematik tekniklerin varlığıdır. Bu teknik kararsızlıkları yok ederek icranın kalitesini yükseltmekte faydalıdır. Dünyanın çeşitli bölgelerinde plânlama teorisi ve yatırım plânlamasında tatbik edilmekte olan ekonometri çalışmalarının zamanı gelince meyvelerini vereceğini umuyorum.

(c) *PLÂNIN FORMÜLE EDİLMESİ UYGULANMASI:*

Plânın formüle edilmesiyle ilgili olarak gözetilecek iki ana husus vardır: Birincisi, formüle etme sorumluluğunun merkezileşmesi zaruretidir. Çeşitli bölgeler, endüstriler, teşebbüsler tekliflerde bulunabilirler ve bulunmalıdırlar; fakat meselenin bünyesi icabı, bu tekliflerin, diğer iktisadî birimlerle birlikte uygun bir bütün teşkil edip, edemiyeceğini söyliyecek durumda değildirler. Plânlanmamış bir düzende kısmî plânları birbirine uygun hale getirmek piyasanın fonksiyonudur. Ama en iyisinde bile piyasa düzeni ancak, her türlü hâta işlendikten ve bir sürü israf yapıldıktan *sonra* bunu yapar. Diğer taraftan plânlı bir düzende, sorumluluğu üzerine almak ve bunu mümkün olduğu kadar *önceden* yaparak, hâta ve israftan kaçınmak, tamamen plâncıların fonksiyonudur. Bu işi de ancak merkezde oturur ve düzeni bir bütün olarak görürlerse yapabilirler. İkincisi, öncekiyle sıkı sıkıya ilgili olarak, plâncıların kazanacakları başarı, geniş ölçüde, sahip oldukları istihbaratın doğruluk ve genişliğine bağlıdır. Malûmat toplama, işleme, tefsir etme metotları daima geliştirilmeli, mükemmeleştirilmelidir. *Bu alanda, Küba'nın kısa bir zamanda, Lâtin Amerika'nın en geri kalmış ülkelerinden biri olmaktan çıkıp, diğerlerine lider ve örnek kalacağını söyliyebilmem kehanet sayılmamalıdır.*

Plânın icrası ile ilgili olarak, en çok münakaşa edilen bazı meselelere geldik. Önce, pratik plâncılar ve öğrenciler arasında geliştiği görülen ademi merkezliyetçi anlayışa işaret edelim. Mamafih, ilâve etmek gerekir ki her zaman ve her yerde tatbiki mümkün kaideler tespit edilmemiştir. A[illegible]

Aşikâr olan, plânlamanın ilk safhasında —ki Küba bu safhaya girmiş bulunuyor— *plânın icrası için, oldukça önemli bir nispette sorumluluğun merkezileştirilmesi kaçınılmaz ve hattâ arzu edilir bir şeydir. Fakat mahalli görevliler,* endüstri [illegible] v.s. işlerini öğrenirlerse —bütün plânlı ekonomi tecrübelerinin gösterdiği gibi— tedricen ademi merkeziyetçiliğe k[illegible]

Çok ihtilâflı bir konu da özel teşebbüsün [illegible] plânlama ile uyuşacağı saha [illegible] *gibi, bu hâlâ cevaplandırılmamış* bir sorudur. Bu konuda tutumumuz [illegible] uzak olmalıdır. Meselenin hal[illegible] şartlara bağlıdır. Eğer özel sektör küçük ve zayıfsa, menfaatini âmme sektörü ile plânın tamamlanması için işbirliği yapmakta bulabilir. Birleşik devletler gibi özel sektörün çok kuvvetli olduğu, iktisadî gücün büyük bir kısmını teşkil ettiği gelişmiş bir ülkeyle, az gelişmiş bir ülke mukayese edilirse, plânlama *şartları ikincisi için daha avantajlıdır.* Zaten, birincideki şartlar altında müessir bir plânlamaya imkân görmüyorum.

Fakat bir ülke plânlamaya karar verdikten sonra, plân ile özel sektör arasındaki münasebetleri idare eden açık ve teferrüatlı kaideler tesis etmelidir. Eğer özel sektör plâna uymağa muktedir ve istekli değilse devletleştirmelidir. Bunu yapmayı reddetmek, sorumluluktan sıyrılarak bir plânlama komedyası oynamak demektir. Gerçekten de, plânlama arzosu gösteren bazı kapitalist ülkeler de bunlar olmuştur.

Şahsen, özel sektörün tehlike arzetmediğine inanmış olmama rağmen, özel teşebbüse karşı âmme teşebbüsünü savunan biri olarak kalmaktayım. Sebebi *istihsal vasıtalarında özel mülkiyetin siyasi ve ahlakî çöküntünün devamlı kaynağı olduğuna inanmış olmamdır. Gerçek hürriyetin, kardeşliğin ve eşitliğin hüküm sürdüğü bir topluluk, bazılarının diğerlerini istismar etmesiyle mümkün değildir.* Fertlerin kendi çalışmaları veya diğerleriyle işbirliği suretiyle istihsal ettikleri küçük miktarda mal ve hizmet, tabiî, bunun dışında kalır.

(d) *HAKİKİ TERİMLERLE PLÂNLAMA — MALÎ TERİMLERLE PLÂNLAMA:*

Her faktör ve hasıla iki boyutludur, iki görünümlüdür: fiziki görünüm, bir de değer yönü. Plâncılar her iki çeşitten bütçeler ve muvazene hesaplarıyla çalışmalıdırlar. Belli olmıyan ikisi arasındaki karşılıklı münasebetlerin bünyesidir. Muhtemel güçlükler burada doğacaktır. Mesele, bugünkü gibi anlaşılmadan önce sık sık ortaya çıktı,

Yeni bir plân takdim edildiği zaman, genişletilecek ham madde ve işgücü kaynakları vardır. Tehlike, âtıl kaynakları işleme probleminin, işin fiziki cephesini kapsaması, mali meselelerin ihmal edilmesidir. Bu yol, siyasî gerginliği, israfı, haksızlığı ve rüşveti besliyen bir iktisadî hastalığa, enflâsyona gider. Yatırımın mali cephelerinden birinin işçilerin ve diğer istihsal vasıtaları sahiplerinin gelirlerinde hemen bir artma meydana getirmesi olduğu halde yatırımın fiziki cephesinin, istihlâk edilebilir mallar hâsılasına hiç bir şey ilâve edemiyen istihsal vatılarında bir artış olması hakikati yeter derecede dikkate alınmazsa mesele patlak verir. Bir kere bu bağıntı bilindikten sonra plâncılar için münasip tedbirler almak güç değildir. Müstehliklerin yekûn para gelirleri — mal ve hizmetler için yekûn talep— bu çeşit mevcut fiyatlar tarafından çoğaltılmış malların, tahmin edilen fiziki arzlarını aşmayacak bir seviyede tutulmalıdır. Bu, ücretlerin seviyelendirilmesi, vergi ve diğer tasar*ruf tedbirleriyle gerçekleşir.*

Bende kalan intiba, Küba'da, hükümetin alt kademelerin enflasyon tehlikesinin mahiyetini yeter derecede anlamış olmaktan uzak bulunuyorlar. Fakat plânlama ile doğrudan doğruya ilgilenen üst kademe liderleri meselenin tamamen farkında ve gereken koruyucu tedbirleri alacak durumda görünüyorlar.

(e) *KISA DEVRE PLÂNLAMASI — UZUN DEVRE PLÂNLAMASI :*

Benim gibi iktisadî idare ve teşkilât problemlerinden çok, iktisat siyaseti ile ilgilenen biri için plânlamanın en ilgi çekici cephesi bu sahadır. Bu sahada özel olarak duruşumun sebebi yalnız şahsî ilgim değildir. İktisadî plânlamanın ilk devrelerinde kısa devre, hattâ âcil problemler plâncıların gözünü öyle yıldıracaktır ki, değil belirsiz bir gelecekte, fakat hemen nihaî çözümlerini bekliyen uzun devre problem ve tedbirlerine bile dikkat etmiyeceklerdir. İşte tehlike buradadır. Farklı terimler olmalarına rağmen kısa ve uzun devre plânlamaları zaman ve mekân içinde biri birinden ayrılabilen iki ayrı faaliyet değildir. Aynı oluşumun tamamlayıcı parçalarıdır; bir çatı altında, aynı zamanda tatbik edilmelidir.

Ne kastettiğimi daha da iyi canlandırmak amacıyla Sovyetler Birliğinin tarihinden bir misâl vereyim: Bolşevikler 1917 de iktidara geldikleri zaman derhal ele alınması gereken problemler ezici bir çoğunluktaydı. Uzun devre problemlerinin düşünülmesine ne ihtiyaç, ne de imkân görülüyordu. Tabiî, bu geniş mânada doğruydu. Fakat, iyi Marksistler olarak, ilmin, geleceğin anahtarını elinde tuttuğuna inanmışlardı. İktidara gelmelerinin hemen ilk günlerinden itibaren, 40 yıl sonra fezanın keşfi ve roket sahasında liderliği temin eden ve hâlâ meyvelerini vermekte olan muazzam eğitim mekanizmasını kurmaya başladılar. İlkokulları geliştirme, sonra dikkati orta öğretim ve üksek öğrenim kurumlarına çevirme meselesinin basit olmadığını belirtmek gerekir. Bütün bunlardan başka, 1917'nin gençleri yüksek öğrenime hazırken, kütle halinde öğretmen ve ilim adamı yetiştirecek elemanlar meydana getirmenin önemini izah ve ispat etmek meselesi vardı. Muhtemelen, İç Harbin son derece çetin günlerinde, bütün enerjinin ölüm kalım meselelerine teksif edildiği bir zamanda, Bolşevikler uzun devre plânlamasını ihmâl etselerdi, Ekim 1957 de ihtilâlin 40 yıl dönümünü kutluyan Spatnikler mevcut olmıyacaktı.

Geleceğe ait bu plân, güçlüklerle dolu 1917 yılı için önemli idiyse, dünyanın görülmemiş bir sür'atle ilerlediği *zamanımız için çok daha önemlidir.* Bugün fantastik ve imkânsız görülen şeyler, yarın alelâde bir hale gelecektir. Bunun için de yarın değil, bugünden hazırlığa başlamak gerekir.

Uzun devre plânlaması, 1917'de olduğu gibi önce eğitim sahasında kendini gösterir. Ben de, meselenin Küba için ne kadar önemli olduğunu, size göstermeğe çalışıyorum. En iyi şekilde alt seviyeden başlamış Eğitim Reformunu bütün seviyelere, bilhassa geleceğin ilim adamlarının ve öğretmenlerinin yaratılacağı üst seviyelere teşmil etmelisiniz.

Uzun vadeli düşünmek, geleceğin meselelerini iyi tartışabilmek ilkelerine bir de iktisat sahasından örnek vereyim: Şimdi büyük miktarda işsizlik var. Eğer şartlar iki yıl önceki gibi olsaydı, haklı olarak, bunu, Küba'nın bir numaralı problemi olarak düşünebilirdiniz. Ama inanıyorum ki, bu artık bir mesele değildir. İktisadî plânlama otomatikman, işsizliği, 3—4 yılda işgücü azlığına çevirecektir.

İşte bu düşünceyle plânlamaya başlamalısınız. Bunun mânası: Kısaca, iş yarattığı için verimsiz istihsal metotlarını uygulamayın; 3, 4, 5, hattâ 10 yıl sonra prodüktivitede büyük artış vâdeden rasyonel metotları uygulayın. Bugün geçici bir devre için, işsizliği emecek ârızi işler yaratın.

Aşikârdır ki, bu kısa ve bağıntıları zayıf mülâhazalarla, ancak, iktisadi plânlama meselesinin yüzeyini eşelemiş oldum. Fakat umarım ki, konuşmamda araştırma yollarını gösterecek, semereli münakaşalara temel teşkil edebilecek düşünceler vardır.

«Halkın desteğine sahip ve milletin saygısını kazanmış bir ihtilâl hükümeti, çeşitli rüşvet ve irtikâp kurumlarını temizledikten sonra, derhal, Millî Banka ile Tarım, Endüstri ve Gelişme Bankası vasıtasıyla, şimdi, takriben 1500 milyon dolar tahmin edilen gayri faal sermayeyi harekete getirerek; tamamen siyasî mekanizmadan sıyrılmış, çalışma, yönetme plânlama ve bu dev görevi gerçekleştirme uğruna uzmanlara boyun eğerek endüstrileşmeye girişmelidir.»

Bir intihar daha

Eğridere köyünde bir kadın. Kadın 19 yaşında. Kadın esmer tenli. Kara gözlü. Kara saçlı. Kadın kaçarak evlenmiş. Kaçarak evlenmesinin tek nedeni: e k o n o m i k. Köyün töreleri katı. Körükörüne süren bir geleneğin ağır koşulları yüzünden çiftlenecek adaylar kestirme bir yol tutmuşlar: k a ç m a k. Kız babası gelenekçi. Kızının ağırlığını ister. Gelinlik ister. Altın takılar. Bohçalıklar. Çalgılar. Rakılar ister. Gerçi bir 55 numaralı yasa vardır. İç ve dış kapitalizme karşı geçerliğini ve taptazeliğini hiç yitirmemiş kararlar almış birinci TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ zamanında çıkarılmış DÜĞÜNLERDE İSRAFATIN MEN'İ HAKKINDA KANUN gösterişi, lüksü, gereksiz harcamaları yasaklar. Örnekse: cihaz göstermek, cihazı açıktan taşımak yasaktır. Erkeğin iki katlan çok giysi armağan etmesi yasaktır. Bir günden fazla çalgı çaldırmak yasaktır. Şölen vermek. Çevre töreni ile ağırlık, armağan vermek. Köçek oynatmak. Yasaktır. Ama köylerimiz yüzyılların donturduğu, düşüncesizleştirdiği kalıplaştırdığı, bomboş, eski törelerin ağır basıncı altında ezilmektedir. Gençler bu basınca haklı bir başkaldırma ile isyan ediyorlar. Evlenmeyi ekonomikleştiriyorlar.

Fatma Tufan da böyle yapıyor. Babasını dinlemiyor. Gönlünce hoş bulduğu kocasına kaçıyor. Kaçıyor ya evler deve. Evlerle savaş savaşların çetini. Eğridere köyü 150 evlik. Toplam nüfus 850. Köy yüksekçe bir dağın eteğine kurulmuş. Dağ ormanlık. Devlet ormanı. Ormanın bitki örtüsü bodur ağaçcıklardan. Dağın 70—80 derece eğilimli yamaçlarından küçücük bir parçacığına mısır ekilmiş. Bu küçük yayla bahçesi başkasının. Tapusu yok ya ilk açıkgözlüğü bir başkası yapmış da yerleşmiş devlet ormanına. Malik olmuş. Fatma Tufan ile kocası yarıcı, ortakçı olarak iş tutmuş bu bahçede. Kapısız, dört duvarlı bir dam. Damın tabanı toprak. Tavanı kuru yapraklardan. Tavanda bir kalas var. Kalasta ip. Koparılmış ip. Fatma yerde. Boynu ip izleri taşıyor. Yer yer ip izleri lekeler yapmış. Fatmanın mutbak araçları pek az. Bir doğan. Bir toprak tava. Bir kaşık. Bir çatal. Yatak takımları da öyle. Bir çul. Yollu bir kilim parçası. Bir de şilte. Fatma kışlık erzakını da hazırlamak istemiş. Damın çevresine biber dizmiş. Asmış. Patlıcan kurutmuş. Asmış. Ramazanda tutacağı orucun iftariyeliği mi ne: erik de kurutmuş. Asmış. Hepsini gözucuyla şöyle bir araya getirip tartım. Yüz gramdan fazla çekemedim.

Fatma'nın köyünde tüm toprak genişliği 300 dönüm. 850 kişiye 300 dönüm. Eğriderenin bağlı olduğu ilçede bir el parmaklık kalabalığı olan ailelerin 3000, 4000 dönüm yüzölçümünde toprakları var. Fatma yuva diye bir odacık zor buluyor. Sömüren azınlıktan olanların dayalı, döşeli, bir değil, bir kaç evi, kışlığı, yazlığı var. Fatmanın tabanları tek taşıt aracı. Eskiciden sağladığı çiriş parçasını hap yapıp rahmine yerleştirerek okutamıyacağı ve geleceğini güven altına alamıyacağı çocuğundan korunmak tasası içinde.

Ama Türkiye Cumhuriyeti Anayasası tasada ortaklık demiş. Kıvançta ortalık buyurmuş. Kaderde ortaklık Nerede? Nerede: Devlet halkın beslenmesini sağlar yargısının gerçekleşmesi? Daha savsaklanacak mı: Devlet tarımsal üretimin toplumun yararına uygun olarak arttırılmasını sağlar yargısı? Çıkmıyacak mı tarımla uğraşanların emeğini değerlendirecek Devlet?

Fatma'lar intihar etsin. Kalanlar ağlasınlar. Devlet kadrosunu toplumun yararına iş görecek elemanların alacağı günler serap değil. Devrimci Anayasamızın S O S Y A L ilkeleri bile DEMOSun KRASİsini kurmak için yetecektir Nerede kaldı ki gereksinmeler ve koşullar Atatürk'ün ileriye yönelmiş Türkiyesinde DEVRİMleri çağıran niteliktedir. Devrimci ve ülkücü aydınların ilerici halka önderliği ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti: MİLLÎ— DEMOKRATİK— LÂİK— SOSYAL özüne kavuşacaktır. Toplumumuz için tek çıkar yol budur. Devrimler devrimleri izlemelidir. Statik bir toplum düzeni sürgit sömürenleri korur. Herhangi bir katın olursa olsun salt egemenliği yürürlükteki ceza yasamız önünde suç sayılıyorsa işte kapitalistler, işte toprak ağaları, işte feodal beyler, işte azgın bir azınlık, işte tutkulu bir burjuva, işte sömüren ve aşağılık bir çıkarcı kat... Haaa bak suç yalnız: emekçilerin örgütlenmesi, ırgatların bağımsız üretici haline gelmeleri için uyanması ise o takdirde de hukuk kuralları g e n e l l i k niteliklerini yitirmiş sayılır ki elemanter ders bebiklerinden Hukukun Umumî Prensipleri ile Hukuk Felsefesi gibi disiplinlerden öğrendiklerimize aykırı düşer bu. Onun için dinamik ve devrimci akımlara olanak ve ortam elverişliliği sağlayacak yürütme ve yasama organlarının ilerici ve yenici tasarruflara girişmeleri koşuldur. Toplayıcı ve güçlü önderlerin elinde Türk Ulusu için erişilemiyecek uygarlık yoktur. Kaynağı halk, dayanağı zinde kuvvetler olan ilerici hamleler için tereddütlere de yer yoktur.

M.Vasıf Ersoy

(Tire Savcısı

Artık devletçilik yetmez

Şevket Süreyya AYDEMİR

A.P nin 4 Eylülde yapılan Grup toplantısında, sayın A.P. liler sevinçten çılgına döndüren bir müjde verilmiştir. Bu müjde şudur:

— Türkiyede Devletçilik artık ölmüştür!

Müjdeci Tahsin Demiray'dır. Bu mutlu olayın A.P. nin yakın iştirakiyle başarıldığını açıklayan Tahsin Demiray, Türkiyede Devletçiliğin nasıl öldüğünü, *daha doğrusu nasıl öldürüldüğünü de* hikâye etmistir. Meğer Devletçiliğin ölümü şöyle olmuş:

Sayın Tahsin Demiray'a göre Türk Devletçiliğinin öldüğü yer, İstanbulda, Yeşilköyde lüks Çınar Otelidir. Bu otelde, ileri gelen özel bankacılarımızla sayın tüccarlarımız, Avrupadan, Asyadan, Afrikadan, Amerikadan çağırdıkları uzmanların önünde zavallı Türk Devletçiliğini teşrih masasına yatırmışlar. Zaten *1950—1960 arasında kanına olmadık mik*roplar iğnelenen bu uyuşturulmuş, kansızlaştırılmış ve sahipsizleştirilmiş Türk devletçiliğine basmışlar neşterleri. Zavallının sesi bile çıkmamış. Türkü, Amerikalısı, Afrikalısı, Asyalısı, bu sahipsiz kadavrayı didik didik etmişler.

Sonra Tahsin Demiray, bu otelden kalkmış. Uçağa atlamış. Ankaraya koşmuş. A.P. Grubu karşısına çıkmış ve müjdeyi vermiş:

— *Türk Devletçiliği,* artık ölmüştür! Hem de A.P. nin yakınlığı ile ve ben orada, Devletçilik son nefesini verinceye kadar bulundum...

Ne diyelim. Allah rahmet eylesin! Zavallı Devletçilik. Atatürkün elinde doğdu. Kimlerin elinde öldü?

★

Fakat insanı şaşırtan bazı düşünceler var: Pekiyi, haydi bizim becerikli özel bankacılarımızla *müteşebbis tüccarlarımız,* kaynağı belli olmayan masrafları ve bunların kabarık döviz karşılıklarını bir yerlerden bularak Amerikadan, Avrupadan, Asyadan, Afrikadan şu yaman uzmanları toplayıp Türkiyeye getirdiler. Bunlar Yeşilköyde uçaktan indiler. Herbirini özel teşebbüsün önderleri, genel müdürleri, sekreterleri karşıladılar. Hepsi de saygılar, sevgiler içinde Çınar oteli dairelerine nâzil oldular. O gece yediler, içtiler, eğlendiler. Ertesi gün buyur edildiler Türk Devletçiliğinin öldüğüne rapor vermek için. Tabiî bu sırayı Sayın Tahsin Demiray'ın tebliğine göre tertipliyoruz.

Her ne ise, yabancı uzmanlar Türk ekonomisinin üstüne çullandılar. Fakat acaba nasıl oluyor da, bu uzmanlar bir gece içinde, bizim tarihimizi, yakın gelişmelerimizi, millî mücadelemizi, bütün dünyadan tek kuruş sermaye yardımı görmeyen 1922—1929 Türkiyesini 1929 dünya iktisat buhranının, bizim zaten ölmüş ekonomimizi nasıl daha mahvettiğini, hülâsa Atatürkü Devletçiliğe mecbur eden tarihî, siyasî, iktisadî zorunlukları hemen öğrenmiş oluverdiler. Bu Devletçiliğin şartlarını, zaruretlerini, Türkiyeye verdiklerini ve verebileceklerini nasıl hemen bilmiş oldular? Çünkü Türkiyede Devletçilik ne iyi, ne de fena olduğu için değil, zarurî olduğu için el atılmış bir Ergenekon geçididir. Millî kurtuluş hareketimizin, tıpkı millî istiklâl savaşı gibi bir iktisadî ölüm—kalım çabasıdır.

Adına özel teşebbüsün iktisadî araştırma, yahut tetkik merkezi gibi isimler verilen, maliyeti açıklanmayan, fakat yalnız önderleri ve idarecileri bilinen bir grubun, Çınar Otelinde tertip ettiği *toplantıları biz, izleyebildiğimiz kadar* izledik. Buraya katılan uzmanlara önce şunu tekrar edelim: Türkiyede Devletçilik bir işletme ekonomisi meselesi değildir. İşletme ekonomisi, işletmelerin organizasyon ve teknik işletme problemlerini inceleyen bir nevi muhasebe bilgisidir. Nitekim bütün Devlet işletmelerimizde, hem de, vaktiyle İsviçreli uzmanlara yaptırılan şemalar içinde tatbik olunur. Bu tatbikatta, kontabilite, produktivite, rantabilite hesapları yapılır ve bütün Devlet işlemlerinde yürütülür.

Ama Devletçilik anlamı bir işletme anlamı değildir. O bir sosyal siyaset, bir *rejim meselesidir. Bu siyaseti* tayin eden, tarihî zaruretlerdir. Biz tarihî zaruretlerin zoruyla devletçi olduk. Eğer Aatürk Türkiyesi Devletçi olmasaydı, aç, çıplak ve ulaştırmasız kalırdı. İnönünün vaktiyle Kadro dergisinde ve «Devletçiliğimin vasfı» başlıklı yazının daha ilk cümlesinde ifade ettiği gibi, Türk devletçiliği her şeyden evvel bir savunma meselesidir. Yani Türkiyede Devletçilik, bizim tarihî gelişmemizin *bir safhasıdır, tarihimizin bir parçası*dır.

Kaldı ki onu öldürmek veya diriltmek gibi meselelerde de Çınar oteli yâranı, herhalde biraz keyifli zamanlarında ve acele, karar vermiş olacaklar. Önce şunu söyliyelim: Türkiyede Devlet işletmeciliğini bozan, soysuzlaştıran, onun kanına zehirli mikroplar iğneleyen, ona bir seçim, bir geçim vasıtası kılan, şimdi A.P.nin mirasçısı olduğu 1950—1960 devri, *yani D.P. iktidarıdır. Adnan Mende*res'in, çabuk karar vermek, büyük inşâ işlerine girişebilmek gibi vasıflarını plânlı bir yola yönetecek yerde, onu gizli ihâleler, dilediğine ihâleler yoluna sürükleyenlerin henüz görülmemiş hesapları vardır. Ondan evvel Devlet işletmeleri siyaset dışıydı. Kârlı çalışıyordu. İyi teşkilâtlanmıştı. Devlet bütçesine yük olmuyordu. Bütün Türkiyede bizzat özel teşebbüs için de bir mektep vazifesini görmesi *emrolunmuştu. Usta işçiler* yetiştirmek, usta büro uzmanları muhasebeciler yetiştirmek, teknik elemanları, mühendisleri yetiştirmek için kadrolarını ihtiyaçtan fazla şişiriyor ve buralardan çekilen mütehassıs işgücü, özel sanayiin canlı sermayesini teşkil ediyordu.

1950—1960 yağmasında da bu işletmeler bütün enflâsyon sanayiine eleman vermişlerdir. Eğer devlet işletmeciliği olmasaydı özel sanayi ve ticaret şirketleri mütehassıs organizatörler bulamazdı. Şimdi Çınar Otelinde Devletçiliğin ölümüne karar veren özel bankacıların, özel sanayi başkanlarının, özel şirketler önderlerinin yüzde 90'ı Devlet işletmelerinin yetiştirdiği vefâsız evlâtlarıdır.

Türkiyede Devlet işletmeciliği Devraldığımız Türkiye harabesi ortasında bir işletme yerinin, bir fabrikanın, parkları, havuzları, kulüpleri, gazinoları, bahçelievleri, yeşil siteleri, mektepleri, hastahaneleri ile bir cennet ş e h i r olması gerektiğinin misalini vermiştir. Türkiyeye iyi işletme, ucuz maliyet, iyi kalite, halk menfaatına fiyat teşekkülü, sosyal yardım, ve daha burada sayamayacağımız binbir üstünlük Devlet işletmeleri eliyle girmiştir. Devlet işletmelerinin pahalı çalıştığı tekerlemeleri ise aslında bir masaldır. Soysuzlaştırılmamış devlet işletmesi ucuz, kaliteli ve kârlı çalışır. Bundan başka Devlete aldığından çok veren onlardır. De*mirayın A.P. toplantısına verdiği rakam*lar yanlış. Bu sayın zat, yalnız Sümerbankla Etibankın Devlet bütçesine senede 400 milyon vergi ödediğini ve bunun için de ona göre kazandığını açıklasa ya?

Eğer Devlet işletmeleri olmasaydı İkinci Dünya Savaşında, tekrar Birinci Dünya Savaşındaki sefâleti yaşardık. Devlet işletmeleri Demokrat partiye zararsız devredildi. Bu işletmeler genel olarak kârlı, verimliydi. Ama 1950—60 *arasında, yani Sümerbank, Etibank Ge*nel Müdürlerinin Vatan Cepheleri Başkanları haline getirildikleri devirlerde acayip şeyler oldu. Meselâ bir özel şeker veya çimento fabrikasının ana sermayesi devlet işletmelerince taahhüt edilecek, özel sermaye buna lâf olsun diye biraz taahhütlerde bulunacak, ama o taahhütlerini de yerine getirmeyecek. Fakat iş olup bitince, il, ocak, bucak başkanları işletmeyi ele alıp, alımdan satımdan tesisten, *tamirden bu kuruluşları yiyecekler,* zararlara boğacaklar. Ama devrin usulü malûm: Zarar devlete, kâr il, ocak, bucak başkanına!

Hayır baylar hayır! Çınar Otelinde yediğiniz içtiğiniz sizin olsun! Ama Devletçilik bahsinde söz, yalnız sizin değildir. Dün de, bugün de, yarın da bu dâvanın, hem de hükümetlerin onu yüzüstü bırakmasına rağmen savunucuları oldu, olacaktır da. Evet C.H.P. 1945 — 1950 *arasındaki davranışı, programları hasır* altı etmek, yeni teşebbüsleri önlemek, sanayide, işletmede, bankacılıkta ve her alanda yıllarca göznuru dökülerek hazırlanan, yabancı ülkelerde, yabancı konsultasyon müesseselerinin tetkiklerinden geçirilmiş hazırlıkları uyutmak suretiyle hem D.P. devrine zemin hazırlamış, hem bu halleri ile DP. nin suç ortağı olmuştur.

27 Mayıstan sonra ise, işletmelerde partizanlık vesile edilerek devlet işletmeleri hareketsizliğe mahkûm kılınmıştır. Her türlü teşebbüs kabiliyetlerinden tecrid edilmişlerdir. Ama bütün bunlar, Türkiyede Devletçiliğin ölümü demek olamaz. Hele onun mirasını paylaşmaya girişmek için yerli ve yabancı uzmanlara Ankara*da tetkik raporları hazırlatanların* bu teşebbüslerinde daima karşısında olacağız. Devletin kârlı işletmelerini özel teşebbüse satmaya D.P. de iktidara gelince karar vermiş ve işe girişmişti. Ama buna cesaret edilebildi mi? Hattâ D.P. yıkılırken, getirdiği bütün işletme, ihale ve idare soysuzluklarına rağmen Devlet işletmeleri azalmamış artmıştı!...

Şimdi de, Devletçiliğin Çınar Otelinde öldürüldüğünün müjdelendiği bugün*lerde bizim de bazı sözlerimiz var:*

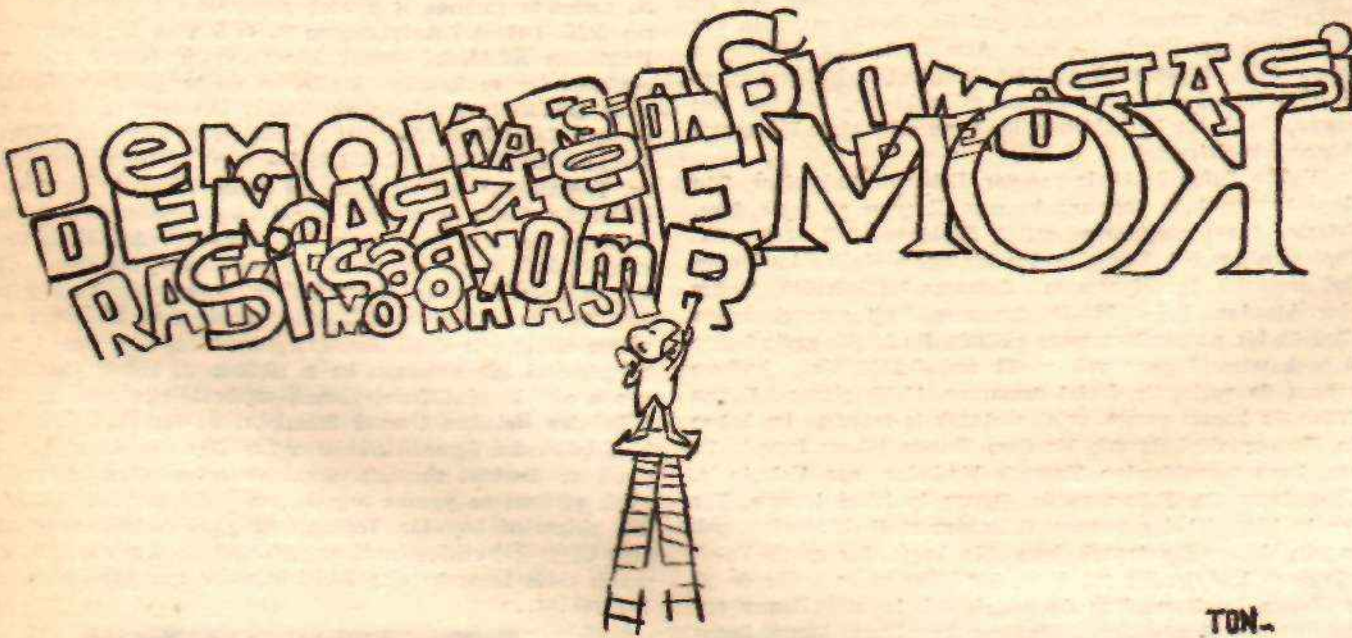
Devletçilik, ne ölmüş, ne öldürülmüştür. Yalnız, 1954 — 1950 arasında ihmal ve inkâr edilmiştir. 1950—1960 arasında soysuzlaştırılmıştır. 27 Mayıstan sonra uyuşturulmuştur. Şimdi ise, kansız, hastadır. Ama yaşamaktadır.

Bugün Devlet sektöründe 50 milyarlık bir varlık yatıyor. Eğer Çınar Otelindeki mâcera haberini ciddî sanmadın sevinenler, Devlet Plânlama Teşkilâtını yıkmaz, 5 yıllık plânı da soysuzlaştırmazlarsa 1967 sonunda bu varlık bir misli artacaktır.

Fakat artık eski Devletçilik yetmez! Bugünkü Devletçilik artık kâfi değil. Mevcut Devletçiliği, Atatürk, imtiyazsız sınıfsız bir millet yaratmak için ele almıştı. Olmadı. Sadece bir iktisadî Devlet işletmeciliği olarak kaldı ve binbir engellemeye rağmen çok şeyler yaptı.

Fakat bundan sonra istediğimiz, Anayasanın Sosyal Devlet ilkesine bağlı kalarak, A dan Z ye kadar, Türkiyenin siyasî, iktisadî ve sosyal nizamını, milletin hayrını ve varlığını temsil eden DEVLET'in tanzim, idare ve murakabesinde nizamlamaktır.

Bundan sonra, devletçilik her sahayı içine alacaktır. Bu yeni, milliyetçi, Atatürkçü, istiklâlci bir nizamdır. Hulâsa artık devletçilik, yalnız bir iktisadî devlet işletmeciliği değil, özel teşebbüse yer vermekle beraber millî hayatın her sahasını içine alan bir sosyal nizam olmalıdır. İşte T ü r k s o s y a l i z m i budur. *Ya fikir, ya hizmet, ya emek cep*hesinde yer alan yeni, dinç ve mücadeleci nesil bunu başaracaktır. Çağımızın gelişmesi ve zaruretleri bunu emrediyor.

İNÖNÜ — BEN DAİMA SONRADAN ANLAŞILMIŞIMDIR!

Bir öğretmen konuşuyor

Mersin Ticaret Lisesi Edebiyat Öğretmeni Numan Kartal, öğretmenliğinin ilk yılında karşılaştığı olayları açıklıyor

Gericiler yönünden geçen bir yılın öyküsü

Kişioğlunu yaşatan ümittir derler: Doğru. Hele ömrünün baharında olanlar için ümit; hayatın kaynağı. Bin dokuz yüz altmış bir yılı geçmişe ah! Getirecek, gelecekten haberaiz umut yılım. Yeni öğretmenim. Kaşığımda kısmetim, Gaziantep Ticaret Lisesi Edebiyat grupu dersleri öğretmenliği.

Epiktetos'un kandillerine gidiyorum

— I —

Yoldayım. Usuma geldi, iki bin şu kadar yılın ardından hâlâ ışığını veren Hiyerapolis'li Köle Epiktetos'un Kandili. Ya benim kandillerim... Daha nice iki bin yılların ışığı olacak gazi şehrimizin, gazi çocukları ve ben onların öğretmeni diye düşündüm.

Düş güzel şeydir; o da geçti. Çocuklarımın başında, orta kısmının son sınıfında dersimi veriyorum. İlk dersim, Ata'nın, «Ey Türk Gençliği» isimli söylevi konu. Didikledik, vatanın uğrayabileceği tehlikeleri sıraladık. Sonra bir soru:

— Çocuklar, vatanımız, sıraladığınız tehlikelerden hangisine ve ne zaman düşmüştür, bizi kim kurtarmıştır?

Parmaklar, iki kişiye söz. Bunlar Hayri Aslan, Hayri Gül v. s. isimli öğrenciler. Karşılıkları şu:

«— Atatürk gününde düşmüştür. Atatürk, bir diktatördü, kanunsuz adam kestirdi. Bizi Saidi Nursi kurtardı.»

Umulmadık taş, baş yararmış. Başıma kaynar sular döküldü. Öğretmenlere, okul müdüresine götürdüm çocukları.

«— Numan bey, aldırmayın, salaktır bunlar.»

Ne diyelim, aydının düşüncesi... Belki de eblehler yuvasıdır burası...

— II —

Lise kısmına edebiyat derslerine giriyorum Türk edebiyatını panoromik olarak başlangıcından bugüne getirip, günümüzün yazarlarından söz edince:

«— Peyami Safa ile ‚Ali Fuat Başgil'i niçin saymıyorsunuz?»

Günümüzün öykü ile yarından örnekler veriyorum. Sıra Halim Yağcıoğlu'na geldi:

«— Okumayın o komünist adamın şiirini.»

Öykü — roman sanatını işliyorum. Sıra Rus yazarlarına geldi:

«— Onlardan söz etmeyin bize.»

Bakanlığın programını tatbik edemiyorum...

— III —

Konya — Ereğli Atatürk İlk okulundan bir yazı geldi. Yaptıracakları Atatürk büstüne yardım isteniyor. Çocuklara duyurdum.

«— Ölü adama niçin para verelim, vatan heykelle mi yükselirmiş?»

Keşke duyurmaz olaymışım...

— IV —

Cumhuriyet Bayramında kompozisyon yazdırdım. Soru:

— Atatürk çocukları olarak, Cumhuriyeti ve devrimleri korumadaki ödevleriniz nelerdir? Belirtiniz.

Cevap:

«— Horozu çok olan yerin sabahı geç olur.» Lise kısmından Mehmet Şaşmaz.

«— Batı diyoruz, Tanzimattan bu yana, batılılaşıyoruz. Fatiha yerine, beş dakika ayakta duruyoruz. Kanımızın son damlasına kadar Amerikan peyniriyle dolan yenilikleri getiren Cumhuriyeti kutluyoruz. Hepimize kutlu olsun.» Orta III. sınıftan Hayri Aslan.

Ben de sizden ayrıldım sevgili çocuklarım, ayrılışım sizlere kutlu olsun.

Üzüm üzüme baka baka kararırmış

Cumhuriyet Bayramında, bizden bir öğrenci şiir okuyacakmış. Türk Dili'nden «Türkiye Türküsü» isimli yırı seçtim: okuyamadılar. Halim Yağcıoğlu'nun «Mustafa Kemaller Tükenmez» isimli yırını seçtim: İrkildiler. Müdüre:

«— Komünist bir adamın, komünist şiiri okunamaz.» Müdüre Fatma Toprak, odada İngilizce öğretmeni Hatice Güllü ile lise son sınıftan Erdal Üzümcü var.

Heyhat. Böyle öğrencilere, böyle müdür!..

Tek ümidim kırılan ümidim

Lise kısmından Tolstoy'a varıncaya dek okumuş, ya da karıştırmış bir başöğretmen oğlu, çok sevdiğim bir öğrenci: Aydın Büyükmurat, Atatürkçü. Tek umudum ama, kırılan umudum.. Aylar sonra:

«— Ben artık Atatürkçü değilim, milliyetçiyim efendim, Atatürkçülük düpedüz dinsizliktir.»

Sebep basit. Nur külliyatı satıcısı *İrfan Pazarı* isimli kitapçı, 1936 yılında Edirne Saylavı Şeref Aykut'un yazdığı «Kemalizm» isimli eseri verip, içinde altını çizdiği tümceleri okumasını öğrenciden ister. Önsözünün 22. satırındaki: «Kemalizm: milletin refahını ekonomik temeller üzerine kurup yükseltmeye çalışan bir dindir» tümcesini okuyan öğrencim, tamam der. «Kemalizm — Atatürkçülük — Dinsizlik — Komünistlik.»

Daha Atatürkçü olunur mu! Gelsin Toprak, Milli Yol, Hür Yol, Demokrat Akdeniz, Yeni İstanbul...

Eh ne diyelim, dünkü Atatürkçü, bugün Nurcu olur. Milli Eğitim Bakanlığı nerdesin?..

Çile bülbülüm çile

Geçmiş zaman, ılık bir günün akşamı. İnanöz yazıhanesinin yanında. Nurcu bir kitapçıda gördüğüm Hayali Beğ Divanını alıyorum. Bir ses:

«— Hoca.»

Tanımadığım kitapçı:

«— Sen benim aleyhimde konuşuyormuşsun?»

— ! . . . .

«— Benim sizin okulunuzda müritlerim var, her dediğiniz kulağıma geliyor. Yoksa siz solcu musunuz?»

Kulakların çınlasın Atatürk. «Bu yurt şeyhler, dervişler, müritler yurdu olamaz» diyen sen değil misin?

Müritler at oynatıyor ortalıkta, çile bülbülüm çile!..

Damga

Atatürkçü yapmak çocukları, erek bu ya.. Her ay bir kitap okuyalım dedik. Salık verdim Varlık Yayınlarını.

Bunu yapan sen misin, uy anam uy. Varlık Yayınları açıktır, ahlâka aykırıdır, bunu istiyen öğretmen komünisttir.

Kitapçı İrfan Pazarı, böyle dedi ya, müritleri bizim öğrenciler ne der? Ne diyecek, komünist der, tahtaya komünist öğretmenin komünist dersi yazar, beyanname yayar, yürüyüş yapmaya kalkar. Böyle diyenleri 28.10.1961, 1.10.1961, 3.11.1961, 6/11/1961; 7/11/1961 tarihli dilekçeleriyle idareye veren öğretmene, müdire de «mesulü sensin» der.

Ayıkla pirincin taşını

Kitap okuyun dedik ya, bizimkiler de okuyor: Türkiye'de komünist hareketleri, Saidi Nursi Külliyatı: Hanımlar Rehberi, Hikmetli Sözler, Risalei Nur v. s. yakalıyanlar: Orta III. te Hayri Aslan ile Hayri Gül de ben, 2/B den Mehmet Ali Emre'de matematik öğretmeni Hasan Yılmaz, V. sınıfta, yani lise kısmının ikinci sınıfında Mehmet Ali Demirdüzen, İsmet Yüzbaşı ile Cesur Özçörekçi de ben ile İngilizce öğretmeni Hatice Güllü. Bunlar gördüklerimiz. Ya görmediklerimiz ile isimlerini unuttuklarım..

Şimdi siz söyleyin, beşinci kol teşkilâtı gibi çalışanlar kimler?. Elim şakağımda, ayıkla pirincin taşını...

Sadê bunlar mı?

Hayır. 1944, 1946, 1952, 1956, 1961 yıllarında Manisa, Çanakkale, Ankara Ağır Ceza Mahkemesince beraet ettirilen nurcuların beraet kararları tarih ve numaralariyle. Nur Külliyatı lehine hüküm veren tarihçilerin bilirkişi raporları ve inkılâptan sonra hakkında nurculuktan soru açılan Adıyaman İlköğretim Müfettişi Ahmet Satılmışoğlu'nun müdafaanamesi ve çocukların:

«— Efendim, nurculuk kötü olsaydı, bunlar beraet etmezlerdi...» diye propagandaları.

Haklısınız öğrencilerim. Baştakiler aydın olsaydı, onlar da beraet edemezlerdi..

Suyun akışına uyan değirmen taşı

Su akar, değirmen taşı döner. Bizim öğrenciler de tutturmuştur türküyü söyler, müdire de peşleri sıra gider: Bana soru, Bakanlığa rapor.

Sorusu da, raporu da hikmetler dizisi. Öğrencileri dövmek, az not vermek, konuyu geniş işlemek, idarenin prestijini kırmak, küfür etmek, Nâzım Hikmet'e methü—senâlar çekmek...

Eh ne diyelim. Biri çıkar: «Ben hikmetler küpüyüm» derse, ona ne denir? Sadece ispat istenir. Ama kimden istiyorsun? Yalancının mumu yatsıya kadar yanarmış...

Gerçekleri söyliyecekler var sayın müdire.. Söylediler de işte. 240 öğrenciden gelen 150 mektup.. Bunlardan birkaç söz:

«Sevgili öğretmenim, şimdi yaptıklarımızdan utanç duyuyoruz. Şimdi anladık sizi. Ama tavşan düze indikten sonra. Siz gittiniz, okulda ne düzen, ne de dirlik kaldı..»

«Sayın hocam, meğer bizler ne kadar nankör insanlarmışız. İnanınız, edebiyatın ne demek olduğunu sizden öğrendik.»

«Atatürkçü hocam, bayramını Atatürk kartpostaliyle kutluyorum. Yolundan ayrılmıyacağım.»

«Sayın hocam, sizi neden istemediklerini şimdi anladım. Bir avuç insan... Artık dersimiz boş geçiyor gibi birşey. Âyinesi iştir kişinin lâfa bakılmaz sözünüzü unutamıyorum. Son derste yazdırdığınız öğütleri her gün okuyorum, yolunuzdayım, bana güvenebilirsiniz.»

Yazmakla bitmez, bunlar da ispatı.

Tükenen güç

Gücüm gitti, çabamda yalnız kalmıştım. Valiye, Federasyona, Milli Eğitim Bakanlığına derken umutla geldiğim yerden, kırılan umudumla ayrıldım. Yol uzadı Mersin Ticaret Lisesine...

Gerçekleri görüş

12 Mart günü. Gaziantep'ten ayrılış günüm. Ne de olsa, ilk göz ağrım, acı benim için.

Acı, çünkü : İdareden âciz bir müdirenin, Bakanlıkca hâlâ yerinde tutulması ve yapılan tahkikattan ne ceza, ne de mükâfat gibi bir nen'in hâlâ ortaya çıkmamış olması..

Ayrılış sevinç verici, çünkü: «Gittiğin yerde inancının zerresini yitirme, yoluna devam et» diye, Valim sayın Osman Meriç tarafından başıma konan taç ile sonradan gerçeği anlayıp pişmanlıklar içinde yazılmış öğrencilerimin yüz elli kadar mektubu .

Şimdi, üç kanatla göğe yükselen bir kuşum. Vali'min sözü, öğrencilerimin mektupları ve Mersinli öğrencilerimin sonsuz sevgileri.

Geleceğe güvenle bakıyorum.

Arzu

Alman Moltke, «Güçlükler yenilmek için vardır» der. Ben de, ilgililere yenilmesi gereken güçlüğü belirtmek için, bu satırları karalamış bulunuyorum.

Bekliyoruz.

ALMANYA

De Gaulle'ün ziyareti, Avrupa siyasî birliği konusunda yeni bir şey getirmedi.

General de Gaulle, Almanya'da ihtişamlı bir şekilde karşılandı...
Rüyalar gene de çok uzakta...

Tarih

Tarih kitapları bir Fransız devlet başkanının Almanya'yı ziyaret ettiğini yazmıyor. Ancak I. Napoleon Bavyera'yı orduları ile 1805'de «ziyaret» etmiş.

Fransa'ya büyüklük ve itibarını iade etme misyonuna inanan General de Gaulle, siyasetinin kilit noktalarından biri olan Alman dostluğunu kuvvetlendirmek amacile Federal Almanya yolculuğunu yaptı. Yüzyılların karşı karşıya getirdiği bu iki memleket arasındaki yakınlığı yöneticiler kademesinden halka indirmek, Fransız — Alman barışmasını canlı bir gerçek haline getirmek, iki memleket arasındaki bağların sıklaştırılması için «fiilî tedbirler» almak bu yolculuğun meyveleri oldu. İri yapılı De Gaulle, Gizli Ordu Teşkilâtının (OAS) suikast hazırlama ihtimaline rağmen halk arasına girdi, el sıktı, tebessüm etti, almanca konuştu, geçmişteki yaralardan da ustalıkla bahsetti ve Zuckmayerin şu sözleri ile hareket hattını çizdi: «Dün, görevimiz düşman olmak idiyse, bugün dost olmak hakkımız.»

De Gaulle Uber Alles

Alman millî marşının ilk mısralarına atfen muhalefet gazeteleri «De Gaulle her şeyin üstünde» şeklinde başlıklar koyarak şahıs hakimiyetini tenkit ettiler. Gerçekten iki ihtiyarın başbaşa konuşmaları, Fransa ve Almanya'nın liderliğindeki Avrupa birliği fikrinin yeniden ortaya atılmasına ve Paris — Bonn mihverinden söz edilmesine yol açtı.

İngiltere'siz bir Avrupa birliğine muhalif olan Benelux (Belçika, Hollanda ve Lüksenburg) memleketleri ile açıkta kalma durumuna düşmek istemeyen İtalya başkentlerinde De Gaulle — Adenauer görüşmeleri dikkatle izlendi. Fakat yayınlanan bildiri bu konudaki endişelerin hiç olmazsa zamansız olduğunu gösterdi. İki ihtiyar liderin Avrupa siyasî birliğini süratle gerçekleştirmek isteği biraz da «ahirete göçmeden torun görmek» isteyen büyükbaba tutumundan ileri geliyor. Fakat Brentano ve Schroeder gibi liderlerin frenlemeleri Adenauer'i bu yolda yalnız bırakıyor. Nitekim ortak bildiri siyasî birlik konusunda hiç bir yeni unsur getirmedi.

Yolculuk siyasî plânda önemli bir gelişmeye yolaçmadı. Esasen De Gaulle'ün amacı bu değil. De Gaulle işçisinden askerine kadar her sınıf almanla temas etti ve iki halk arasındaki barışmanın *parlak örneklerini vermeğe çalıştı.* Bunda başarı kazanmadığı söylenemez.

Mesele Kıta Avrupa'sının bu iki büyük memleketi arasındaki barışmanın iş birliği'nin ve hattâ birleşmenin iki ihtiyar liderin iktidar sandalyesinden ayrıldıktan sonra nasıl bir gelişim göstereceğidir. Zira iki tarafta da birbirlerine karşı soğukluk ve hattâ düşmanlık duyanların sayısının bir hayli kabarık olduğunu unutmamak gerekir.

CEZAYİR

Mücadeleyi ihtilâlin ateşli albayı Bumedyen'in desteğiyle, Ben Bella rahat kazandı.

Otorite

Siyasî Büro'nun kuvvetli adamı Ben Bella «bizim için tek mesele otorite meselesidir» diyor. Gerçekten, başkenti kontrol altına alamıyan, radyosuna söz geçiremiyen, tevkiflere ve aramalara karışamıyan bir merkezi *otorite aslında aslî fonksiyonlarını yerine* getiremezdi.

Geçtiğimiz hafta otorite dâvası Siyasî Büro lehine çözüldü Siyasi Büro'nun otoritesini tanımıyan üçüncü ve dördüncü bölge komuta heyetleri iç ve dış etkenler baskısı ile anlaşmaya razı oldular. Böylece kardeş kavgasının önü alındı. Asî subayları teslim olmıya sevkeden iç faktörler, Ben Bella'nın çağrısına uyarak Cezayir şehri üzerine yürüyüşe geçen Altıncı ve Beşinci askerî bölge birliklerinin sayıca ve silâhça üstünlüğü, halkın ve özellikle işçilerin tarafsız tutumu ve sabırsızlanan iktisadî ve sosyal dâvalar. Dış faktörler arasında en önemlisi Mısır Devlet Başkanı Nasır'ın Ben Bella'yı desteklemesi. Nasır, Mısır'da eğitilen 80 Cezayirli subayı Siyasi Büronun emrinde görev almak üzere Cezayir'e gönderdi. Anlaşmaya varılmadan önce partiyi kaybettiklerini anlıyan asî liderler ilginç teklifler de öne sürdüler: televizyon önünde açık tartışma, tarafsız bir seçim komitesinin kurulması. Bu arada Millî Kurtuluş Cephesi'nin ihtilâlin başlangıcından beri rakibi olan Halk Hareketi (MNA) nin lideri Mesali Hac geçici bir koalisyon hükümeti teklifinde bulundu. Gerçekte hayli önemsiz bir teşekkül olan MNA'yı Cezayir'in yönetimine sokmak için sarfedilen boş bir gayretti, bu.

Şartlar

5 Eylül tarihinde imzalanan anlaşmanın başlıca hükümleri şunlar.

1 — Komutanlar, siyasi büro'nun merkezi otoritesini tanırlar.

2 — Cezayir şehri askerlikten tecrit edilir. Her bölgeden bir tabur şehrin güven ve asayişini ortaklaşa korur

3 — Ateş kes emri derhal yürürlüğe girer.

Durumun gerek askerî, gerek siyasî bakımdan lehlerinde gelişmediğini gören üçüncü ve dördüncü bölge komutanları bütün sorumluluğu üzerine attıkları Siyasî Büro'yu tanıyor ve otorite meselesi de böylece Ben Bella lehine çözülüyor. Cezayir şehrinin kendi başına buyruklarının bir beldesi olmasını önlemek için Dördücü askerî bölge karargahı 50 kilometre ötedeki Blida'ya taşınıyor ve yer yer çarpışmalara rağmen, ateş kes anlaşması fiilen yürürlüğe giriyor. İşte geçen haftanın bilânçosu

Seçimler

Bu gürültü arasında gösterişsiz bir şekilde fakat devamlı olarak olumlu çalışmalar yapan insan Abdurrahman Faris. Geçici yürütme organı başkanı geçen hafta Paris'te yakın Cezayir — Fransa iş birliğinin esasını teşkil eden bir seri protokol imzaladı. Buhranın çözülmesi üzerine de seçim için temasa geçti ve memleketin çıkış yolunu tayin edecek bu mekanizmanın 20 Eylül Perşembe günü harekete geçmesi kararlaştırıldı.

Buhranın önemli sebeplerinden biri olan aday listelerinde pek az değişiklik yapılacak. Fakat bu değişikliklerin askerler lehine olması bekleniyor. Halk içinden çıkan ihtilâlci halk ordusu mensuplarının önemli bir kısmının siyasî hayatta vazife alması normal sayılmalıdır

İlk işler

Seçimlerin artık bu sefer tehire uğramadan, yapılması en samimî temenni. Zaten muhtemel bir tehire yolaçacak pek az sebep mevcut.

Seçimlerden sonra kurulacak hükümetin muhtemel başkanı Ben Bella Genç lider, şimdiye kadar ona sadık görünen ateşli ihtilâlci Albay Bumedyen komutasındaki birliklerin Cezayir şehrine önemli bir olaya meydan vermeden girmesini sağlıyarak prestijini arttırdı. Siyasî buhranın da lehine çözülmesi ile rakipsiz bir durumda.

Ben Bella anlaşmazlık giderildikten sonra kumandanlar arasında
Birlik sağlandı

Ben Bella ilk olarak ordunun yeniden teşkilâtlanması işine el atacak. 150 000 kişilik ordunun takriben 2/3'ü terhis edilecek. Üniformayı çıkaranlara iş bulmak gerekiyor.

Ayrıca İşçi Sendikaları Birliği'nin genel grev tehdidi de genç liderin hoşuna gitmedi. Sendika liderlerinin temsil kabiliyetinin olmadığını öne sürüyor. Ben Bella'nın işçi teşekküllerine ve diğer meslekî kurumlara da müdahale etmesi beklenebilir.

Bu arada hazırlanacak anayasanın sosyalist niteliğinin dozunu tayin etmek zorunlu. Sosyalist ilkelerin somut tanımları yapılmalı, hedefler tesbit edilmeli, muhtemel millî plânlama komisyonu bir an önce kurularak faaliyete geçmeli.

İNGİLTERE

İngiliz işçi Sendikaları Birliği Müşterek Pazar ve silâhsızlanma meselelerini tartıştı..

TUC

İngiliz İşçi Sendikaları Birliği' (TUC = Trade Unions Congress) in yıllık kongreleri, İşçi Partisi'ne yön vermek bakımından büyük önem taşır. Sendikalar Birliği İşçi Partisini destekliyen en önemli teşkilâttır. Diğer dayanaklar Fabian Society, Sosyalist Hukukçular Derneği, Sosyalist Tıp Birliği gibi teşekküller, kooperatifler ve parti bölge teşkilâtıdır.

İrili ufaklı sendikalardan sekiz milyon işçiyi temsilen Blackpool opera binasına gelen bine yakın delege bu yıl ortak pazar, nükleer silâhsızlanma, ücretlerin prodüktiviteye göre ayarlanması, millî plânlama kurulu gibi önemli meseleler üzerinde gereğince durmamış, yaklaşan seçimler dolayısiyle parti yöneticilerine hareket serbestisi verme şıkkı tercih edilmiştir.

Ortak pazar giriş konusunda kongrede esen havanın «Avrupa aleyhtarı» olmasına rağmen, büyük sendika liderleri Gaitskell'in tutumunu benimsemeğe ikna edilmiş ve şimdilik suya sabuna dokunmıyan bir karar sureti kabul edilmiştir. Oysa sanayi sektörü desinatörleri sendikası başkanı Mortimer'in sunduğu karar sureti tasarısı bir çok noktayı aydınlatıyordu. Mortimer, özellikle İngiltere'nin Roma antlaşması hükümleri gereğince Avrupa birliğine girmesinin İngiliz sendikalarının demokratik ve sosyalist idealine aykırı olduğunu belirtiyor ve başlıca sakıncaları şöylece sıralıyor:

1 — Avrupa ekonomik topluluğu (CEE) serbest mübadeleyi teşvik edeceğ yerde, ticarî kayıtlamaları arttırıyor.

2 — İşçi partisinin işsizlik ve bazı bölgelerdeki toplumsal adaletsizlikle mücadele için esas kabul ettiği millî plânlama Roma antlaşması ile bağdaşamaz.

3 — İngiltere, birliğe girmekle De Gaulle ve Adenauer hükümetleri gibi kendileri ile herhangi bir ortak tarafları olmıyan hükümetlerin görüşlerini paylaşmak zorunda kalacak.

Ortak pazara katılmanın lehinde olanlar ve bu arada tipograflar sendikası başkanı Briginshaw, Avrupa siyasî bütünleşmesinin NATO'nun mantikî bir sonucu olduğunu savundu.

Neticede bu konuda ne «evet» ne de «hayır» diyen bir metin kabul edildi.

Sol kanadın savunduğu tek taraflı nükleer silâhsızlanma, millî plânlama komisyonunun çalışmalarına katılmama, hükümetin ücret politikasını desteklememe meseleleri de yaklaşan seçimlere feda edildi. 800.000 üyesi olan taşıt işçileri sendikası başkanı Frank Cousins bile barış dâvasından geçici bir süre için feragat etti.

Muhafazakâr partinin, son yapılan kabine değişikliklerinin de açığa vurduğu yıpranması, şimdilik nazarları seçimlere çevirmiş bulunuyor. İşçi partisinin önümüzdeki aylarda yapılacak kongresi daha kesin bir tutum tayinine imkân verecektir.

KÜBA

Birleşik Amerikanın dar görüşlü politikacıları, ılımlı reformcu Castro'dan Marksist-Leninist bir Castro yaratmak marifetini göstermişlerdir.

Yeni bir istilâ mı?

Berlin'i Sovyetler Birliği'nin, Formoza'yı Komünist Çin'in boğazında bir kemik olarak gören Amerikan siyasi çevreleri şimdi Küba'nın kendi boğazlarında bir kemik haline geldiğini görmektedirler. Fakat buna şaşmaması gereken kimseler varsa, gene bu siyaset adamlarının kendileri; zira bugünkü sonucu iki yıldan fazladır kendi elleriyle hazırlamışlardır. Böylece, Birleşik Amerika John Foster Dulles gibi siyasetçiler, Dulles'ın kardeşi Allen Dulles gibi istihbaratçılar ve «Muz İmparatorluğu» «United Fruit Co.» gibi büyük menfaat grupları sayesinde, Laos'tan sonra Küba'nın da omuzlarına ağır bir yük olarak konduğunu görmektedirler. Gerçekten de mesele, bir yandan Dulles tipi siyasetçilerin dar ve kısır görüşlerinden, bir yandan da öbür Güney Amerika ülkelerinden çoğunda olduğu gibi Küba'da da iktisadî hayatı elinde tutan Amerikalı menfaat gruplarına söz geçirememekten doğuyor. Küba'nın, bu menfaat gruplarınca affedilmeyen günahı, Fidel Castro'nun 1959 Ocağında işe başlar başlamaz bir toprak reformuna ve devletleştirme hareketine girişmesiydi. Gerçi Castro'nun düşünceleri daha önce de bilinmiyor değildi. Küba'nın dağlık bölgelerinde otuz yıllık diktatör Batista'ya karşı bir çete savaşı yürüten Castro, kendisini ziyarete gelen Amerikalı gazetecilere bu düşüncelerini açıklamıştı. Ama o vakitler Castro hareketinin başarı kazanacağına inanılmadığı, kazansa bile bu reformculuğun öbür birçok Lâtin Amerika ülkelerindeki gibi «lâfta kalacağı» ya da menfaat gruplarınca kolaylıkla «satın alınabileceği» düşünülerek fazla önem verilmemişti.

Ne zaman ki Castro, toprak reformunu ve devletleştirme hareketini ciddiyetle uygulamağa başladı ve Güney Amerika'nın birçok ülkesinin iktisadiyatını elinde tutan «United Fruit Co.» nin menfaatleri zedelenmeğe başladı, o andan itibaren Küba ile Birleşik Amerika arasında bir soğuk harb başgösterdi. Önce basın kampanyasıyla başlıyan mücadele, daha sonra iktisadî savaşa, Küba'nın siyasî bakımdan tecridine, nihayet istilâ teşebbüsüne kadar uzandı. Fakat Castro şimdiye kadar bütün bu çetin sınavları başarıyla atlattı.

Zamanın grisinde yaşayanlar

Yalnız bu durum bile, Güney Amerika'da değişen birşeyler olduğunu göstermeğe yeter. Fakat zamanlarının gerisinde yaşayanlar ve Güney Amerika'yı hâlâ bir tabur Amerikan birliği gönderilince boyun eğen eski G. Amerika sananlar bunu kabul etmek istemiyorlar. Bir bakıma haklı da sayılabilirler. En son 1952 de Guatemala'da, 1955 te Kosta Rika'da böyle olmamış mıdır? Guatemala'da Başkan Albay Arbentz küçük çapta bir toprak reformuna giriştiği vakit Amerikan silâh ve uçaklarını kullanan bir mülteciler çetesi istilâ teşebbüsüne girişiyor. Birleşik Amerika donanması da meşru hükümetin yabancı ülkeden satın aldığı silâhların yerine varmasını önlemek için Guatemala'yı abluka altına alıyor ve Albay Arbentz rejiminin düşmesini sağlıyordu. 1955 te Başkan Figueras, «United Fruit Co.» nin Kosta Rika'da ödediği vergiyi iki katına çıkardığı vakit, Nikaragua'da eğitim gören ve Amerikan bombardıman uçaklarıyla desteklenen bir «kurtuluş ordusu» memleketi istilâ ediyordu. Fakat Küba'da aynı sonuç elde edilemedi. Neden? Bir kere, Castro, yukarıdaki örnekleri bildiği için böyle bir teşebbüse karşı hazırlıklıydı. Giriştiği yoğun propaganda, Amerika'nın böyle açık bir müdahelesi karşısında dünya halkoyunda büyük tepkiler uyandıracak nitelikteydi. Sovyetler Birliği'nin böyle bir durumda nasıl bir tavır takınacağı da bilinmiyordu. Bundan başka, istilâ teşebbüsünü hazırlayan Amerikan sorumluları büyük bir hesap yanlışı yapmışlardı: Kendi propagandalarına kendilerini de kaptıranlar, «zulüm gören, istipdat altında inleyen, açlıktan kıvranan» Küba halkının istilâ hareketiyle birlikte Castro'ya karşı ayaklanacağını sanıyorlardı. Oysa, Kübalılar silâhlarını kaptıkları gibi Castro'nun yanında yer aldılar. Çünkü Küba'da durum Arbentz Guatemala'sından ya da Figueras Kosta Rika'sından farklıydı. Zira Castro, yıllardan beri ilk defa olarak bir Güney Amerika ülkesinde gerçek bir toprak reformunu uygulamağa başlamış, tarım işçilerinin yabancı şirketlerce sömürülmesini önlemişti. «Muz İmparatorluğu» nun egemenliği ilk defa olarak sarsılıyordu. Öte yandan bu, aynı zamanda son derece cesaret isteyen bir işti. Zira Küba'nın iktisadî hayatı yıllar yılı, başta «United Fruit Co.» olmak üzere birkaç Amerikan şirketinin elindeydi. Bütün ihracatının % 85'i şekerden ibaret olan, bu şekerin % 90'ını Birleşik Amerika'ya satan, bütün ithalâtının % 75'ini Amerika'dan yapan Küba, iktisadî bakımdan tamamiyle Amerika'ya bağlıydı. Birçok Güney Amerika ülkesinde olduğu gibi Kübada da bu şirketler, egemenliklerini sağlamlaştırmak için «tek ürün» sistemini uyguluyorlardı. Böylelikle yalnız tek çeşit ürüne bağlı olan ülke, tek alıcı bu şirketler olduğu için kaçınılmaz şekilde Amerikaya bağlı oluyordu. Bu ürünün satış fiyatını, tarım işçisinin ücretini bu şirketler tayin ediyordu. Dış siyasette ya da sosyal alanda hoşa gitmedik bir eğilim belirdi mi, Amerika bu tek ürünün alımını derhal keserek bunu önleyebiliyordu. İşte Castro'nun yönetimindeki Küba'nın giriştiği reformlar bütün bunları önlemekteydi. Bundan başka Castro'nun bu alandaki başarısı Güney Amerika'nın öteki ülkelerinde de büyük yankılar uyandırıyordu. Bu da, büyük menfaat grupları için korkunç bir tehlike sayılıyordu.

FİDEL CASTRO
MADE IN U.S.A.

Çıkmaza giren siyaset

Gerçekte asıl tehlike, Birleşik Amerika'nın, Güney Amerika'daki siyasetin, ezilen ve sömürülen halkın yararına değil de büyük menfaat gruplarının yararına ayarlanmasıydı. Küba böyle bir siyasetin nasıl sonuç vereceğini açıkça ortaya koymuştur. Birkaç şirketin menfaatini korumak için Castro'ya karşı girişilen mücadele, Castro'yu halkın isteklerine cevap veren ılımlı bir reformculuktan ayırıp, adım adım aşırı reformculuğa itmiştir. Birleşik Amerika'nın, öbür Güney Amerika ülkeleri için bir «kötü örnek» meydana getirmesin diye ortadan kaldırmağa çalışması, Küba'lı mültecileri Küba'yı istilâ için eğitimden geçirmesi, siyasî ve iktisadî bakımdan tecrit etmesi karşısında Küba, kendisini yalnız hissedip istilâ tehlikesini görünce, ister istemez Sovyet blokundan yardım aramağa çıkmıştır. Böylelikle, Sovyetler parmaklarını bile kıpırdatmadıkları halde, Birleşik Amerika'nın dar görüşlü siyasetçileri ılımlı reformcu Castro'dan marxist—leninst bir Castro yaratmak marifetini göstermişlerdir.

Geçen hafta, yeni bir istilâ tehlikesinin belirtileri üzerine Moskova'ya giden Küba Maliye Bakanı «Che» Guevara'nın ziyareti sonunda yayımlanan bildiri, Küba'nın aynı zamanda B. Amerika'nın burnunun dibinde Sovyet blokuna bağlı bir askerî üs haline gelmek üzere olduğunu ortaya koymuştur. Önceki idare zamanında hazırlanan istilâ teşebbüsünün, başkanlığının ilk günlerinde «Domuzlar Körfezi» ndeki bozgunla sonuçlandığını görmek talihsizliğine uğrayan Başkan Kennedy, bu yeni durum karşısında oldukça soğukkanlı görünmeğe çalışmış, aynı zamanda sağduyuyu elden bırakmayarak «Küba'nın istilâsının bir hâta olacağını» belirtmiştir. Fakat, ekilen rüzgârın fırtınasını biçen sorumlu kişilerin içinden çıkılmaz bir durumla karşı karşıya kaldıkları, Karaiblerde tehlikeli bir dönemin başladığı da açıkça ortadadır. Menfaat gruplarının Amerikan Kongresindeki bazı temsilcilerinin yeni bir istilâ teşebbüsünden söz açmalar, bu tehlikeyi daha da arttırmaktadır.

Fakat asıl konu, Birleşik Amerika'nın Güney Amerika ülkelerine karşı takibettiği siyasette temelli bir değişikliği yapabilecek güçte olup olmadığıdır. Zira bu siyaset büyük çelişkiliklerle doludur. Bir yanda Güney Amerika kıtasında komünizmin yerleşmesini önlemek için çalışılıyor, bir yandan en ufak reform hareketleri bastırılarak komünizmin ekmeğine ya sürülüyor. Bir yandan, aç kütlelere «demokrasi» den, «refah» tan söz açılıyor, bir yandan Güney Amerika'nın diktatörleri baş tacı edilip, güçlü Amerikan şirketlerinin halkı sömürmesine göz yumuluyor. Bu çelişik siyaset Güney Amerika halkının isteklerine uygun şekilde değiştirilmedikçe, Birleşik Amerika daha birçok Küba'ların ortaya çıkacağını görecektir.

«TÜRKİYE.DE KÖY ENSTİTÜLERİ»

Fay Kirby, Köy Enstitülerinin, Batıya geçiş hareketinde temele yönelen büyük devrimin hazırlayıcısı oluşunu iyice kavramış görünüyor. Bu büyük anlamı kavrayınca, Köy Enstitülerinin yaşama ve çalışmalarından ürkenlere hak vermek gerekiyor. Bu ölçüde bir Atatürkçülük, Atatürkün kendisinden sonra kimsenin el atamadığı bir iştir...

Tahir Alangu

Amerikalı eğitimci Fay Kirby'nin «Türkiye'de Köy Enstitüleri» adındaki yeni çıkan kitabının, zamanla çeşitli meslekten aydınların elinden düşmiyeceğini, içindeki sorunlar üzerinde tartışılacağını, gerçeklere yeni açılardan bakılmasına yol açacağını genişliğine ele aldığı, aslında kökü çok eskilere ölüm kalım savaşı günlerine çıkan nedenlere aydınlıklar getireceğini biliyorum. Bu kitabın satır satır, araştırıcı çözümleyici, eleştirici bir dikkatle okunmasının ileri aydınlar safında yer almış olanlar için gerekli olduğunu her şeyden önce söylemeliyim. Bu kitabın her dediğine, her görüşüne katılıyor muyum? Eğitim sorunlarımızı köke bağlı [illegible] kurcalayarak batıya yönelişin devrimci çabalarına bağlıyarak bütünü gözden kaçırmadan, sıkı bilimsel bir disiplin içinde araştırışını elbette beğeniyorum.

Şimdiye kadar hiçbir eğitimci, Atatürkçü — Devrimci açıdan, bu ölçüde temele oturan bir senteze ulaşamadı. Yakın tarihimizin dalgalanmaları içinde, olması gerekenle olmakta olanı, siyasal ve sosyal olayların karçaşalığı içinden çıkarıp akılcı ve gerçekçi fikirlere bağlıyarak tasvir edemedi. Bu kitabın bütünü ile büyük anlamını valnız Köy Enstitüleri sorununa ışık tutan yönünden değil, devrim tarihimizin karanlık kalmış noktalarını da aydınlatması bakımından değerli buluyorum. Ama yine de bu kitabın, ruhu kadar açık, bizi güçlendiren, şevklendiren, çalışmaya çağıran bir yönü var ki, her şeyden önce onu iyice ortaya koymalı, altını çizmeli, bu konuyu, tutkulu, cezbeli bir bağlılıkla sarılarak, kendi saplantıları ile çıkmaza sürükliyenlerin önüne koymalıyız. Bu kitap, satır satır okunup didiklenmeli, eksik, bulanık bıraktığı yerler iyice açıklanmalı, tamamlanmalı, kapalı geçtiği yerler sırayla gün ışığına çıkarılmalıdır.

Fay Kırby'nin eseri, enstitülerin kendileri kadar önemlidir. Çünkü yıkılan bu kurumlar, her kesin aklında kalmış, birbirini tutmayan, çoğu değişen şartlarla birlikte eskimiş, güçlü bir eleştiri karşısında değerlerini koruyamıyacak anılara göre değil, aslında büyük bir plân gerekçesi niteliğini taşıyan bu kitabın, eleştirilmiş bütününe dayanılarak yeniden kurulabilir.

Fay Kirby'nin eseri, bütünü ile, Köy Enstitülerinin bizim tek parti idaremizin böyle bir eğitim devrimine hiç de yatkın olmıyan düzeninde kurulan, başlangıcı ve bitimi karanlıklarda kalmış bir devrimci okulu, olduğu gibi değil de olması gerektiği gibi anlatıyor. Benim her yerde söylediğim düşüncelerime de uygun düşen bu görüş, bugün Köy Enstitüleri üzerinde konuşanların görüşlerinden oldukça farklıdır. Bu güne kadar ortaya konulan düşünceler, bu okulları ve eğitim sistemini, öncülerin elinde mükemmeliğe erişmiş, tam kişiliğini bulmuş, yeniden aynı niteliklerle kurulması gerekli imişler gibi gös[illegible]mektedir. Halbuki aynı ilke l[illegible]en hareket ederek, aynı ruhla [illegible]pılacak calışmalar, bizi er geç [illegible]üncelerdeki, tasarılardaki «Gerçe[illegible] temele oturmuş Enstitülere» ulaştıracaktır. Buna meydan vermediler. Böylece enstitüler, ulaşılmış, ilkelerini tam ve güven verici ölçüde gerçekleştirmiş bir sisteme değil, kafalarda ve gönüllerde ülkücü bir özlemle beklettiğimiz amaçlar olarak kaldı. Fay Kirby'nin, kitabını, bir çok bölümlerde ülkücü özlemle, olmakta olanı olması istenilenle içiçe karıştırırken, bilimsel çizgiden ayrılır gibi gördüğüm yerler oldu. Ama kitabın bütünü gözönüne alınınca, onun da yalnız olanı değil, olması gerekeni, bir sosyal araştırıcının sınırlarını aşarak, düşüncelerini uygulayan bir eğitimci gibi göstermek çabasına düştüğünü anladım.

İşte Fay Kirby'nin hiçbirimizin ulaşamadığı olumlu sonuç budur. Yabancı araştırıcılar ve uzmanlar içinde, bir eğitim sistemini, kendine böylesine mal ederek, öncülerin gayretlerini ve çalışmalarını değerlendirip onları aşarak, asıl amaçlara yönelteninе rastlıyabileceğimizi sanmıyorum. Haklı olarak Fay Kirby, kitabının birçok yerlerinde, bizim okullarımız için dışarıdan getirilen uzmanların yetersizliklerine değiniyor. Biz, Fay Kirby'yi ne yabancı, ne de profesyonel bir uzman sırasına koyabiliriz. Köy Enstitüleri konusunda konferanslar vererek dünyayı dolaşan, şimdi Kanada'da çalışan sayın yazarın yeri, eninde sonunda bizim yanımızdadır. Onu, Atatürkçü devrimcilerin, yeni nesilleri eğiticilerin bir «yön vericisi» hocası yerinde görmeliyiz.

1960 yılında Columbia Üniversitesi «Teachers College» bölümünde doktora tezi olarak verilen bu eserin ingilizcesi henüz yayınlanmadan, türkçesinin çıkması, bizim için çok büyük bir kazanç olmuştur. Başlıca fikirler ve ana tez aynı kalmakla beraber, eserin aslında bulunan batı eğitim tarihine değinen parçalarla, Türkiyeyi yabancılara tanıtan açıklamaların çıkarılmasını hoş karşıladık. Yazarının eliyle yapılacak bir Türkiye baskısı, ancak bu kadar yerli bir eser olabilir. Her sayfası ile bize ve temeldeki sorunlarımıza bu ölçüde değinebilirdi. Yalnız, yazarın kullandığı araştırma usulleri, araştırmaların nasıl idare edildiğini bildiren notlar, kaynaklar, araştırmanın yürüyüşü üzerindeki açıklamalar, konuya bağlı usulleri değerlendiren tartışmaların türkçe baskıya alınmayışı için aynı şeyler söylenemez. Bu çıkarmalar, yer yer okuyucu ve bu kitaptan yön alacak araştırıcıların yolunu kesecek derecelere varıyor. Birçok yerlerde, şahıs isimlerinin zikredilmeyip, yalnız hafif dokunduruşlarla yetinişlerin, bu konu çevresinde eğitim sorunlarından büyük çapta politikaya ulaşan çatışmaların ipuçlarının açıkta bırakılışı, kitabın aslındak bütünlüğü ve açıklığı zedeliyor.

Günün şartlarına bağlı gibi görünen bu kırpmaların başka baskılarında yer yer düzeltilmesi yerinde olacaktır. Öteyandan, bazı yerlerde yazarı, kaynaklarının, şahitlerinin, bazı yerlerde de, yanlış müşahedelerin eksik ve ters yorumlamalara götürdüğü görülüyor. Bana göre kitabın bütünlüğünü bozmadan, yönünü değiştirmeden, yapılacak gerekli ekler, notlarla, bu kitap kulanıcıların elinde daha iyi işler bir hâle getirilebilecektir. Bilmem, yazarı ve yayıncıları ne derler? Bana kalırsa, bu kitap, yazarı ile birleşik, yeni ve katma ufak çalışmaların yardımı ile eğitimcilerimizin ana kitabı haline gelecek, önümüzdeki yıllarda çok verimli hareketlere çığır açacak gibi gözükmektedir.

Bölümlerindeki düşünceler üzerindeki görüşlerimizi söylemeden, bu kitapta, Köy Enstitüleri üzerindeki dağınık bilgilerin, karşıt düşüncelerin birleştiricisi, temel ilkelerin şüpheye yer vermiyecek nitelikte tasvir edildiğini belirtmeliyim. Topluma seslenen, uyarma amacı güden bu kitap, her çeşit kalkınmanın neden eğitimle birlikte yürümesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Yazar, eserini hazırlarken, konunun önemini çok iyi kavramış, yabancı uzmanların aksine, rahatça çalışacak, derinlere inebilecek kadar zaman ayırmış, tarihin ve hayatın kendini ulaştırdığı yerlere gitmiş, bizim tenbelliğimizin ulaşamıyacağı kaynaklardan faydalanmasını bilmiştir. Denebilir ki, bir iki eseri bir yana bırakırsak, konuyu işlerken kullanılabilecek yol gösterici ve yardımcı kitapların yokluğu iyice kendini gösteriyor. Cumhuriyet sonrası gelişmelerinin politik ve sosyal evrimini inceliyen araştırmalarla, bizim köylerimizin yapıları ve yaşayışlarının iyice araştırılmamış olması da yazar için başlıca zorluklar olmuştur.

Köy Enstitülerini, birkaç kişinin veya bir grupun zorlamaları ile ortaya çıkmış, onlara birlikte yıkılmış okullar gibi değil de, Mahmut II zamanından başlıyan kademeli, gelip gelip tıkanan teşebbüslerin, denemelerin bir sonucu olarak gösterişi, yazarın bilim adamı olarak değerini ve buluşunun yeniliğini ortaya koyuyor. Eğitim tarihimizin basamaklarını izliyerek temel fikirlere kadar ulaşması, konuyu ne kadar kökten ve sağlam ölçülerle ele aldığını gösteriyor.

Batıya yöneliş, toplumu yenileyerek oraya geçiş hareketinin eğitime bağlı şartlarını çok eskiden görenlerin denemelerini değerlendirirken, her hareketin bizi bu güne ulaştıran yönlerini çok iyi belirtiyor. Bu tarihi açıklama şekline göre, Atatürkçülük nasıl batıya geçişin toplumsal sistemini bütünü ile ortaya koyuyorsa, Köy Enstitüleri de büyük ölçüde bir batı uygarlığına geçişin temele ulaşan yollarını hazırlıyacaktır.

Şehirler seviyesinde bir batı uygarlığına geçişin, temeldeki büyük kitlenin olduğu yerde kalışı, hattâ geriye yönelişi ile ne soydan ciddî tehlikelerle karşılaşacağını, tarihî oluşu içinde anlatmakla birlikte, Köy Enstitülerinin batıya geçiş hareketinde temele yönelen büyük devriminin hazırlayıcısı oluşunu iyice kavramış görünüyor. Bu büyük anlamı kavrayınca, Köy Enstitülerinin yaşama ve çalışmalarından ürkenlere hak vermek gerekiyor. Bu ölçüde bir Atatürkçülük, Atatürk'ün kendisinden sonra kimsenin el atamadığı bir işdi. Ancak Atatürk'ün kavrayıp yürütebileceği, savunabileceği, destekliyebileceği çapta bir savaştı bu. Köy Enstitülerinin öncülerinin meseleyi bu çapta düşünüp ele aldıkları hiçbir zaman görülmemişti. Yıkılışının nedenlerini anlıyamayışları, romantik sızlanışlarının nedenlerini de, burada aramak lâzımdır. Ama bu öncülerin ortaya koydukları eserin kendinde, ne sonuç vereceğini iyice tasarlıyamadıkları ilkelerinde, bu temel reformlara yöneliş, Türk toplumunu büyük bir «tarihi engelden atlatış» nitelikleri vardı. Köy Enstitüleri yaşarken, bunun farkında olan eğitimci yoktu, ama birçok politikacının bunun farkına vardıkları, bunu iyice bilerek yıktıkları, Fay Kirby'nin eserinden iyice belli oluyor.

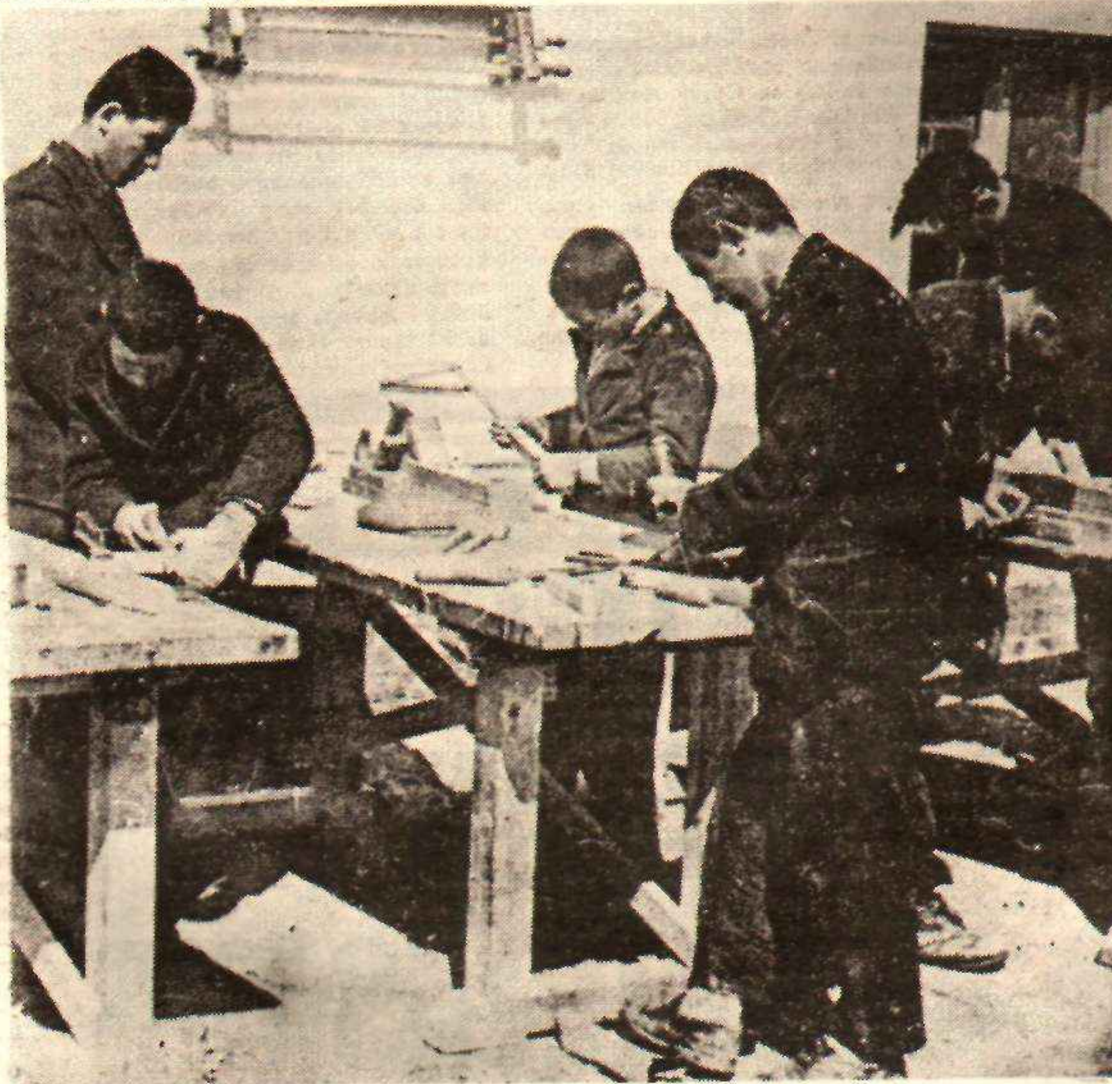
Köy Enstitülerinin eğitim alanındaki başarıları tartışılabilecek birşeydir. Asıl önemli olan tarafı, bu kurumların birer araştırma, deneme, başka yerlerden kopya usuller aktarıcılığı yapmayıp, kendini bulma niteliklerinde idi. Kendini bulmaya çalışan bu kurumlar, öğrenicileri kadar öğretmenlerini de sürekli bir çalışma içinde evirip yetiştiriyor, yenileyordu. Kuruluşları ile özgür olan bu enstitülerin, içindeki insanlara verdiği «yeni adam» vasıfları üzerinde pek durulmamıştır. Fay Kirby de bu vasıfları dağınık olarak göstermiş. Önemli olan bu kurumlarda insan kişiliğinin yenilenmesi olacaktı. O zaman ortaya yeni bir mesele çıkıyordu ki, enstitüler yaşarken, bu meselenin varlığı bilinmiyordu: Eski ve töreye bağlı köye yeni insanı göndermek olumlu bir iş miydi? Olaylar, köye yönelişin yalnız okulla yürütülemiyeceğini, bunun bir rejim meselesi olduğunu açıkça gösterdi. Bu meselenin işin tâ başında koyulmayışı ve çözülmeyişi etkileri tâ günümüze ulaşan bir çatlağı ortaya koydu: Köy Enstitüsü eğitimindeki ikilik ve bunların, enstitü çıkışlı kimselerde yansıyan ikizli davranışları.

Eğitim vasıtası ile canlandırılacak köy, öğretmeni köy toplumunu yerinden oynatacak bir manivelâ, bir «üstün öncü» olarak kabul ediyordu. Töreye bağlı eski köyün üstünden yapılacak bir düzeltme çalışmasına yönelişti bu. Köy, üstün vasıflı öğretmeni bağrına basacaktı. Devlet zoru ile köylere yerleştirilen öğretmenlerin birkaç yıl içinde bahtlarına terkedilişlerini gördük. Gelişlerindeki tepeden inme baskı, daha sonra aşağıdan yukarı tekme sallıyanların kinlerini başlangıçtan hazırlamıştı.

Çatlağın ikinci çatalında töreye bağlı köyün temelinden değiştirilmesini, birleştirilmesini şart koşan, rasyonel ve devrimci anlayış vardı. Bu görüş daha sonra yayıldı. «Yeni köye, yeni öğretmen» ilkesi, köy enstitüleri ilkeleri arasına ancak son yıllarda katılmağa başladı.

Görülüyor ki, Köy Enstitülerinin yıkılışlarına yananlara katılmıyoruz. Yıkılan, değişitirilecek, düzeltilecek, kendi kuruluşu içinde eskidiği, yetmezliği ergeç anlaşılacak bir denemeydi. Yaşaması gereken şey, Köy Enstitüleri düşüncesi hiç bir zaman ölmedi. Ses çıkarmadan bir köşede bekliyenler onu yaşattılar. Türkiyede üzerinde en çok tartışılan ve düşünülen bir soru haline getirdiler. Köy Enstitüleri düşüncesi, denemelerin ardından daha güçlü daha olumlu olarak gelişiyor. Bu asıl yaşama, gerçek yaşamadır. Ya okullar yaşasaydı, da, gelişen düşünce bu ölçüde yaygın ve canlı olarak kendini koruyamasaydı ve kendi gerçeğini arayıp bulamasaydı? Bu kitabın, gelişen, yerine oturan, ilkeleri daha güçlü, belirli hale gelen Köy Enstitüsü konusunu daha düzenli bir yola götüreceği, tartışmaları bir kanala alacağını, biliyorum. Bundan dolayı bu kitabın içindeki sorunları sıra ile tartışmak, düşünceleri uyarmak, gerçek ve yeni enstitüleri kurma yolunda düşünenlere ulaştırmak niyetindeydim.

Bu vesile ile şunu iyice belirtmeliyim: Enstitüleri, öncülerinin düşündükleri gibi, kapandıkları yerden, tekke açar, mürit toplar gibi bir çıkmaza sokmayı değil, gelişimini kapatıldığı günden bu yana yürütmüş, düşüncede geliştirmiş kurumlar olarak düşündüğümü, bu yolda benim gibi düşünenlerle de birleştiğimi söylemeliyim. Fay Kirby, Köy Enstitülerindeki yanılmalara, temel görünüşün yeter ölçüde açık olmayışından gelen hatalara hiç işaret etmemiş, yapılması gerekenleri söylemiş, ama biz ikisini de bilmeli, daha başlangıçtan başarılı adımlar atmalıyız. Enstitülerin neden yıkıldıklarını, Atatürkçü eğitim ve devrimlerin önce duraklatılıp sonra üzerine saldırışların nedenlerini iyi bilirsek, bu adımların neden daha güçlü, eskilerini aşar nitelikte olmaları gerektiğini daha iyi anlarız.

Köy Enstitülerinde tatbikî ders gören öğrenciler
İyi gidiş sürdürülmedi...

SİNEMA

Venedik festivalinde

Milletlerarası Venedik Film Festivalinin XXIII üncüsü, 25 Ağustosta başladı, Eylülün 8 inde sona erdi. Bilindiği gibi, Venedik festivali, «iki dereceli» bir festivaldir; yani yarışmaya katılmak üzere gönderilen filmler festivalden önce elenir, aralarından on dördü ayrılır, asıl yarışmaya bu on dört film katılır. Yalnız, bu yılki Venedik festivalinde başlıca iki değişiklik göze çarpıyor: Birincisi şu: Hemen bütün festivallerde olduğu gibi, Venedik Festivalinde de asıl yarışmanın yanı sıra, başka film gösterileri de yer almaktadır.

Örneğin Venedik Festivalinde her yıl, asıl yarışmanın yanı sıra, belirli bir sinemacının, belirli bir ülkenin, ya da çağın filmleri gösterilir. Bir de «tanıtıcı» diye adlandırabileceğimiz bir gösteri çeşidi daha vardır. Bunda da, yarışmaya katılmak üzere gönderilmiş, fakat herhangi bir sebepten ötürü yarışmaya katılamamış [illegible] yer alır. İşte değişiklik [illegible], bu bölümde yapılmış, [illegible] filmler için de bir [illegible] konmuştur. Çok kez, birta[illegible] «kombinezonlar» sonucu, ba[illegible] çok önemli filmlerin yarışma dışında bırakılıp, ancak «tanıtıcı» filmler bölümünde yer alabildiği gözönünde tutulursa, bu yeni ödülün konmasının çok yararlı olduğu kendiliğinden anlaşılır.

Ortakyapımlar

[illegible] değişiklik, ortak yapım[illegible]. Bilindiği gibi, ortak yapım, aynı filmin çevrilişine birden fazla ülkenin katılmasıdır. Şimdiye kadar, ortakyapımlar, yapımcının isteğine göre «milliyet» kazanıyordu. Örneğin bir Fransız — İtalyan — Yugoslav ortakyapım, yapımcının isteğine göre, bu ülkelerden biri adına festivale sokuluyordu. Bu yıl festival komitesi, bu usulü değiştirmiş, ortakyapımların gittikçe arttığını gözönünde tutarak, bir ortak yapımın, o ortakyapıma katılan bütün ülkeleri temsil etmesi ilkesini kabul etmiştir. Bu, özellikle «iki dereceli» festivaller için çok yerinde bir karardır. Zira, «iki dereceli» festivallerde film [illegible] sınırı olduğundan, çeşitli [illegible]erin belirli bir oranda tem[illegible]ilmesi için bazı «cambaz[illegible], dolayısiyle bazı haksız[illegible] açıyor, bu arada özel[illegible]kyapım kötüye kullanı

lıyordu. Yeni kararla, bunun da önü alınmış bulunmaktadır.

Bu yıl, yarışmaya kabul edilen on dört film arasında, üç tane ortakyapım bulunmaktadır. Bunlardan biri, Orson Welles'in Fransa'da: Fransa — İtalya — Batı Almanya ortakyapımı olarak meydana getirdiği «Le procès — Duruşma» dır. «Duruşma», Franz Kafka'nın aynı addaki ünlü romanından uyarlanmıştır. Kafka'nın, kendi halinde genç bir banka memurunun ne olduğunu anlamadan, kendisini adaletin çarkları arasında bulmasını, bu çarkların arasında yavaş yavaş ezilmesini korkunç, kâbuslu bir şekilde anlatan romanının Welles'in elinde hayli ilgi çekici bir sinema yapıtı haline geldiği görülmektedir.

Hollywood sisteminin kurbanlarından, hem de en ünlü kurbanlarından biri olan Welles'in, yıllardan beri ilk olarak kendi gönlüne göre bulduğu bir eseri, oldukça bağımsız bir çalışmayla perdeye aktarmak imkânını bulması, sevinilecek bir olay. Böylece Welles'in gerçek değerini bir kere daha tartmak imkânı da ortaya çıkacak.

Welles, «Duruşma» da, Anthony Perkins, Jeanne Moreau, Elsa Martinelli, Madeleine Robinson, Romy Schneider gibi birbirinden çok farklı oyuncuları da bir araya getirmektedir.

«Eva»sız festival

İkinci ortakyapım, Mac Carthysm'in alabildiğine hızlandığı yıllarda, Hollywood'dan İngiltereye göç eden Amerikalı rejisör Joseph Losey'nin İtalya — Fransa adına çevirdiği «Eva» dır. Bununla birlikte festivalin ilk günlerinde, «Eva» nın yarışmadan çekildiği bildirilmiştir. Filmin yapımcısı, buna sebep olarak, «filmin tamamlanmadığını» öne sürmektedir ama, «iki dereceli» bir festivalde elenmeye giren bir film nasıl «eksik» olabilir, orası anlaşılamamakta ve filmin geri alınmasının gerçek sebebi henüz bilinmemektedir. Bilinen tek nokta, bu yılki Venedik Festivalinin on üç filmli olacağıdır.

Üçüncü ortakyapım, Stanley Kubrick'in «Lolita» sıdır. Amerikalı rejisörün bu filmi, yarışmaya Birleşik Amerika ve İngiltere ortakyapımı olarak katılmaktadır. Rus asıllı Amerikan yazarı Vladimir Nabakov'un hayli gürültü uyandıran aynı addaki romanından alınan bu film, 12—13 yaşlarında, üvey kızına âşık olan, Amerikayı bir uçtan öbür uca motel motel dolaşarak aşk hayatı yaşıyan kırkının üstünde bir adamın serüvenini anlatmaktadır.

Amerika'nın genç ve gözde sörlerinden olan Kubrick'in, Nabakov'un romanını beyaz perdeye aktarmaktaki başarısı, film gösterilince anlaşılacaktır. Yalnız, daha başlangıçta göze çarpan ve bu uyarlamanın «sıhhatinden» insanı şüpheye düşüren bir husus var: Nabakov'un romanının bütün özelliği, Lolita ile üvey babasının yaşlarına dayanıyor. Kubrick'in Lolitası, Sue Lyon ise en azından 16—17 yaşlarında görünmektedir ki, yalnız bu bile Nabakov'un unutulmaz kahramaniyle olan ilişiği ortadan kaldırmaktadır. Kubrick, sansürün hışmından kendini kurtarmak isterken, Lolita'yı feda etmektedir. Lolita feda edilince de..

Bu ortakyapım, bir yana bırakılırsa, Birleşik Amerikanın bu yıl Venedik Festivalinde bir filmi bulunmaktadır. O da John Frankenheimer'in «The Man of Alcatraz» ya da asıl adıyla «Birdman of Alcatraz — Alcatraz Kuşçusu» dur. Film Amerikanın, belki de bütün dünyanın hapiste en uzun kalan insanının hayatını ele alıyor. 1909 da hapse giren, yalnız 43 yılını tek başına bir hücrede geçiren, bundan üç yıl önce 72 yaşındayken hapisane revirine kaldırılan ve bugün hapisanede 54 üncü yılını dolduran bu adam, Robert Stroud adında biridir. Fakat Stroud, rasgele bir mahkûm değildir. Hapisaneye girdikten sonra kendisini iki konuya vermiştir: Kuş hastalıkları ve hapisane rejimi. Üstelik ikisinde de en ciddi kimseler tarafından bile «uzman» sayılan bir derinliğe erişmiştir. Stroud'un iki de kitabı vardır. Kuş hastalıkları üzerine olan kitabı, bu alanda hemen hemen tek yetkili elkitabı olarak satılmaktadır. Hapisane rejimi üzerine yazdığı kitap ise, Washington'da kilit altında tutulmaktadır. Tabii sebebi kendiliğinden anlaşılır.

Her yıl festivallere bol film gösteren Amerika, tek filmle yetinirken, son yıllardaki festivallere tek filmle katılan Sovyetler Birliği, aksine bu yıl Venedike iki film göndermiştir. Bunlardan biri Sergey Garasimov'un «Liudi iz verya — İnsan ve Hayvan» ıdır. Garasimov, üç saat on dakika süren bu dev filmde, İkinci Dünya Savaşında esir düşen, toplama kampından Amerikan ordusu tarafından kurtarıldıktan sonra, 17 yıl yabancı ülkelerde yaşayan, sonunda yurduna dönen bir adamın geçirdiği psikolojik değişmeleri anlatmaktadır. İkincisi, Andrey Tarkovski adında genç ve adı festivallerde yeni işitilen bir rejisörün çevirdiği «Ivanovo Detstvo — İvan'ın gençliği» dir.

«Yeni dalgacı»lar

Fransa'nın da bu yılki festivalde, ortakyapımlar dışında, iki filmi yer almaktadır. Yeni dalga rejisörlerinden Jean — Luc Godard'ın filmi «Vivre sa vie — Hayatını yaşamak» adını taşıyor. Filmde, Godard'ın eşi «Yeni buluş» lardan Anna Karina oynuyor. Öbür film, daha çok dokümanterleriyle tanınan Georges Franju'nün «Therèse Desqueyroux» sudur. Franju'nün filmi, François Mauriac'ın aynı adlı romanından uyarlanmıştır. Çağdaş bir «Madame Bovary» tipini ustalıkla çizen ve Mauriac'ın elinden hemen hemen «tesadüfen» çıktığına inanılacak kadar başarılı bir toplumsal nitelik taşıyan «Therese Desqueyroux» bu özellikleri dolayısiyle daha önce Claude Autant—Lara, Louis Daquin gibi sinemacılar tarafından da uyarlanmak istenmiş, fakat bu tasarılar gerçekleşmemişti. Franju'nün, Mauriac'ın oğlu sinema eleştirmecisi Claude Mauriac ile senaryosunu hazırladığı bu film, festivalin ilgiyle beklenen eserlerindendir.

Festivale en fazla filmle katılan ülke, ev sahibi olan İtalya'dır. İtalya, «Eva» ve «Le procès» gibi ortakyapımlardan ayrı olarak İtalyan «Yeni dalga» sından sayılan üç rejisörün eseriyle temsil edilmektedir. Bunlardan birincisi festivalin ilk günü gösterilen «Smog» tur. 1955 te «Amici per la pelle — Ömür boyunca dost» filmiyle dikkati çeken Franco Rossi'nin çevirdiği «Smog», bir İtalyanın görüşüyle Los Angeles'teki yaşayışı anlatmaktadır. Dokümanter yönü kuvvetli olmakla birlikte, toplumsal bir eleştirme denemesine girişen «Smog» seyirciler üzerinde pek de olumlu etki bırakmamıştır. Buna karşılık İtalyan yeni romancılarının en tanınmışlarından olan ve geçen yıl çevirdiği ilk filmi «Accattone» ile dikkat çeken Pier Pasolini'nin «Mamma Roma» sı büyük ilgi toplamıştır.

Geçen yılki Cannes Festivalinde «La ragazza con la valigia — Bavullu Kız» ile başarı kazanan Valerio Zurlini'nin «Cronaca Familiare — Aile Öyküsü» de yine «favori» sayılan eserlerden. Geriye Japonya, Arjantin ve İngiltere'nin gönderdiği filmler kalıyor.

Japonya, Tomu Uchida'nın «Koiia koi nasuna koi — Kudurmuş tilki» filmiyle festivale katılmaktadır. Arjantin, son yıllarda hemen bütün festivallerde «resmi» temsilci niteliğini kazanan Leopoldo Torre — Nilsson'un «Homenaje a la hora de la siesta — Öğle üzerine saygı» adlı filmini göndermiştir. Peter Glenville'in «Term of Trial — Duruşmanın Sonu» ise İngiltereyi temsil ediyor. Glenville, bu filminde İkinci Dünya Savaşına katılmaktan kaçındığı için, hapis yatan, sonra küçük bir İngiliz şehrinde öğretmenlik yaparken öğrencilerinin düşmanlığıyla karşılaşan bir adamın hikâyesini anlatıyor. Öğretmen rolündeki Sir Laurence Olivier ile eşi rolündeki Simone Signoret de festivalin oyuncu ödülü adaylarından sayılmaktadırlar.

Lyon Venedik'te «Lolita...»

YİRMİÜÇÜNCÜ VENEDİK FİLM FESTİVALİNİN SONUÇLARI

XXIII Milletlerarası Venedik Film Festivalinin sonuçları 8 Eylûl gecesi açıklanmıştır. Buna göre, Büyük Ödül (Altın Aslan) iki film arasında paylaştırılmıştır. Filmlerden biri, İtalyan rejisörü Valerio Zurlini'nin tanınmış İtalyan romancısı Vasco Pratolini'nin eserinden beyazperdeye aktardığı «Cronacafamiliare — Aile öyküsü» dür. Öbürü Sovyet rejisörü Andrey Tarkovski'nin «Ivanovo detstvo — İvan'ın çocukluğu» dur.

Festivalin en iyi erkek oyuncu ödülünü «Birdman of Alcatraz kuşçusu» filmindeki oyunuyla Burt Lancaster kazanmıştır. Emanuelle Riva da, Georges Franfa'nın «Thérèse Desqueyroux» adlı filmindeki oyunuyla en iyi kadın oyuncu ödülünü almıştır.

Jüri özel ödülü, Fyansız rejisörü Jean—Luc Godard'ın «Vivre sa vie — Hayatını yaşamak» adlı filmine verilmiştir.

Bu yıl 14 filmlik asıl yarışma dışında kalan filimler arasında yapılan yarışma için yeni kurulan «Prima Opera — İlk eser» ödülü, genç Amerikan rejisörü Frank Perry'nin «David and Lisa — David ile Lisa» sı ile Arjantin rejisörü Fernando Birri'nin «Los inunda dos — Sel felâketzedeleri» arasında paylaştırılmıştır. Bundan başka yine asıl yarışma dışındaki üç film de mansiyon almıştır. Bunlar, Fransız rejisörü Serge Bourguignon'un «Cybele ou les dimanches de ville d'Avray — Cybele ya da Avray pazarları», İtalyan rejisörüleri Valentino Orbini ile Paoli ve Vittorio Taviani'ni «Un uomo da bruciare— Yakıcılacak bir adam» ı ve Vuchino Visconti'nin yeğeni Erip rando Visconti'nin çevirdiği «Una Storia milanes — Bir Milâno öyküsü» dür.

Resmi ödüller dışında verilen ödüller şunlardır:

«Sinema Basını Milli Federasyonu» ödülü, Roman Polanski'nin «Nozv wodzie — Saban izleri» (Polonya), «Milletler arası Katolik Ofisi» ödülü İngiliz rejisörü Peter Glenville'in «Term of Trial — Duruşmanın sonu» na, San Giorgio ödülü, John Frankheimer'in «Alcatraz'ın kuşçusu» na, Venedik şehri ödülü «Aile öyküsü» ne, İtalyan Sinema Dernekleri ödülü, Pier Paolo Pasolini'nin «Mamma Roma» sına, «Cinema Nuovo» dergisinin ödülü «Yakılacak bir adam» a verilmiştir.

Valerio Zurlini'nin «Cronaca familiare»sinden bir sahne
Birinciliği paylaşan film

Sosyalist gerçekçilik

Doğan Avcıoğlu

NEREDEYİZ?

Günümüzün en önemli konularından biri, sosyalizmin nasıl ve hangi kuvvetlere dayanarak gerçekleştirilebileceği meselesidir.

Bu konuda doğru bir hükme varabilmek için, sosyalist teorinin ışığı altında, memleketimizin hangi iktisadî gelişme safhasında bulunduğunun tayini lüzumludur:

Atatürk'ün önderliğinde siyasî bağımsızlığını elde eden Türkiye, Cumhuriyetten sonra iktisadî bağımsızlığını gerçekleştirmeye yönelmiştir. Yabancı şirketlerin millîleştirilmesi ve devletçilik politikası, iktisadî bağımsızlığı sağlama yolunda atılmış adımlardır. Ne yazık ki bu yolda tam bir başarıya ulaşılamamıştır. Sanayileşme hareketi çok ufak çapta kalmış, kalkınmanın temel şartı olan demokratik bir tarım ihtilâli yapılmamış, bu yüzden sosyal yapıda ilerici kuvvetlerin lehine önemli bir değişiklik olmamıştır.

İkinci Dünya Savaşından sonra, bu politika terkedilmiş, Türkiyenin gelişmesi, zengin kapitalist memleketlerin lütuf ve iştihalarına terkedilmiştir. Atatürk devrinde yabancı şirketleri devletleştiren Türkiye, özel yabancı sermayeyi çekebilmek maksadıyla Amerikalı uzmanların tavsiyesiyle Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, *Petrol Kanunu gibi tâvizkâr* kanunlar çıkartmış, Amerikan ve Alman Hükümetleriyle, yabancı sermaye için özel garanti anlaşmaları imzalamıştır. Bu iki anlaşma, bir cins kapitülasyon sayılabilir.

Atatürk'ün çizdiği politikadan 180 derecelik bir dönüş yapılması, yavaş yavaş gelişen yerli burjuvazinin devlet üzerinde az çok bir hâkimiyet sağlaması kadar, zengin kapitalist memleketlerin, askerî ve iktisadî yardımları, kendi iktisadî sistemlerini ihraç etme vasıtası olarak kullanmalarının sonucudur. Gerçekten dış yardım, büyük yabancı monopollere avantajlı pazarlar sağlamaya ve Türkiyede de bu monopollere tabi bir burjuva sınıfını geliştirmeye yönelmiştir. Böyle bir burjuva sınıfının mevcudiyetinin, Türkiyeyi kapitalist âleme zincirliyeceği ve onu sosyalist akımlardan koruyacağı ümit edilmiştir. Memleketimizdeki bazı yabancı çevrelerin, bir ara sosyalizme karşı dinden de medet umdukları hatırlanmalıdır.

Kennedy'nin «Yardım alan memleketler istedikleri gelişme sistemini seçebilirler» demesine rağmen, Batı yardımının hedeflerinde en ufak değişiklik yoktur. Devlet teşebbüslerinin tasfiyesi yardım verenlerin fikridir. Karşılık paraların önemli kısmı, yabancı monopollerle işbirliği hâlinde bulunan yerli firmaların gelişmesine harcanır. Yabancı firmalar, hükümetlerinin de desteğiyle konsorsiyumun yapacağı yardımdan aslan payını almak için şimdiden *faaliyete geçmişlerdir.* Türk ve Amerikan Hükümetinin sağladığı paralarla kurulan Ereğli — Çelik, üç büyük şirkete âdeta hediye edilmiştir. C.H.P. programına açıkça aykırı olan bu durum, 1962 Türkiyesinde çok tabiî sayılmaktadır. Ortak Pazara katılma gayreti, Türk ekonomisini, milletlerarası kapitalizmin ve monopollerin mutlak hâkimiyeti altına sokacak bir teşebbüstür. Böylece Türkiye, yavaş, israflı ve adaletsiz olan kapitalist gelişme yoluna sürüklenmiş, millî ekonomi istismarcı monopollere peşkeş çekilmiştir. Bugün milletlerarası alanda eşit şartlarla işbirliğine dayanan, Atatürk'ün arzuladığı ekonomik bağımsızlığı gerçekleştirmekten çok uzağız. Türk ekonomisi, açık şekilde sermayeye tâbi kılınmıştır.

Bu gelişme Türkiyede, süratle Batı tipi büyük burjuvazi yaratma istidadı göstermektedir. Politik hayatımızda nüfuzunu gittikçe arttıran büyük burjuvazi, yeni tip bir sömürgeciliğin memleketimizdeki temsilcisi hâline gelmektedir.

Ortaçağ kalıntılarından henüz kurtulamıyan memleketimizde feodalite büyük burjuvazinin müttefikidir. Büyük burjuvazi feodaliteyle yaptığı işbirliği sayesinde siyasî partilere ve seçimlere rahatça hâkim olabilmektedir. Rotatif ve ilânlar vasıtasıyla basının bir kısmı onun türküsünü çalan organlar hâline gelmiştir. Memleketimizdeki geleneksel Rus düşmanlığı ve komünizm korkusu da, büyük burjuvazinin ilerici kuvvetleri susturmasını ve yeni yeni şuur kazanan halk yığınlarını uyutmasını kolaylaştırmaktadır.

Bu durum, memleketimizin demokratik gelişmesini önlemekte, şekilden ibaret bir demokrasi, feodalizmin ve emperyalizmin saltanatını gizliyen bir paravana olmaktan öteye gidememektedir.

NE YAPMALIYIZ?

Özetlersek, memleketimiz ne ortaçağın ne de emperyalizmin hâkimiyetinden kurtulamamıştır. Atatürk'le başlayan, millî kurtuluş hareketi tamamlanamamıştır. Türkiye bugün, birçok az gelişmiş memleket gibi, millî kurtuluş hareketi safhasında bulunmaktadır. Bu hareket başarıya ulaşmadıkça, demokrasi ve sosyalizm yolunda ilerleme kaydetmek mümkün değildir. Sosyalizme giden yol, millî kurtuluş hareketlerinden geçmektedir.

O halde sosyalizmin bugün temel meselesi, antiemperyalist ve antifeodal mücadeledir. Bu mücadelede işçi sınıfı yalnız değildir. Mücadele, bütün demokratik ve vatansever kuvvetleri ilgilendirir. *Atatürk devrini yaşamış, devlet geleneğine sahip* Türkiyede, antifeodal ve antiemperyalist mücadele, bütün sosyal gruplarda yankı bulacaktır.

Bu safhada hedef, eşit şartlarla milletlerarası işbirliğine dayanan ekonomik bağımsızlığın sağlanması, köylüleri tâbi vatandaş olmaktan çıkaracak ve onları teşkilâtlandıracak ve şuurlandıracak şekilde toprak reformununun gerçekleştirilmesi (Buna demokratik ziraî ihtilâl de diyebiliriz) ve Anayasaca tanınan hak ve hürriyetlerin gerçekleştirilmesi ve korunmasıdır. Mücadele, bu ana fikirler etrafında yapılmalı, her türlü dogmatizmden ve ayırıcı düşünceden sıyrılarak, toplumun bütün tabakalarında yer alan milliyetçi ve demokratik kuvvetlerin bir araya getirilmesine çalışılmalıdır. Millî kurtuluş veya ilericiler cephesi ismini verebileceğimiz bu geniş grubun, biribirilerine benziyen muhafazakâr partilerin karşısına dikilmesi, bugünün en önemli meselesidir. «C.H.P. ve C.H.P. ye karşı olanlar» gibi sun'î bir bölünmenin yerini, gerçek bir ayrılma olan ilerici — gerici bölünmesi almalı, bugün muhafazakâr siyasî partilerin içinde yeralan ilerici kuvvetler, gerçek yerlerini bulmalıdır.

NASIL YAPMALIYIZ?

Böyle bir cephe nasıl kurulabilir? Buna cevap verebilmek için, memleketimizdeki çeşitli sosyal kuvvetlerin durumu ve davranışları gerçekçi bir açıdan incelemelidir. Bu, uzun araştırmalara ihtiyaç gösteren bir çalışmadır. Biz, burada, bir başlangıç teşkil etmek üzere, çok sathî şekilde de olsa meseleyi incelemeye çalışacağız.

İŞÇİ VE KÖYLÜ: İşçi sınıfının sosyalist mücadelenin ön safında yeraldığı aşikârdır. İşçi sınıfı, dinamik, teşkilâtlanması kolay ve durumu itibarıyle ilerici bir sosyal gruptur. Yalnız uzun yıllar faşist baskısı altında tutulan işçilerimiz yeni yeni şuurlanmakta ve teşkilâtlanmaktadır. Bu uyanışı hızlandırmak için her türlü gayret gösterilmelidir. Fakat bu gayret, işçi hareketlerinin henüz başlangıç safhasında bulunduğumuz gerçeğini unutturmamalı, sendikacılığımızın bir çırpıda 15 yıllık alışkanlıklarından kurtulması beklenmemelidir. Bu sebeple, sınıf önderliği dâvâsı, bugünün meselesi olarak ortaya atılmamalı, sosyalistler birleştirici ve toplayıcı olmaya dikkat etmeli ve bu yolda fedakârlıktan çekinmemelidir. Sınıf önderliği meselesini, sanki bugünün en hayatî meselesiymiş gibi, herşeyin üstünde sayan *bir davranış, sanırız ki, çeşitli sosyal grupların psi*kolojisini gözönünde tutmadığı için, hiç değilse taktik bakımından hâtalı olmuştur.

Bunun yanısıra, Türkiyede nüfusun yüzde 75'inin köylü olduğu gerçeği akıldan çıkarılmamalıdır. Memleketimizde ancak, işçi ve köylü ittifakı kuvvetli bir halk hareketinin temelini teşkil edebilir. Yalnız köylerin uzaklığı ve dağınıklığı, geleneksel muhafazakârlık, ağa, tefeci ve aracı hâkimiyeti, köylülerin uyanmasını ve teşkilâtlandırılmasını son derece güçleştirmektedir. Fakat başka az gelişmiş memleketlerde yapılan denemelerin de gösterdiği üzere, bu, aşılmaz bir engel değildir. Ağa, tefeci ve çeşitli aracıları siyasî bir güç olarak tasfiye edecek ve köylüyü teşkilâtlandıracak şekilde bir toprak reformu, Köy Enstitüleri tipi ilerici ve geniş bir eğitim hareketiyle birlikte yürütüldüğü takdirde, köylünün kısa zamanda uyanmasını ve işçi sınıfının yanında ilerici bir güç olarak yer almasını sağlıyabilir. Bu tip bir toprak reformu ve eğitim hareketi, işçi ve köylü ittifakının zeminini hazırlıyarak muhafazakâr kuvvetlerin yenilgisini hazırlıyacak ve memleketimize, demokratik ve kapitalist olmıyan gelişme yolunu *kesin şekilde açacaktır. Bu sebeple, toprak* reformu ve ilerici bir eğitim hamlesi, ekonomik bağımsızlığın yanı sıra, sosyalist mücadelenin temeli olmalı ve bunun için bütün gerçek vatanseverlerin desteği araştırılmalıdır.

AYDINLAR: Aydınlara karşı bugün memleketimizde, oldukça haklı bir şüphe ve güvensizlik vardır. Aydınlara, toplumda her kapının açık olması, yüksek burjuvaların bile, sosyal orijinlerine bakmaksızın onlara kız vermesi, bu sosyal grubun mücadele gücünü zayıflatmaktadır. Esasen gittikçe demokratik olmaktan uzaklaşan eğitim sistemi dolayısıyla, aydınların önemli bir kısmı burjuva aileler*den gelmektedir. Bununla beraber, iktisadî anlamda* bir sınıf olmıyan aydınların önemini kimse inkâr edemez. Millî kurtuluş hareketi safhasında, mücadelenin ideolojik alanda sözcülüğünü, istesek te istemesekte, aydınlar yapacak, gerekli kadroyu geniş ölçüde onlar sağlıyacaktır. Bu konuda her türlü ro*mantizmi,* aydın sosyalizmi gibi çocukça kötülemeleri bırakarak, gerçeği olduğu gibi görmeliyiz.

Türkiye, öğretmeniyle, subayıyla, memuruyla, fakir ve orta sınıflardan gelme, önemli bir aydınlar grubuna sahiptir. Bu Atatürkçü vatansever aydınların millî kurtuluş cephesinin gayelerini benimsememeleri için hiç bir ciddî sebep yoktur.

GENÇLİK: Ayrı bir sosyal sınıf teşkil etmemekle beraber, aydınlar gibi gençlik de, dinamik ve ileriye dönük bir kuvvet olarak, ekonomik bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinde önemli bir rol oynamaya namzettir. 27 Mayısta, gericilerin karşısına müessir şekilde ilk dikilenlerin gençler olduğu unutulmamalıdır. Gençliği kazanan bir siyasî hareket yenilmez bir kuvvettir ve gençlik, ilericilerin tabiî müttefikidir.

ORDU: Fakir ve mütevazi ailelerden gelen ordu, Türkiyemizin ileri hamlelerinde dayanılacak en sağlam kuvvetlerden biridir. Memleketimizin Batılılaşma hamlelerinde, ordu, daima ilericilerin safında yer almıştır. Bugün de, ilerici kuvvetlerin, Anayasadan da kuvvetli teminatı ordudur. Ordu, elbette ki günlük politika dışındadır ve dışında kalmalıdır. Bu durum, ordunun, millî kurtuluş cephesinin en güvenilir manevî desteklerinden biri olduğu gerçeğini değiştirmez.

Bazı ilerici aydınlar, ordumuzu Batı ordularından ayıran bu temel farkı görmemekte ısrar etmektedir. Buna sebep, Batıdan aktarma düşünceler olsa gerektir. Gerçekten, Batıda ordu, burjuvazinin tam bir âleti olmuştur. Batı burjuvazisi, kendi çocuklarını asker yapmış, onları sınıf menfaatlerini koruyacak şekilde yetiştirmiş ve askerlik mesleğini işçi ve köylü çocuklarına kapamıştır. Bu sebeple, Batıda ordu, daima gerici kuvvetlerin safında yer almış haklarını arıyan işçilere kurşun yağdırmıştır. G. Amerikada da durum aynıdır. Türkiyede ise halktan çıkmış Atatürkçü bir ordu vardır. Bu orduyu hâkim sınıfların elinde itaatkâr bir âlet olarak düşünmek büyük bir hâtadır.

Ortadoğu memleketlerinde de durum pek farklı değildir. Ordunun mutlaka faşizm getireceğini ileri sürenler, herşeyden önce Nâsır denemesini aydınlığa çıkartmalıdırlar: Kral Faruk'u deviren Nâsır ve Mısırlı genç subaylar, başlangıçta bir cins faşist idare kurmuşlardır. Genç subayların ilk yaptıkları icraat, işçileri asmak olmuştur! Yalnız, memleketi ileriye götürme ateşiyle yanan genç subaylar, bazı zikzaklardan sonra, halk kitlelerinden çok büyük bir tazyik gelmediği halde, sosyalizme yönelmişlerdir. Nâsır, feodaliteyi ve burjuvaziyi siyasî ve iktisadî güç olarak tasfiye etmiş, bunların yerine işçi ve köylülere dayanma zaruretini duymuştur. Başkan Nâsırın bu yaz açıkladığı program, oldukça ileri sosyalist bir programdır. Bu değişikliği nasıl izah etmeli? Ordu ve faşizm kelimelerini aynı anlamda kullanmaya teşne görünenler, herşeyden önce bu soruyu cevaplandırmalıdır.

BURJUVAZİ: Burjuvazi, büyük burjuvaziden ibaret değildir. Burjuvazi içinde de, çeşitli tezatlar ve menfaat çatışmaları olabilir. Meselâ toprak ağası, sanayici ve ithalâtçının menfaatleri biribirinden farklıdır. Hâlen memleketimizde en kudretli grup olan ticaret burjuvasinin, sanayi ve ziraat alanında sağladığı ezici hâkimiyet, iş ve aile ittifakları, bu tezatların büyük ölçüde açığa çıkmasını önlemektedir. Fakat yakın bir gelecekte dış ticaretin liberasyonu, Müşterek Pazara giriş ve sanayiin gelişmesi bu tezatları arttırabilir. Sanayiin konsantrasyonu büyük ve küçük sanayi arasında menfaat çatışmalarına yol açabilir. Bu sebeple, burjuvaziye karşı takınılacak tutum dikkatle incelenmeli, onu bir blok olarak karşıya almaktan imkân nisbetinde kaçınılmalıdır. *Bir kısım sanayici, dış ticaret serbestisi is*tiyen ithalâtçıya karşı, millî sanayii geliştirmek istiyen milliyetçilerin yanında pekâlâ yer alabilir. Küçük san'atlar için de durum farklı değildir. Politika, bu ihtimalleri gözönünde tutarak hazırlanmalı, bütün burjuvazinin büyük burjuvazinin etrafında kenetlenmesi önlenmelidir.

Özetlersek, memleketin bugünkü iktisadî gelişme safhasında, sosyalizm yolu, demokratik millî kurtuluş hareketinden geçmektedir. Sosyalistler, her türlü dogmatizmden ve ayırıcılıktan sıyrılarak, toplumun çeşitli sınıflarında mevcut, gerçek demokrasi taraftarı vatanseverleri topluyabilecek olan millî kurtuluş cephesini gerçekleştirmeye çalışmalıdır.